

(On)beperkt

Leven met een handicap

(Un)limited

Living with a disability

Wij vertellen je meer
We tell you more

Tim Kroesbergen

35 jaar

Beroep: spreker en adviseur

Woorden die bij mij passen:
lobbyist, passioneel, ondernemend,
danser, puur

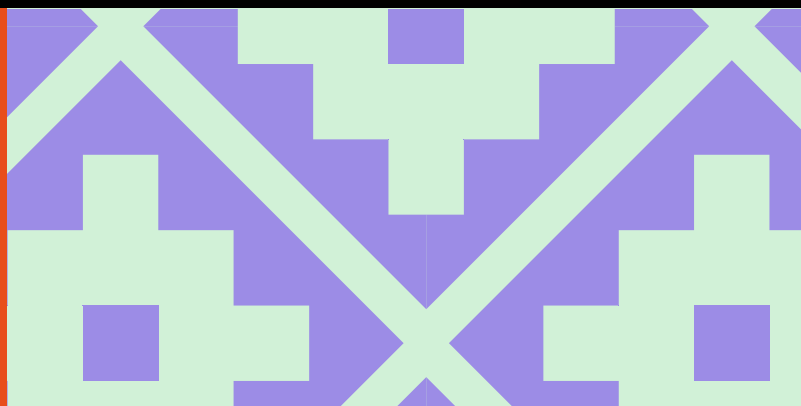
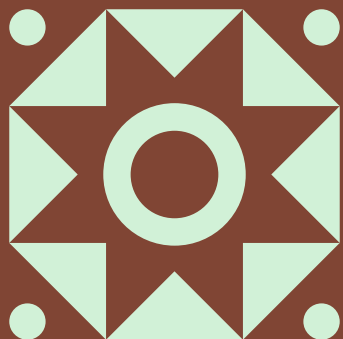
35

Occupation: speaker and consultant

Words that describe me:
lobbyist, passionate, enterprising,
dancer, genuine

Jaarverslag 2023

Stichting Nederlands Openluchtmuseum

Inhoudsopgave

Bestuurs- en activiteitenverslag	3
Voorwoord	3
Algemeen	5
Museale activiteiten	8
Commerciële dienstverlening	25
Financiële resultaten en exploitatie	36
Toekomst en vooruitblik	39
Bericht van de Raad van Toezicht	45
Bevoegdheden, verantwoordelijkheden en taken Raad van Toezicht	47
Samenstelling Raad van Toezicht en Directie	49
Bericht van de Ondernemingsraad	51
Jaarrekening	54
Balans per 31 december 2023	54
Categoriale exploitatierekening 2023	55
Resultaatbestemming	57
Categoriale en Functionele exploitatierekening 2023	58
Toelichting behorende tot de jaarrekening 2023	61
Specificatie balans per 31 december 2023	71
Specificatie exploitatierekening over 2023	93
Overige gegevens	106
Bijlage 1 Toepassing Culturele Codes	114
Bijlage 2 KIEN	122
Bijlage 3 CBF	124
Bijlage 4 Maand van de Geschiedenis	128
Bijlage 5 Partners	130

Bestuurs- en activiteitenverslag

Nederlands Openluchtmuseum 2023

Voorwoord

Hoewel de sinds 2020 door corona veroorzaakte onzekerheden achter ons liggen, was 2023 geen normaal jaar. De invasie van Rusland in Oekraïne en de daardoor ontstane oorlog bleef aanhouden, zonder uitzicht op een oplossing. Tot overmaat van ramp voerde Hamas vanuit Gaza terroristische acties uit in Israël, waarop Israël besloot maandenlang de gehele Gazastrook te bombarderen, met tienduizenden doden tot gevolg. Dit alles zorgde internationaal voor politieke en economische instabiliteit op met name energie- en voedselgebied, wat ook in Nederland niet onopgemerkt voorbijging en op de bedrijfsvoering van het museum van invloed was.

In Nederland is ondertussen sprake van een politieke aardverschuiving. Uit het stemgedrag en de vele affaires die spelen, blijkt dat er nog maar weinig vertrouwen is in de bestaande politiek. Het Nederlands Openluchtmuseum is ervan overtuigd dat er juist in deze tijd veel behoefte is aan dialoog, begrip en respect voor elkaar. Daaraan wil het museum met presentaties en programmering actief bijdragen. Het moge duidelijk zijn dat er nog een grote maatschappelijke taak te vervullen is voor een museum als het onze.

Er waren ook positieve maatschappelijke ontwikkelingen in 2023. Zo bood de koning op 1 juli zijn excuses aan voor het slavernijverleden. Een eerste stap naar meer gelijkheid en een belangrijke mijlpaal in de strijd tegen racisme. Een strijd die helaas nog dagelijks gevoerd moet worden.

In mei 2023 vond de visitatie van het museum plaats in het kader van de erfgoedsubsidie. Dit was de eerste visitatie sinds de subsidies van de Rijksmusea in de erfgoedwet zijn verankerd. De visitatiecommissie was overwegend positief. We zijn een stabiele organisatie met een duidelijke stip op de horizon. De visitatie leverde intern ook inspiratie op. "We doen het samen en kunnen dat nu ook laten zien!", was het overheersende gevoel.

Het jaarthema *Zorg voor Elkaar* stond centraal in 2023. Op verschillende locaties in het museum gingen museumpresentatoren aan de hand van persoonlijke verhalen en levendige presentaties met bezoekers in gesprek over zorg vroeger, nu en in de toekomst. In het kader van het jaarthema werd in aanwezigheid van de participanten en een groot aantal instellingen uit de (omgeving van de) zorg in de wagenhal de tentoonstelling *(On)beperkt, leven met een handicap* geopend.

De tentoonstelling over Anton de Kom wist voor het tweede jaar op rij veel bezoekers te trekken. In 2023 heeft het museum ook onderzocht of er in Suriname meer aandacht kan komen voor De Kom. Het museum zoekt daarin de samenwerking op met enkele Surinaamse instellingen.

De realisatie van de *Doorzonwoningen* in het nieuwe deelgebied *De Bosrand* voelde als een mijlpaal. In dit tijdstraatje gaat het museum aandacht besteden aan de naoorlogse periode en de maatschappelijke ontwikkelingen uit die tijd.

Samen met Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) is onderzocht hoe immaterieel erfgoed meer zichtbaar kan worden voor een breed publiek. Er wordt nu gewerkt aan een nieuwe presentatieruimte voor

immaterieel erfgoed, die in 2024 zal openen voor publiek. De locatie bevindt zich op het entreeplein van het museum en kent een hoge zichtbaarheid.

De *Maand van de Geschiedenis* kende een zeer succesvolle editie met het thema *Eureka!* Door heel Nederland werden in oktober talloze activiteiten georganiseerd en bezocht.

De zomeravondopenstelling werd voor het vierde jaar op rij geprogrammeerd, maar viel, evenals de herfstvakantie, door de regen grotendeels in het water. Toch werd de zomerprogrammering in groten getale bezocht en door onze bezoekers goed gewaardeerd.

In de nieuwe winterprogrammering maakte de ijsbaan plaats voor een spiegeltent met een rolschaatsbaan en een nostalgische kermis. Deze grote verandering heeft goed uitgepakt en kon rekenen op veel waardering.

Algemeen

Profiel

Het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem toont de geschiedenis van het dagelijks leven. In het museum ervaren bezoekers het verleden met al hun zintuigen: het prikkelen van hoofd, hart en handen zit in het DNA. De levendige en interactieve manier van presenteren maakt geschiedenis toegankelijk en aantrekkelijk voor een groot en breed publiek. Dat maakt het museum een bestemming voor een leuk en leerzaam dagje uit. Het stimuleren van de dialoog tussen bezoekers en het delen van ervaringen onderscheidt het Nederlands Openluchtmuseum van veel andere musea.

Het Nederlands Openluchtmuseum presenteert sinds 2017 de interactieve Canonpresentatie en beheert de educatieve website www.canonvannederland.nl. De Canon toont vijftig vensters met belangrijke gebeurtenissen, personen en voorwerpen die Nederland hebben gemaakt tot wat het nu is.

Het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) maakt deel uit van het museum en ondersteunt erfgoedgemeenschappen in het Koninkrijk der Nederlanden in de borging van hun immaterieel erfgoed. Erfgoedgemeenschappen vinden in het Nederlands Openluchtmuseum een plek en podium voor onderzoek en experiment.

Het Nederlands Openluchtmuseum is een netwerkorganisatie. Het museum vormt het hart van het groeiende landelijke *Canonnetwerk* en organiseert jaarlijks in oktober de *Maand van de Geschiedenis*. Het Nederlands Openluchtmuseum is tevens actief in vele (inter)nationale netwerken van musea, (immaterieel) erfgoedgemeenschappen en -instanties. Dat zorgt voor een groot bereik, veel uitwisseling en samenwerking. In de regio bekleedt het Nederlands Openluchtmuseum een maatschappelijk relevante positie, onder andere door samenwerkingen aan te gaan met lokale en regionale partners.

Het Nederlands Openluchtmuseum wil impact creëren. Dit doet het museum door in de tentoonstellingen en de programmering de actualiteit als uitgangspunt te nemen. Zo wordt het museum steeds relevanter voor iedereen die nadenkt over de toekomst en verandering voor ogen heeft. Want juist dan is het van belang om oog te hebben voor de historische context. Bij nieuwe projecten betreft het museum vele organisaties en individuen, vanuit een participatieve, open houding. Om de impact te vergroten, worden ook buiten het museum activiteiten georganiseerd.

Missie

Wij geven materieel en immaterieel erfgoed door aan toekomstige generaties. Wij verzamelen en bewaren verhalen, tradities, gebouwen, voorwerpen, planten en gewassen die in relatie staan tot het dagelijks leven in Nederland. Met levendige presentaties maakt het Nederlands Openluchtmuseum geschiedenis relevant, voor nu en morgen.

Visie

Wij hebben de overtuiging dat geschiedenis kan verbinden. Door van en over een ander te leren, krijgen we meer inzicht in onszelf en begrip voor elkaar. Zo bouwen we samen aan een mooiere toekomst waarin iedereen kan meedoen.

Identiteit

Waarom

Al meer dan honderd jaar krijg je in het Nederlands Openluchtmuseum een inkijkje in het dagelijks leven van inwoners van Nederland. Je maakt kennis met mensen uit alle windstreken, in alle dimensies van het leven. Vanuit de overtuiging dat geschiedenis ons kan verbinden, willen we bezoekers inzicht geven in (gedeelde) geschiedenis. Want door van en over een ander te leren, krijgen we meer inzicht in onszelf en begrip voor elkaar. Zo bouwen we samen aan een mooiere toekomst, waarin iedereen kan meedoen.

Hoe

We brengen de grote gebeurtenissen uit onze geschiedenis over het voetlicht, maar laten vooral het leven van alledag zien. We tonen hoe mensen zoals jij en ik leefden met elkaar én met hun omgeving. Hoe ze met tegenslagen omgingen en voorspoed vierden, en hoe ze streefden naar een beter leven. In het Nederlands Openluchtmuseum ontdek je dat de uitdagingen waartegen mensen vroeger aanliepen, vaak helemaal niet zo verschillen van de grote vraagstukken van onze eigen tijd. Dat nu, net als toen, de oplossing vaak te vinden is in samenwerken en verstandig omspringen met de middelen die er zijn.

Wat

Wij verzamelen en bewaren verhalen, tradities, gebouwen, voorwerpen, planten en gewassen die in relatie staan tot het dagelijks leven. Je wandelt door ons groene museumpark, langs en door historische woningen, boerderijen en werkplaatsen. Je wordt onderdeel van de geschiedenis: je stapt er letterlijk middenin. Zo beleef je het verleden op een interactieve, laagdrempelige manier, die iedereen aanspreekt. We ondersteunen het behoud van immaterieel erfgoed en dragen geschiedenis uit in het hele land met verschillende projecten. Daarnaast werken we samen met veel regionale en landelijke partners.

Kernwaarden

Inclusief

Het museum wil een afspiegeling zijn van de samenleving in de programmering, het publiek, het personeel en de partners. Om dit te bereiken, werkt het museum aan een omgeving waar iedereen zich thuis voelt en meedoet. Vanuit een inclusieve benadering wil het Nederlands Openluchtmuseum er zijn voor iedereen.

Verbindend

Het Nederlands Openluchtmuseum is open en gastvrij. Vanuit deze houding zoekt het museum naar verbinding: het nodigt medewerkers en bezoekers uit om de dialoog aan te gaan over actuele thema's ingebed in historische context, en werkt nauw samen met gemeenschappen en partners. Het Nederlands Openluchtmuseum is ervan overtuigd dat ontmoeting, participatie en samenwerking leiden tot begrip en respect voor elkaar.

Duurzaam

Duurzaamheid en toekomstbestendigheid staan centraal in alles wat het Nederlands Openluchtmuseum doet. De Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties vormen hierbij een leidraad. Het museum zet de eigen kennis over circulariteit en biodiversiteit in om bewustwording op het gebied van duurzaamheid te creëren bij een breed publiek.

Ondernemend

Het Nederlands Openluchtmuseum is proactief en ondernemend. Vanuit de eigen identiteit ontwikkelt het museum zich voortdurend, zet het in op kwaliteit, speelt het in op maatschappelijke ontwikkelingen en gaat het samenwerkingen aan met partners uit andere sectoren (zorg, onderwijs, bedrijfsleven). Bij alle beslissingen zijn stabiliteit, bestendigheid en continuïteit voor de lange termijn leidend.

Bestuur en medewerkers

Het Nederlands Openluchtmuseum is een stichting met als basis het Raad-van-Toezichtmodel. De directeur is de bestuurder van de stichting.

Organisatorisch bestaat het museum uit drie eenheden: Museale Kennis, Innovatie & Ontwikkeling, Museale Operatie en Centrale Stafdiensten. Het managementteam bestaat uit vier leden: de Algemeen directeur (tevens bestuurder), de Directeur bedrijfsvoering, de Manager financiën en de Manager HR. De Algemeen directeur stuurt de eenheid Museale Kennis, Innovatie & Ontwikkeling aan. De Directeur bedrijfsvoering richt zich, ondersteund door de Manager financiën en de Manager HR, op de eenheden Museale Operatie en Centrale Stafdiensten.

De personele bezetting telde in 2023 een gemiddeld aantal medewerkers van 255 fte. Daarnaast waren er gemiddeld 302 vrijwilligers (95 fte) actief in het museum.

De heer mr. B. Eenkhoorn was in 2023 het gehele jaar directeur-bestuurder. Voor de samenstelling van de Raad van Toezicht en zijn belangrijkste activiteiten wordt verwezen naar het *Bericht van de Raad van Toezicht* en het *profiel van de leden van de Raad van Toezicht*. Het museum onderschrijft de *Code Culturele Diversiteit*, de *Fair Practice Code* en de *Governance Code Cultuur*. In de bijlage *Toepassing Culturele Codes* wordt dit nader toegelicht.

Financiën en exploitatie

Voor alle musea - en dus ook voor het Nederlands Openluchtmuseum - was 2023 het eerste jaar van volledige openstelling na corona. Met een bezoekersaantal van 531.690 personen ontvingen we voor het eerst sinds 2019 weer ruim een half miljoen bezoekers.

Het exploitatieresultaat in 2023 bedroeg 216.242 euro negatief. In 2022 was dit 577.833 euro positief, in 2021 2.534.347 euro positief. Het negatieve exploitatieresultaat is enerzijds het gevolg van de hogere energielasten in 2023 en anderzijds - als compenserende factor - de gunstig uitgevallen rentebaten. Het uiteindelijke resultaat over 2023 is aanzienlijk beter dan de begrote 708.122 euro negatief.

Museale activiteiten

Publieksprogramma's

Algemeen

Het museale publieksprogramma bestaat uit interactieve, levendige presentaties, multimedia-presentaties, ambachtsdemonstraties, rondleidingen en educatieve schoolprojecten in en om de historische gebouwen. Tijdens het zomerseizoen en de winteropenstelling zijn circa 100 museale presentaties geopend voor onze bezoekers. Op circa 40 locaties worden ambachten gedemonstreerd of gaan museumpresentatoren in gesprek met de bezoekers over de geschiedenis van het dagelijks leven, waarbij onderwerpen ook zoveel mogelijk gekoppeld worden aan het heden en de toekomst. Dit alles wordt gerealiseerd door een team van circa 80 betaalde medewerkers en 200 vrijwilligers.

De bezoekers waardeerden de programmering met een 8,7. Deze mooie score weten we te realiseren door een intensief opleidingsprogramma, dat in 2023 weer is doorontwikkeld. Het programma voorziet in de in-company ontwikkelde basisopleiding voor alle nieuwe betaalde/vrijwillige medewerkers en vervolgtrajecten voor specialisaties. De opleiding wordt uitgevoerd met inzet van tien eigen, ervaren trainer-museumpresentatoren en wordt afgesloten met een Proeve van Bekwaamheid en de Museummeesterproeve.

Jaarthema-programmering

Het jaarthema voor 2023 was *Zorg voor Elkaar*. De programmering bestond uit een afwisselend activiteitenprogramma met onder andere een goed bezochte lezing van Teun Toebe. Toebe is een spreker die bekend staat om zijn werk met mensen met dementie. Hij heeft verschillende initiatieven opgezet om het bewustzijn rond en de zorg voor mensen met dementie te verbeteren.

Als ode aan de mantelzorgers stond op het entreeplein een participatiekunstwerk. Bezoekers konden op verschillende locaties in het park via een rondleiding het jaarthema ontdekken en samen met Stichting Thuisgekookt zette het museum een actie op, waarbij bezoekers werden uitgenodigd om een keer te koken voor een ander. De publieksactiviteit *Zorg voor elkaartje* gaf bezoekers de mogelijkheid om zelf een ansichtkaart te maken voor een oudere bewoner van een verzorgingstehuis. De bewoners van het tehuis bezochten vervolgens ook het museum.

De woonwagencultuur is sinds 2014 bijgeschreven in de *Inventaris Immaterieel Erfgoed* van KIEN. Om de bezoekers te laten kennismaken met het zorgzame aspect van deze cultuur, heeft het museum in 2023 twee woonwagens in het museum geplaatst en een woonwagencultuurdag georganiseerd, waarbij de reizigersgemeenschap de 'gewone burger' liet kennismaken met de woonwagencultuur.

Tijdelijke programmering

Maand van de Geschiedenis in het museum

Het thema van de Maand was in 2023 *Eureka!* Het Openluchtmuseum heeft in de maand oktober samen met de Tafel van Vijf, het Stadstheater en Huis Doorn aandacht besteed aan de Maand van de Geschiedenis met een rondleiding rondom de dodendraad in het museum en een voorstelling van het theaterstuk *de Nederlandse Cocaïnefabriek* in de deel van Midlum. Het programma had een publiekskant (weekenden) en een educatief programma voor VO-scholieren (doordeweeks).

Zomeravonden

In 2023 organiseerde het Nederlands Openluchtmuseum voor de vierde keer de Zomeravonden: van 29 juli tot en met 11 augustus was het museumpark 's avonds te bezoeken. De Zomeravonden zijn een aantrekkelijk uitje voor de hele familie, waarbij het deels geopende museum een feestelijk programma biedt met eten en drinken, muziek en acts. Zo konden bezoekers al hun zintuigen prikkelen tijdens de zintuigenroute, zich laten betoveren door een glasorgel en het museum bekijken vanuit een nostalgisch reuzenrad. Uiteraard waren er ook weer fijne foodtrucks en kon er gedanst worden op allerlei soorten livemuziek.

Winteropenstelling

De Winteropenstelling vond plaats van 2 december 2023 tot en met 14 januari 2024, met op het entreeplein een nostalgische kermis die door het publiek zeer goed ontvangen is. Bezoekers konden genieten van bijzondere attracties, zoals een Grand Carrousel uit 1980, zweefmolen uit 1920, rupsbaan uit 1930, vlooiencircus en paardenderby.

Het museum heeft in 2023 afscheid genomen van de schaatsbaan. In plaats daarvan konden museumbezoekers rolschaatsen in een historische spiegeltent. Om te kunnen schaatsen heb je immers ijs nodig en natuurijs wordt steeds zeldzamer in Nederland. In het verleden kwam dat ook al voor: de winters van 1909, 1910 en 1911 waren zo zacht dat er niet geschaatst kon worden. Op veel plekken werden toen rolschaatsbanen (skating rinks) aangelegd om toch te kunnen zwieren. Met de rolschaatsbaan grijpt het museum nu terug op deze traditie.

Bij het Zaanse plein konden bezoekers de sfeervolle Wintermarkt bezoeken, met livemuziek en een verlichte draaimolen. Mensen konden onder andere een kijkje nemen bij de kruidentent, de klompenmaker en de touwslager.

Op het *Kindererf* was er het Lichtjesfeest, waarbij kinderen een kaarsje konden maken en een route lopen langs de lichtjesfeesten Chanoeka, Divali en Kerst. Families konden deelnemen aan de Elfstedentocht of meelopen op het Witte Wievenpad.

Onderwijs

Aanbod en bereik

Het Nederlands Openluchtmuseum heeft door de jaren heen een breed palet aan kwalitatief hoogstaande onderwijsprogramma's ontwikkeld. Een grote diversiteit aan onderwerpen komt aan bod, van het boerenleven tot inburgering. Gepresenteerd in allerlei vormen, van digitaal tot hands-on. Deze programma's worden op een aansprekende manier aangeboden aan (school-)groepen van het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs, mbo- en hbo-studenten en leerlingen van het praktijkonderwijs.

In 2023 ontving het museum 40.011 leerlingen, die als volgt zijn onderverdeeld:

Leerlingen po:	21.897
Leerlingen vo:	16.235
Leerlingen mbo/ho:	1.879

Online

Het aanbod van digitale lessen op het platform *LessonUp* is in 2023 verder uitgebreid. *LessonUp* is een digibord publishing tool die goed gebruikt en gevonden wordt door docenten uit het primair en het voortgezet onderwijs. Ook het bestaande digitale aanbod van het museum is naar dit platform overgebracht. Hiermee is de vindbaarheid van de lessen verbeterd en is er een meer homogene uitstraling van het digitale aanbod.

Nieuwe educatieve programma's

Op educatief vlak werd het prijswinnende project *Restart* herzien. Ook heeft het museum in 2023 gewerkt aan een toekomstvisie voor de Ambachtenwerkplaats, waarbij een uitbreiding van het educatieve aanbod onderzocht is.

Jongerenafdeling

In 2023 is de jongerenafdeling genaamd *Voorgoed* van start gegaan, bestaande uit acht jongeren, geworven in samenwerking met Presikhaaf University. De jongeren zijn tussen 15-25 jaar oud en maken programma's met en voor jongeren. 2023 stond in het teken van onderzoek naar rol en taak, en het werken in een museum.

Publiekspresentaties

Canon van Nederland

De tentoonstelling *Canon van Nederland* in het entreegebouw heeft in 2023 weer een groot aantal bezoekers mogen ontvangen, te weten 150.000. Uit bezoekersonderzoek komt voor de Canontentoonstelling als geheel een waardering van 8,5.

De Canonexpositie die opende in 2017 is inmiddels over de helft van haar geplande levensduur. In 2023 is de vervanging van de schermen van de Canonwand voorbereid, die begin 2024 wordt uitgevoerd.

De website canonvannederland.nl trok in 2023 zo'n 1,68 miljoen bezoeken van ruim 1 miljoen unieke bezoekers. Met hulp van stagiaires van de Eerstegraads Lerarenopleiding Geschiedenis van de Universiteit Utrecht is lesmateriaal ontwikkeld bij de Canonvensters die in 2020 zijn toegevoegd. Deze lessen zijn inmiddels allemaal via de website beschikbaar vanuit het platform *LessonUp*.

Tijdelijke tentoonstellingen

Anton de Kom – schrijver, strijder, wegbereider

De belangstelling voor de tweejarige, tijdelijke tentoonstelling over Anton de Kom was ook in 2023 groot. In twee jaar tijd heeft deze tentoonstelling zo'n 300.000 bezoekers getrokken, onder wie een aanzienlijk deel vanuit de Surinaamse gemeenschap.

De in Suriname geboren Anton de Kom (1898 – 1945) is een antikoloniaal denker, schrijver, dichter, mensenrechtenactivist en verzetsstrijder. Zijn boek *Wij slaven van Suriname* uit 1934 is een aanklacht tegen racisme, uitbuiting en koloniale overheersing.

Het museum is sinds de opening van de tentoonstelling door diverse mensen uit de Surinaamse gemeenschap benaderd met de vraag of de tentoonstelling ook in Suriname kon worden gepresenteerd. In augustus 2023 hebben enkele medewerkers van het Nederlands Openluchtmuseum en het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) daarom een dienstreis naar Suriname gemaakt met als doel de mogelijkheden te verkennen. Daarbij is met Surinaamse stakeholders besproken of de tentoonstelling in 2024 naar Suriname kan worden overgeplaatst en of dit wenselijk is.

(On)beperkt, leven met een handicap

In het kader van het jaarthema is de tijdelijke tentoonstelling *(On)beperkt, leven met een handicap* ontwikkeld. Ongeveer twee miljoen Nederlanders hebben een handicap. Het Nederlands Openluchtmuseum wil met deze tentoonstelling een positieve bijdrage leveren aan een maatschappij waarin mensen beter en gelijkwaardig met elkaar omgaan, door elkaar te ontmoeten en te luisteren naar elkaars verhalen. De tentoonstelling is in samenwerking met de Siza zorggroep en Eline Pollaert ontwikkeld. Eline Pollaert is als onderzoeker verbonden aan de Universiteit Leiden, waar zij gelijktijdig werkt aan een onderzoek over de ontstaansgeschiedenis van *het Dorp*.

Tentoonstelling werk Atelier 23

Aan de deelnemende kunstenaars van Atelier 23 (een onderdeel van Siza) is een prijsvraag uitgezet met als prijs de verbeelding van het kunstwerk op porselein van NOM/Douwe Egberts. De werken zijn het hele jaar tentoongesteld in het Canon Café.

Herinrichtingen museumpark

Het museum heeft continu aandacht voor het ontwikkelen, onderhouden en verbeteren van de museale presentaties. Om overzicht te houden op het geheel aan presentaties, is een stippenplan ontwikkeld. In dit plan wordt duidelijk hoe de presentaties zich tot elkaar verhouden en waar de grootste en/of gewenste aanpassing(en) moet(en) worden gemaakt. Het plan geeft ook inzicht in de wensen, kosten en organisatorische belasting voor de komende tien jaar. Elk jaar worden vanuit het stippenplan drie tot vijf presentaties in het park aangepakt. Hoofddoel is het ontwikkelen en bewaken van de (visuele beeld)kwaliteit van het museumpark en het op een verrassende wijze presenteren van actuele thema's.

Doorzonwoningen

In 2023 is in het museum een rij van zes doorzonwoningen gerealiseerd. Voor deze uitbreiding zijn diverse concepten uitgewerkt, waaronder een *Huis van Herinnering* met een bijhorend reminiscentieprogramma voor ouderen met dementie en hun begeleiders, een publiekspresentatie over leven met dementie en een fototentoonstelling over het fenomeen van de doorzonwoning in Nederland. Voor de ontwikkeling van het *Huis van Herinnering* en de publiekspresentatie wordt zeer nauw samengewerkt met Alzheimer Nederland, TU Eindhoven en een viertal grote zorg- en welzijnsorganisaties uit de regio.

Kindererf

In 2023 is gestart met de herontwikkeling van het *Kindererf*. Het wordt een uitgesproken plek voor intergenerationeel leren en biedt een gezamenlijke beleving en ervaring voor het gezin, individuele bezoekers en andere groepen, zoals scholen. De locatie krijgt een actuele en maatschappelijk relevante invulling door met

de uitwerking van de programmalijn *duurzaamheid* aandacht te schenken aan de toekomst. Vanuit het perspectief van de oorspronkelijke bewoners van deze boerderij en andere voorbeelden uit het verleden leren bezoekers de kunst en uitdagingen van duurzaam leven, vroeger en nu. Maar ook het perspectief van de boer van nu, van de klimaatwetenschapper en van de kinderen/ouders wordt meegenomen en bevraagd.

Vakantiehuis Warnsveld

Eind 2022 opende de interactieve presentatie *Vakantiehuis Warnsveld* voor publiek. Vervolgens heeft 2023 in het teken gestaan van testen en doorontwikkelen. Deze goed gewaardeerde presentatie is veel bezocht door bezoekers.

Palingleurdershut

De Palingleurdershut heeft in 2023 een nieuwe plek en een nieuwe naam gekregen: *Visventershut*. Omdat de originele kleur in de loop der jaren was veranderd, is de hut in de oude staat teruggebracht. Ook heeft het interieur een aanvulling gekregen. Bezoekers horen omgevingsgeluiden en de laatste bewoner van de hut vertelt in een audiofragment zijn persoonlijke verhaal. Op de nieuwe locatie is de hut voor het publiek veel beter zichtbaar.

Plaggenhut

Onder begeleiding van de conservator gebouwen is in 2023 de plaggenhut gerenoveerd met vers gestoken plaggen. De plaggen in de voorgevel en op het dak zijn grotendeels vernieuwd. Met de nieuwe inrichting wordt het alledaagse leven in een plaggenhut realistischer weergegeven.

Jaknikker

De film bij de *Jaknikker* was na tien jaar aan een upgrade toe. Besloten is om met bestaand en nieuw beeldmateriaal vijf nieuwe filmpjes te maken, die qua lay-out en montage meer van deze tijd zijn. Belangrijkste wijziging is dat de inhoud weer aansluit op de actualiteit: klimaatverandering, gebruik fossiele brandstoffen en het minderen daarvan.

Westerstraat

Voor het deelgebied *Westerstraat* is in 2023 een vooronderzoek uitgevoerd naar het actualiseren van de presentatie van de krotwoningen. Daarbij is gekeken naar een grotere toegankelijkheid en naar de wijze waarop de presentaties kunnen worden aangepast. De eerste verdieping staat nu nog leeg en zal eruit komen te zien als bewoond in de Jordaan. Het museum ziet goede kansen om de presentaties meer naar het heden te brengen (jaren '80/'90). Ook voor het postkantoor is onderzocht hoe de presentatie meer kan aanspreken.

Indisch Achtererf en Molukse Barak

Het museum was in 2023 eveneens bezig met de voorbereidingen van de herinrichting voor het deelgebied *Oude entreegebied*. Dit deelgebied bevat onder andere de nieuwe *Ambachtenwerkplaats*, het *Tolhuisje*, het voormalig *Tramkantoor* en het *Indisch Achtererf*. Er is een netwerk ontwikkeld met mensen met een Indische achtergrond en/of kennis op dit gebied. In 2023 is er samen met het netwerk bekeken wat de kansen zijn voor het *Oude entreegebied* en het *Indisch Achtererf*. Hieraan is ook de actualisering van de *Molukse Barak* gekoppeld.

Netwerkprojecten

Maand van de Geschiedenis

Eureka! Dat was het thema van de *Maand van de Geschiedenis* in 2023. Met dit thema werd licht geworpen op historische gebeurtenissen en ontwikkelingen rondom wetenschap, innovatie, ideeën en vernieuwing. Louise Fresco, voormalig bestuursvoorzitter en hoogleraar aan de universiteit van Wageningen, schreef het essay *Kruiden, kokkels en kippen. Wetenschap als ontdekkingsreis*. Fresco is gespecialiseerd in de geschiedenis en toekomst van voedsel en landbouw, en een bekend publicist. Haar essay handelt over twee historische wetenschappers, waarbij thema's als doorzettingsvermogen, toeval, het overwinnen van obstakels en inclusie aan de orde komen.

Er waren mooie samenwerkingen met *Passend Lezen*, de bibliotheek voor mensen met een leesbeperking, en *De Schrijverscentrale*. Met de laatstgenoemde is extra zichtbaarheid in het voortgezet onderwijs gecreëerd. Naast de bestaande partnerschappen met VPRO/OVT en het Historisch Nieuwsblad is een nieuw mediapartnerschap aangegaan met *Andere Tijden*, hét geschiedenisprogramma van de Nederlandse televisie.

De Maand werd afgesloten met *Eureka! Live*, een publieksprogramma in Museum Boerhaave, waar persoonlijke verhalen achter de wetenschap centraal stonden. Een mooie samenwerking met het Canonnetwerk, Rijksmuseum Boerhaave en de Universitaire Bibliotheken Leiden in aanwezigheid van essayist Louise Fresco en diverse wetenschappers, en een afsluiting door minister Robbert Dijkgraaf. Met 973 activiteiten en een recordaantal van 779 deelnemende instellingen wordt teruggekeken op een succesvolle editie van de *Maand van de Geschiedenis*.

Canonnetwerk

Afgelopen jaar sloten Koloniën van Weldadigheid, Gouvernement aan de Maas, Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum en Maritiem Museum Rotterdam zich aan bij het *Canonnetwerk*. Daarmee zijn de kwantitatieve doelstellingen behaald en is er vooral ingezet op het verder vergroten van de bekendheid van de Canon en het verbeteren van het imago. Ook zijn er plannen uitgewerkt om nieuwe doelgroepen te bereiken.

De resultaten van het jaarlijkse publieksonderzoek naar naamsbekendheid en imago van de Canon laten een stabiel beeld zien ten opzichte van vorig jaar, met slechts minimale veranderingen. De verwachting is dat de inzet van extra publiekscampagnes op langere termijn een positief effect zal hebben op de verdere naamsbekendheid en het imago van de Canon.

Er zijn diverse (netwerk)bijeenkomsten georganiseerd. In het weekend van 13-14 mei vond met 26 deelnemende musea de tweede editie plaats van de Canondagen. Dit werd in juni gevolgd door de jaarlijkse netwerkbijeenkomst voor partners, met een veelzijdig programma dat in het teken stond van het op handen zijnde Herdenkingsjaar Slavernijverleden. Tot slot is ter gelegenheid van en in samenwerking met Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis, een publieksevenement georganiseerd.

Dankzij een subsidie van het ministerie van OCW kunnen we de komende jaren verder bouwen aan het *Canonnetwerk*.

Kennis en Collecties

Collectiebeleid

Sinds augustus 2022 is het collectieplan getiteld *Verrijken en versterken* leidend. Onderdeel van dit plan is om nieuwe collectievorming maximaal te begrenzen, binnen heldere, inhoudelijke kaders. Zo ontstaat er een sterke collectie over het alledaagse leven in Nederland. De focus ligt op de periode na 1960. Op 31 december 2023 omvatte de rijkscollectie 158.022 objecten.

Verwerving 2023

<i>Domein</i>	<i>Aantal</i>
Kleden	745
OZO	657
Werken	1761
Wonen	828
Overig	51
Totaal	4.042

Participatief verzamelen

Het Nederlands Openluchtmuseum betreft mensen actief bij collectievorming en laat hen meedenken over de wijze van presenteren van het erfgoed. We hebben in 2023 ervaring opgedaan met een participatief verzamelproject rondom het onderwerp *menstruatiecultuur*. In de toekomst wil het museum vaker participatieve collectievormingsprojecten opzetten. Het project over menstruatiecultuur wordt in het voorjaar van 2024 afgerond.

Collectiebeheer en registratie: roerende collectie

Er is gewerkt aan het actualiseren van de beschrijvingsregels. Voor de doorzoekbaarheid is uniformering van belang. Op dat gebied zal de komende jaren nog veel werk verzet moeten worden.

Voor de afdeling Collectiebeheer stond de eerste helft van 2023 in het teken van het verwerken van de V&D-collectie, waarvan circa 3300 objecten in het CC NL zijn voorzien van een volledige registratie.

In totaal zijn 4042 nieuwe objecten vastgelegd in Adlib, waarbij alle objecten zijn voorzien van registratiegegevens, foto, fysiek nummer en barcode. Verder zijn op het museumterrein de standaard standplaats- en conditiecontroles uitgevoerd. Bij deze controles zijn 36 objecten teruggevonden die al lange tijd vermist werden.

Ook is er verder ingelopen op de onderhoudsachterstand op het terrein, die gedurende de voorbereiding op en tijdens de feitelijke collectieverhuizing naar het CC NL was ontstaan. De in 2022 aan de werkzaamheden toegevoegde taak om de rekwisieten te beheren, is verder opgepakt en raakt steeds meer geïntegreerd. In 2023 zijn 74 objecten voor conserveringsbehandelingen bij restauratoren geweest.

Op het vlak van tijdelijke tentoonstellingen heeft de afdeling zorggedragen voor het ontmantelen van de tijdelijke tentoonstelling *Makers in beeld* en de opbouw van de tentoonstelling *(On)beperkt, leven met een handicap*. Voor die laatste tentoonstelling zijn twaalf objecten van negen bruikleengevers in bruikleen genomen.

Collectiebeheer: onroerende collectie

In 2023 is hard gewerkt aan de totstandkoming van de *Doorzonwoningen*, de verplaatsing van de *Visventershut* en de renovatie en herinrichting van de *Plaggenhut*. Eén van de grotere werken in 2023 is de restauratie van de boerderij uit *Krawinkel*. Hier zijn onder meer rotte onderdelen van het dak vervangen. Dit is uitgevoerd met iep, dezelfde houtsoort als waarmee het ooit gebouwd is. Ook is de achtergevel gestabiliseerd. Een interne stabilisatie bleek niet mogelijk. Er is daarom gekozen voor een duidelijk modernere wijze van verbinden: met ijzer.

Bovendien is in 2023 het 'gewone' onderhoud aan onze collectie doorgegaan, zoals het schilderen van de *Wasserij*, het voegwerk vervangen van *Staphorst* en het vernieuwen van de rieten nok van *Zeijen*.

Collectiemobiliteit

Wat betreft verleende bruiklenen zien we een verdere toename in het aantal aanvragen. In 2023 zijn de aanvragen van vijf kortlopende bruiklenen gehonoreerd, waarvoor in totaal 109 conditierapporten zijn gemaakt. Ook heeft het museum nog negen langlopende bruiklenen uitstaan, waarin 115 objecten gepresenteerd worden.

Helaas hebben we dit jaar een langlopende bruikleen bij de bruikleennemer terug moeten halen. Door wijzigingen in de organisatie kon de veiligheid van de objecten niet meer gegarandeerd worden. In 2023 zijn 33 objecten als afgestoten aangemerkt, waarvan er 6 herplaatst zijn en 25 intern overgedragen aan andere afdelingen.

Afstoting

Herplaatsen is het schenken, ruilen of verkopen van objecten aan een ander geregistreerd museum. Herbestemmen is het schenken, veilen of verkopen van objecten buiten het museale domein.

<i>Methode</i>	<i>Aantal</i>
Herplaatsen	6
Herbestemmen	0
Overdracht intern	25
Vernietigen	0
Overig	2
Totaal	33

CollectieCentrum Nederland

Het Collectie Centrum Nederland (CC NL) is het gezamenlijke depot van het Nederlands Openluchtmuseum, Paleis het Loo, het Rijksmuseum en de Rijksdienst Cultureel Erfgoed. Het NOM levert een bijdrage van 72 uur per week aan het gezamenlijke depotteam, hiervoor zijn twee collega's voor ieder 36 uur per week gedetacheerd. Zowel de samenwerking binnen het depotteam als die tussen NOM en CC NL verloopt goed, regelmatige afstemming is echter nodig. Nog niet alle werkprocessen zijn goed vormgegeven of voor iedereen helder.

Erfgoedinspectie

In januari 2023 vond in Arnhem een gesprek plaats met twee senior inspecteurs over enkele openstaande zaken naar aanleiding van de Erfgoedmonitor 2021-2022. Er zijn afspraken gemaakt over de te volgen werkwijze voor het als definitief verloren aanmerken van langdurig vermiste museale objecten. Het betreft in eerste instantie circa 7.500 objecten, waarvan de vermissing is geconstateerd vóór 1 januari 2018.

Online zichtbaarheid collecties

In 2023 zijn ongeveer 2.000 nieuwe objecten online beschikbaar gekomen. Hiermee kwam het totale aantal gepubliceerde objecten op 43.483 (17.710 documentaire collectie en 25.773 rijkscollectie). De objecten waren in 2023 uitsluitend te raadplegen via CollectieGelderland en collectie Nederland.

Het grootste knelpunt dat het museum ziet op het gebied van digitalisering van de collectie is het gebrek aan middelen (personeel). Medewerkers worden op diverse vlakken binnen de organisatie ingezet, waardoor er onvoldoende tijd overblijft voor de digitale ontsluiting van de collectie. Tegelijkertijd ziet het museum een grote kans: door de digitalisering ontstaat er een online kennisbank en is het mogelijk om de kwaliteit van de collectie te versterken.

Kwaliteitsbevordering

In 2023 is gestart met de werkgroep *Inhoud, Concept en Overdracht*. Doel is om met een digitaal informatiesysteem nog beter inzichtelijk te maken welke inhoud overgebracht moet worden aan publiek. Per locatie moet glashelder zijn wat het museale concept en de centrale inhoud is die we willen overbrengen, en welke basale, verdiepende en praktische informatie er nodig is om als museumpresentator of rondleider goed het werk te kunnen doen. Die informatie moet bovendien handzaam en pasklaar op afroep beschikbaar zijn.

Daartoe bouwen we een digitaal expertisesysteem waarin de benodigde praktische, conceptuele en inhoudelijke informatie per locatie (in de vorm van tekst, afbeeldingen, filmpjes, animaties, etc.) handzaam en overzichtelijk wordt ontsloten. Het systeem kan vanuit de afdeling Programmering eenvoudig geraadpleegd en in de praktijk toegepast worden.

Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN)***Algemeen***

KIEN coördineert de implementatie van het Unesco Verdrag inzake de Bescherming van Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland. De kerntaken zijn: identificatie en documentatie van immaterieel erfgoed, ondersteuning van erfgoedgemeenschappen in borging, bewustwording en bevordering van respect voor immaterieel erfgoed bij een breed publiek, kennisontwikkeling en -verspreiding over immaterieel erfgoed, en internationale samenwerking op het gebied van immaterieel erfgoed.

Erfgoedzorg

Immaterieel erfgoed wordt in Nederland zichtbaar gemaakt via drie kringen: Netwerk Immaterieel Erfgoed, Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland en het Register van Inspirerende Voorbeelden van Borging.

Netwerk Immaterieel Erfgoed

Beoefenaars van immaterieel erfgoed kunnen hun erfgoed op een laagdrempelige manier zichtbaar maken door het aan te melden via de website www.immaterieelerfgoed.nl. In 2023 waren er 20 nieuwe aanmeldingen. Er staan nu 408 vormen van immaterieel erfgoed in het Netwerk Immaterieel Erfgoed en de Inventaris samen.

Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland

Gemeenschappen met immaterieel erfgoed in het Netwerk kunnen hun interesse aangeven voor de Inventaris. Een selectie hiervan wordt door KIEN uitgenodigd om deel te nemen aan de training *Bouwen aan een Borgingsplan*. De Toetsingscommissie toetst vervolgens hun plan.

De commissie adviseerde de directeur-bestuurder de volgende 11 nieuwe elementen bij te schrijven in de Inventaris: Gregoriaanse zang, stilte en beroering door Karolus Magnus, Demoscene, Twentse Krentenwegge, Rouw- en helingsrituelen van de Ndyuka, Amateurtuinen in Alkmaar, Melkbusschieten in Kampen, Ketikoti / Dia di Emancipacion di sclavitud / Dia di Emansipashon / Emancipation day, Broderie d'art, Lanenkaatsen in Harlingen, Olieslaan, Schipper Bruine Vloot.

Dit jaar zijn twee vormen van immaterieel erfgoed uitgeschreven uit de Inventaris: Goudse kleipijp maken (ook uit het Netwerk) en Krullbollen in Zeeuws-Vlaanderen (nog wel in het Netwerk).

In totaal zijn er sinds 2012 218 vormen van immaterieel erfgoed bijgeschreven en 6 weer uitgeschreven uit de Inventaris, wat het actuele aantal vormen van immaterieel erfgoed in de Inventaris nu 212 maakt.

In 2023 hebben 65 gemeenschappen door hun driejaarlijkse evaluatie hun borgingsplan geüpdatet.

Register van Inspirerende Voorbeelden van Borging

Met het oog op de Inventarisreflectie zijn in 2023 geen nieuwe voorbeelden van borging opgenomen in het Register. We gaan onderzoeken hoe we mogelijk effectiever borgingsvoorbeelden kunnen delen. Wel wordt er in de IE-mail (nieuwsbrief) elke keer aandacht besteed aan goede borgingsvoorbeelden.

Reflectiejaar Inventariseren van Immaterieel Erfgoed

KIEN gaat in 2024 reflecteren op de wijze waarop wij immaterieel erfgoed in Nederland inventariseren. Hiervoor organiseren we rondetafelgesprekken met beoefenaars van immaterieel erfgoed, (erfgoed)organisaties en overheden. Zo willen we gezamenlijk onderzoeken hoe we kunnen inventariseren op een manier die aansluit bij de verschillende behoeften vanuit de samenleving en het immaterieel erfgoedveld. Er komt een speciale denktank van beoefenaars van immaterieel erfgoed.

Om deze reden worden er in 2024 geen nieuwe vormen van immaterieel erfgoed bijgeschreven in de Inventaris. Het Netwerk Immaterieel Erfgoed blijft wel open en KIEN blijft gemeenschappen ondersteunen, en trainingen en IE-dagen organiseren.

Immaterieel Erfgoed-dagen

KIEN organiseert jaarlijks Immaterieel Erfgoeddagen: kennis- en netwerkdagen voor beoefenaars van immaterieel erfgoed, met ruimte voor netwerken, uitwisseling van kennis en ervaringen. Ook wordt er een programma aangeboden dat beoefenaars ondersteunt in borging, met trainingen bijvoorbeeld. In 2023 organiseerde KIEN drie Immaterieel Erfgoeddagen.

Bewustwording

Een van de taken van het Kenniscentrum is meer bewustwording rondom immaterieel erfgoed te creëren. Doordat mensen leren dat immaterieel erfgoed bestaat en levend, dynamisch en divers is, krijgen zij meer

kennis en begrip, wat leidt tot wederzijds respect en een gevoel van verbondenheid. KIEN werkte in 2023 op diverse manieren aan bewustwording.

Communicatie

Communicatie vindt plaats met nieuwsbrieven en berichten op social media, zoals onder meer Instagram, Facebook, X, YouTube en LinkedIn. Het aantal volgers blijft toenemen.

Lezingen en gastcolleges

KIEN gaf zeven gastcolleges aan hogescholen en universiteiten en diverse lezingen, onder meer op congressen in Evora en Mainz.

Immaterieel erfgoed in het Openluchtmuseum

KIEN werkt samen met en in het Nederlands Openluchtmuseum aan bewustwording bij bezoekers over het belang van immaterieel erfgoed. Zo werden er in 2023 vijf dagen georganiseerd waarop immaterieel erfgoedgemeenschappen uit het Netwerk en de Inventaris zich in het museum presenteerden. In de Ambachtenwerkplaats wordt samengewerkt aan de borging en het zichtbaar maken van ambachten in Nederland.

Vanaf 2024 wordt het *Huis voor Immaterieel Erfgoed* dé plek in het Openluchtmuseum waar bezoekers kunnen kennismaken met en leren over immaterieel erfgoed en het belang daarvan. Er wordt verwezen naar de diverse locaties in het museum waar immaterieel erfgoed een rol speelt.

Open Monumentendag

Levend Erfgoed was in 2023 het thema van Open Monumentendag, een thema ter ere van het 20-jarig jubileum van het Unesco Verdrag. KIEN werkte nauw samen met Nederland Monumentenland, onder meer in inspiratie- en informatiesessies met alle organiserende comités, waardoor in heel Nederland aandacht was voor immaterieel erfgoed.

Dit resulteerde in een publieksopening in Zwolle, met een Maakmarkt, en een monumententour waar diverse vormen van immaterieel erfgoed te zien waren. KIEN ontving subsidie van het Fonds voor Cultuurparticipatie voor de *immaterieel erfgoedprogrammering*.

In totaal bezochten 1,3 miljoen bezoekers in het weekend van Open Monumentendag de circa 5.000 opengestelde monumenten en 1.000 activiteiten, veelal met als thema *levend erfgoed* of *immaterieel erfgoed*.

20 jaar Verdrag/Wiki Loves Living Heritage

In het kader van het 20-jarige jubileum van het Unesco Verdrag heeft KIEN een bijdrage geleverd aan de internationale sociale-mediacampagne van Unesco en een financiële bijdrage geleverd aan het project *Wiki Loves Living Heritage*. KIEN heeft samengewerkt met Wikimedia Nederland om de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland op Wikidata zichtbaarder te maken. Ook is er een training *Wikimedia Commons* georganiseerd voor immaterieel erfgoedgemeenschappen.

Immaterieel Erfgoed Spotten

Het project *Immaterieel Erfgoed Spotten* (IE-Spotten) is in 2019 geïnitieerd met als doel om immaterieel erfgoed dat op een specifieke locatie en op een bepaald moment in het jaar plaatsvindt, het hele jaar zichtbaar te maken. Het project wordt financieel mogelijk gemaakt door een bijdrage uit het Familie Heersink Fonds.

Producties over immaterieel erfgoed uit de provincie Overijssel worden gefinancierd door de Provincie Overijssel (zie Provincie Overijssel).

Er is in 2023 gewerkt aan de volgende producties: Straorijden, papierknipkunst, Cramgion en Strontweek. De producties van Papierknipkunst, Goors School- en Volksfeest, Corso Sint Jansklooster, Pinksterrijden Vollenhove en Kortebaandraverij Venhuizen werden helemaal afgerond.

Kennisagenda 2021-2024

De Kennisagenda 2021-2024 bestaat uit drie onderzoeksgebieden: Immaterieel Erfgoed & Ecologische duurzaamheid, Immaterieel Erfgoed & Diversiteit en Immaterieel Erfgoed & Inventarisatiemethodieken. Hieronder zijn onderzoeken en activiteiten binnen de sub-thema's van de onderzoeksgebieden opgesomd.

Project Water & Land ism CAG (BE)

KIEN is partner in een driejarig samenwerkingsverband, een initiatief van het Vlaamse Centrum voor Agrarische Geschiedenis (CAG). Samen met hen en verschillende erfgoedgemeenschappen, verbonden aan inspirerende voorbeeldpraktijken in Vlaanderen en Nederland, behandelen we in drie projectjaren drie actuele uitdagingen: waterbeheer, behoud van biodiversiteit en bodemvruchtbaarheid.

Dit jaar vond er een ontmoetingsdag *Water & Land* plaats voor erfgoedbeoefenaars, wetenschappers en professionals uit verschillende sectoren. Ook is [de website Water & Land](#) gelanceerd, evenals de podcastreeks van het project, met op 22 maart de eerste aflevering [Vloeiweiden: verdwenen in het landschap](#).

In 2023/2024 staat het thema *Biodiversiteit* centraal in het project *Water & Land*. Als casus is gekozen voor heggenvlechten. Van 23 juni tot en met 8 juli heeft KIEN op Bonaire met het plaatsen en vlechten van cactusheggen veldwerk verricht.

Bovendien is KIEN in samenwerking met Suzanne Loen partner in het project *Water Cycle Stories*. Hiervoor is in dezelfde periode op Bonaire veldwerk gedaan naar cisternes.

Dekoloniseren van immaterieel erfgoed

Dit jaar vond de expertmeeting plaats van *immaterieel erfgoed dekoloniseren*. Er wordt gewerkt aan een essay rond taalgebruik in de aanmelding van Songe, Awasa en Mato. In het kader van dekoloniseren van immaterieel erfgoed is deelgenomen aan activiteiten en bijeenkomsten rond 150 jaar afschaffing slavernij.

KIEN: inclusiever werken

Het voltallige team van KIEN heeft in het najaar van 2023 twee sessies gehouden over de ambitie om inclusiever te werken. Deze gesprekken waren het startpunt om concreet te werken aan aanpassingen in de werkwijzen.

Gender en immaterieel erfgoed

De focus ligt op immaterieel erfgoed als een plek waar ideeën over gender gestalte krijgen, maar tegelijkertijd ook nieuwe ideeën kunnen ontstaan. Het onderzoek geeft meer inzicht in de betekenis van identiteit binnen het immaterieel erfgoed. Er is gestart met het onderzoek naar drie casussen: Craftivism, ecofeminisme en gender & mannelijkheid.

Jongeren en identiteit

Binnen het onderzoeksgebied *Jongeren met bi-culturele achtergrond* heeft er een groepsinterview met Chinees-Nederlandse jongeren plaatsgevonden. Op basis van deze interviews wordt een artikel geschreven.

Bezoekersprogramma met DutchCulture

In samenwerking met en dankzij het *visitors programme* van DutchCulture hebben we zeven internationale collega's een beeld gegeven van het (immaterieel) erfgoedveld in Nederland. Onderdeel van het programma was het symposium [*Making intangible heritage visible*](#) op 22 maart.

Evalueren

Binnen het thema *Evaluaties* is er een tussenrapportage gemaakt van internationaal vergelijkend onderzoek. De resultaten zijn gepresenteerd op de internationale conferentie *Safeguarding the ICH: policies and practices for the next decades* in Evora, Portugal. Vanuit deze conferentie wordt gewerkt aan een publicatie van de presentatie.

Waarden van immaterieel erfgoed

KIEN en RCE werken samen aan een *Monitor Erfgoedbeoefening*. Het doel is data verzamelen van beoefenaars van erfgoed (brede definitie) en het inventariseren van uitdagingen voor beoefenaars. Hiermee wordt de maatschappelijke waarde van immaterieel erfgoed beter zichtbaar gemaakt.

Publicaties

KIEN maakt regelmatig materialen voor diverse doelgroepen. Hieronder geven we een selectie van publicaties die in 2023 verschenen, een volledig overzicht is te vinden in de [*Kennisbank*](#).

Scriptieprijs

In 2023 werd de Dr. Albert van der Zeijdenscriptieprijs voor het eerst uitgereikt. Hiermee willen KIEN en de Universiteit Utrecht onderzoek naar immaterieel erfgoed stimuleren door excellente scripties over dit onderwerp te belonen. Er was een klein symposium aan verbonden.

Internationale samenwerking

Unesco Vergadering Botswana

KIEN was aanwezig bij het [*Intergouvernementeel Comité van de 2003 Unesco Conventie*](#) in Botswana en gaf een presentatie tijdens het ICH-NGO Forum over hoe Zomercarnaval het bestuur verjongde.

Zomercarnaval Rotterdam en Traditionele bevloeiing van grasland zijn bijgeschreven op de *Representatieve Lijst van Immaterieel Erfgoed van de Mensheid*.

ICH NGO Forum

Binnen het ICH NGO Forum is in 2023 de werkgroep *Living Heritage and Climate Change and the Environment* opgericht. Als actieve deelnemer gaf KIEN in Botswana een presentatie over het samenwerkingsproject *Water & Land* en het onderzoek naar cactusheggen op Bonaire.

Uitvoeringspartner programma Internationale Erfgoedsamenwerking (2021-2024)

KIEN is sinds 2021 partner in het programma *Internationale Erfgoedsamenwerking* (IES), waarin we samenwerken met Dutch Culture, Nationaal Archief en RCE. KIEN heeft gekozen voor de focuslanden Suriname, India en Indonesië en ontvangt daarvoor in de periode 2021-2024 jaarlijks een projectsubsidie van 80.000 euro.

In juni heeft KIEN een adviseur internationale erfgoedzorg aangesteld, een coördinator was al in een eerder stadium aangetrokken. KIEN heeft met de andere uitvoeringspartners deelgenomen aan het reguliere coördinatorenoverleg en aan de terugkomdagen van de posten.

In oktober nam KIEN deel aan de door het ministerie van BuZa en OCW georganiseerde terugkomdagen. Onder meer speeddates maakten deel uit van het programma, zoals met vertegenwoordigers van India, waarin gesproken is over een werkbezoek.

Daarnaast is verder gewerkt aan netwerkopbouw, onder meer door deelname aan de *Marrondag*. Er is aandacht besteed aan communicatie over Internationale Erfgoedsamenwerking: zo is op de website van KIEN nu een aparte pagina beschikbaar en is er een communicatiestrategie opgesteld. Er is een verkenning gedaan voor een IE Batikdag in september 2024 en KIEN heeft de aanvragen voor het Matchingfonds van Dutch Culture beoordeeld.

Binnen het programma IES is het initiatief genomen om in het kader van het Herdenkingsjaar Slavernijverleden en de intensivering van de samenwerking met Suriname een gezamenlijk project op te starten. Er is gekozen voor een project op plantage Mariënborg.

KIEN heeft, samen met het Nederlands Openluchtmuseum, in augustus een werkbezoek gebracht aan Suriname, wat voor KIEN een tweeledig doel had: voorbereidende gesprekken voeren met partners voor de verplaatsing van de tentoonstelling over Anton de Kom naar Suriname en een nadere kennismaking met Surinaamse erfgoedgemeenschappen en ngo's. Hiertoe zijn met verschillende partijen gesprekken gevoerd. Als panellid heeft KIEN deelgenomen aan de lancering van de *Geefkring Suriname* van het Cultuurfonds. Met het Fonds voor Cultuurparticipatie is samengewerkt aan het bezoekersprogramma voor Surinaamse organisaties.

Samenwerking in het brede immaterieel erfgoedveld

Sectoroverleg Ambachten

KIEN is een van de samenstellers en trekkers van het *Sectoroverleg Ambachten*, dat in samenspraak met diverse stakeholders uit het ambachtenveld in 2023 zijn beslag kreeg. Het doel van het sectoroverleg is om samen via thematische werktafels te werken aan drie belangrijke aandachtspunten voor ambachten in Nederland:

- ☐ Communicatie – hiervoor wordt een grote communicatiecampagne opgezet en een website gemaakt.
- ☐ Educatie en vakonderwijs – het ontwikkelen en uitbreiden van het onderwijsaanbod gericht op ambachtelijke kennis en vaardigheden.

- Samenwerking en mapping – hoe kunnen de betrokkenen meer gezamenlijk optrekken, samenwerken en zo versnippering van de sector tegengaan?

Naast de eerdergenoemde trekkers bestaat het sectoroverleg onder andere uit ambachtsmensen, mensen uit het specialistisch vakonderwijs en de bredere cultuursector. KIEN vormt samen met Stichting Ambacht in Beeld en de voorzitter en secretaris de *kascommissie* van het overleg. Het Nederlands Openluchtmuseum fungeert namens de betrokken partijen als penvoerder van deze subsidieaanvraag. Samen met het *sectorcomité* (13 personen) en de *expertise- en klankbordgroep* (50 personen) wordt er gewerkt aan een toekomst van het ambacht in Nederland.

Samen Verder – KIEN en OPEN

KIEN en de provinciale erfgoedhuizen, verenigd in OPEN, werken samen in *Samen Verder*. Hoofddoelstelling is het verbeteren van de ondersteuning van immaterieel erfgoedgemeenschappen bij de borging van erfgoed, door een intensievere samenwerking tussen KIEN, dat zich op het landelijk niveau beweegt, en de provinciale erfgoedhuizen binnen OPEN, die op regionaal niveau actief zijn.

Na de kick-off heeft KIEN verkennende gesprekken gevoerd met erfgoedparticipatiecoaches in de provincies. Voor *Samen Verder* heeft OCW een subsidie toegekend. OPEN is penvoerder en KIEN is partner in dit project. Er is een procesbegeleider aangetrokken om te ondersteunen in de uitvoering. Er is voor dit project uitstel aangevraagd en verkregen tot 30 juni 2024.

Kennissynthese LKCA

KIEN adviseert LKCA en OCW in een kennissynthese van onderzoeken die de afgelopen tien jaar op het gebied van cultuurbeoefening in Nederland zijn uitgevoerd.

Collectie Nederland

In een rapport concludeerde de commissie *Onvervangbaar en Onmisbaar* dat de *Collectie Nederland* niet (voldoende) representatief is voor de Nederlandse samenleving. KIEN werkt, naar aanleiding van een brief van de Staatssecretaris, samen met de RCE aan een inventarisatie van cultuurgoederen van regionale en migrantengemeenschappen. Er is een expertmeeting georganiseerd om input op te halen rond terminologie en uitwerking van het project.

Erfgoed Jong

Vanaf 1 oktober heeft OPEN, Overleg Provinciale Erfgoedhuizen Nederland, de ondersteuning van *ErfgoedJong* overgenomen van KIEN, het Openluchtmuseum en DutchCulture.

Congres ErfgoedAcademie

KIEN organiseerde op 20 april samen met de Erfgoedacademie het congres *Veelzijdig immaterieel erfgoed*, voor met name beleidsmedewerkers van overheden. In een vervolg op de conferentie wordt met de ErfgoedAcademie onderzocht hoe immaterieel erfgoed kan terugkomen in de cursussen van de ErfgoedAcademie.

Provincie Overijssel

Ook in 2023-2024 ontvangt KIEN subsidie van de Provincie Overijssel voor het zichtbaar maken en versterken van immaterieel erfgoed in de provincie. We hebben een lokale partner aangetrokken om de werkzaamheden van KIEN in Overijssel te coördineren.

Om het AmbachtenLab voor kleine streekmusea verder te ontwikkelen, is een kleinschalig AmbachtenLab gestart bij het Tapijtmuseum in Genemuiden. Ook hebben we aan de nieuwsbrief van het Erfgoedplatform Overijssel (EPO) maandelijks bijdragen geleverd over onder meer Corso Vollenhove en Midwinterhoornblazen.

Tijdens een vergadering met de klankbordgroep van Overijsselse gemeenschappen zijn drie grote projecten besproken: het opzetten van een garantiefonds, een materialendepot en een Overijsselse IE-dag.

In 2023 zijn twee nieuwe Overijsselse bijschrijvingen geweest in de *Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland*: Melkbusschieten in Kampen en de Twentse Krentenwegge. Beide gemeenschappen hebben door de samenwerking met de provincie een voucher van 5.000 euro ontvangen als financiële ondersteuning bij de uitvoering van hun borgingsplan.

Bovendien zijn er twee nieuwe producties IE-Spotten gestart van Melkbusschieten in Kampen en de Twentse Krentenwegge.

Samenwerking met het Nederlands Caribisch gebied

Van 13 tot en met 17 februari ontvingen KIEN, de Nederlandse Unesco Commissie en OCW een groep van 13 immaterieel-erfgoed-experts van de zes eilanden uit het Nederlands Caribisch gebied. Doel was samen te werken aan een procedure voor het nomineren voor de, tot op heden ontbrekende, UNESCO-lijsten namens het hele Koninkrijk en aan implementatieplannen voor alle gebiedsdelen. Eén dag vond plaats in het Openluchtmuseum. De werkweek werd georganiseerd door KIEN en gefinancierd door OCW.

Vierlandenoverleg

Na de werkweek in Nederland overlegde de werkgroep *Vierlandenoverleg* tweewekelijks om verder te werken aan de procedure. In de werkweek is gesproken over het maken van een nominatiedossier van Tambú namens het Koninkrijk, naar aanleiding van een advies van de Raad voor Cultuur in 2019. Het draagvlak was er en de ministers van de landen besloten in 2023 dat er een voordracht komt van Tambú namens Curaçao, Aruba, Bonaire en Nederland. KIEN zit namens Nederland in de werkgroep, om samen met de gemeenschap te werken aan het nominatiedossier.

Werkbezoek Aruba, Curaçao en Bonaire

KIEN werd na de werkweek door Bonaire en Aruba gevraagd om te helpen met het verder opzetten en uitbouwen van de inventarissen. Daartoe heeft KIEN een werkbezoek aan deze eilanden en Curaçao gebracht. Er is onder andere gesproken met beleidsmakers, onder wie een minister van Aruba en de gezaghebber van Bonaire. Ook vonden er gesprekken plaats met andere bij het Verdrag geaccrediteerde ngo's, met erfgoedinstellingen en erfgoedgemeenschappen. Het bezoek heeft diverse vernieuwde en versterkte contacten opgeleverd, onder meer met de gouverneur van Aruba.

Caribisch Nederland: Bonaire, Saba en Sint-Eustatius

KIEN geeft financiële ondersteuning aan de leider van de Unesco Werkgroep Bonaire, Liliane de Geus, om aldaar te werken aan verder implementatie van het Verdrag. De samenwerking bij borging en zichtbaar maken van immaterieel erfgoed wordt verder versterkt. De Geus doet dit onder meer door uitbreiding en promotie van de website immaterieel erfgoed, een bijbehorende app en veel campagnes via sociale media, radio en televisie. Ook de samenwerking met KIEN wordt door haar op Bonaire uitgedragen.

Er is regelmatig contact om nieuws, contacten, kennis en ervaringen uit te wisselen. KIEN denkt mee in het implementatie- en inventarisatieproces van Bonaire. Liliane de Geus was ook aanwezig bij de Unesco-vergadering in Botswana, waardoor veel uitwisseling van kennis en ervaring kon plaatsvinden.

KIEN ontving in mei in het Nederlands Openluchtmuseum een delegatie van Sint Eustatius, bestaande uit ambtenaren en erfgoedprofessionals. We hebben presentaties gegeven over KIEN, immaterieel erfgoed en onderzoeksmogelijkheden voor het Caribisch gebied.

Commerciële dienstverlening

Retail

In 2023 zijn we er wederom in geslaagd om in de museumwinkel en de bakkerij een aantrekkelijk samengesteld assortiment aan te bieden. Dankzij een hogere gemiddelde besteding per bezoeker zijn de doelstellingen in de begroting gerealiseerd, ondanks het lager aantal bezoekers. De hoge inflatie en prijsstijgingen door accijnsverhoging en suikertaks zorgen voor complexiteit in prijsstelling van producten. Niet alles is door te vertalen naar de verkoopprijs, waardoor de marges wel enigszins onder druk zijn komen te staan.

De keuze om in de bakkerij in formatie op te schalen en meer brood en banket zelf te produceren, is positief uitgevallen. De omzet per bezoeker is gestegen en de keuze voor eigen productie heeft ertoe geleid dat de kostprijs lager uitviel.

Per juli 2023 is de brouwerij toegevoegd aan de afdeling Retail en er is in de tweede helft van het jaar hard gewerkt om het brouwverhaal en de productie in balans te krijgen, zodat de presentatiefunctie van de brouwerij richting het publiek weer centraal staat. Ons museumbier is nog altijd het meest gewilde ambachtelijke artikel in de winkel.

Horeca

Ook dit jaar hebben veel bezoekers gebruik gemaakt van het horeca-aanbod in het museumpark. De poffertjeskraam en het pannenkoekenrestaurant zijn geliefde locaties, maar ook Venezia en het Canoncafé worden druk bezocht. Bij de samenstelling van het assortiment is veel aandacht voor duurzaamheid en neemt het aandeel vegetarische producten verder toe. Er is extra aandacht gegaan naar het selecteren van gezondere keuzes voor kinderen. Bij de leverancierselectie is de focus gelegd op partners die ons inspireren en duurzaamheid zichtbaar centraal stellen in hun doelstellingen.

Zoals in de gehele horecabranche, kende het museum ook de nodige personele uitdagingen. Gaandeweg het jaar is de formatie toch nagenoeg op orde gekomen en is er ook minder verloop.

Een doorgevoerde verandering in de organisatiestructuur binnen de horeca-afdeling heeft geleid tot meer stabiliteit in de formatie. Focus is geweest om de duurzame inzetbaarheid van medewerkers te bevorderen door het gehele HR-cyclus (in- door- en uitstroom) te optimaliseren.

De totaalscore gasttevredenheid, gemeten op aanbod, gastvrijheid en kwaliteit, krijgt met een score van 8,3 een hoge waardering van het publiek.

Sales & Events

De eerste helft van het jaar gaf een positief beeld voor 2023, maar de groei is na de zomervakantie afgevlakt. De in 2022 gemaakte inhaalslag heeft zich helaas niet doorgezet. De markt is afgekoeld en, gelet op de economische en politieke ontwikkelingen, terughoudend geworden. De tweede helft van het jaar is het sentiment dan ook omgeslagen. Budgetten van opdrachtgevers staan onder druk en er wordt meer geshopt tussen de diverse locaties. Onze positionering in de markt als *unieke museumlocatie* krijgt daarom veel aandacht. Ondanks deze marktontwikkeling hebben we in 2023 ruim 50.000 groepsbezoekers mogen ontvangen en is de omzet van banqueting nagenoeg op hetzelfde niveau gebleven als in 2022.

Communicatie & Relaties

Het Nederlands Openluchtmuseum heeft afgelopen jaar verder geïnvesteerd in het bouwen aan een sterk merk, waarbij consistent vanuit de visie gecommuniceerd wordt en de maatschappelijke impact steeds meer centraal staat. De merkidentiteit is aangescherpt, er is een start gemaakt met de aanpassing van de visuele identiteit en er is een nieuwe merkcampagne ontwikkeld. Deze wordt bij de introductie van het zomerseizoen, eind maart 2024, gelanceerd.

Bezoekers van het museum

We kijken terug op een goed jaar. Een jaar waarin ruim 530.000 personen het museum bezochten, een stijging van 13% ten opzichte van 2022. Ook de waardering steeg voor het vierde jaar op rij en ging naar een 8,7. De interactie met museumpresentatoren blijft onverminderd hoog en wordt door bezoekers gezien als een waardevolle toevoeging aan hun museumervaring.

We namen begin 2023 afscheid van de ijsbaan en verwelkomden begin december de rolschaatsbaan. Opvallend was dat er geen negatieve geluiden over het verdwijnen van de ijsbaan waren. De winter werd beoordeeld met een 8,6: een stijging van 0,2 ten opzichte van voorgaande winter. Maar liefst 86% van de bezoekers die de winterkermis in combinatie met de rolschaatsbaan bezochten, vond deze heel erg passen bij het museum. Jong en oud genoot van de winterkermis.

Introductie van variabele tarieven

Uniek in de museumwereld is de introductie van variabele tarieven voor entree: op weekdagen een lager tarief dan tijdens weekend- en vakantiedagen. Op deze manier kan beter gestuurd worden op spreiding van aantallen bezoekers. Ook bieden we bezoekers de kans om voor een aantrekkelijk tarief een bezoek te brengen aan het museum. De ervaringen zijn positief en er is besloten dit in 2024 te continueren.

Klantreis en impactonderzoek

Het klantreisonderzoek, dat driekwart jaar in beslag nam, heeft nieuwe inzichten opgeleverd in onder andere overwegingen, oriëntatie en voorbereiding van een bezoek aan het museum. De werkgroep *Onderzoek*, bestaande uit een afvaardiging collega's uit de organisatie, monitort resultaten van onderzoeken en belegt acties in de organisatie ter verbetering.

Ook afgelopen jaar namen we de impact van onze programmering mee in de publieksonderzoeken. Bij het jaarthema *Zorg voor elkaar* is 46% van de bezoekers aan het denken gezet over hoe zij voor anderen zorgen in hun omgeving en 7% heeft daadwerkelijk actie ondernomen om een ander te helpen.

Met Breda University of Applied Sciences (BUas) is het museum een samenwerking aangegaan voor een meerjarig belevings- en impactonderzoek. Beleving en impact wordt zowel kwalitatief als kwantitatief gemeten om zo relaties te leggen tussen de beoordeling van de dienstverlening, beleving, impact, tevredenheid en de NPS-score.

Zichtbaarheid en bereik

In 2023 is veel geïnvesteerd in de optimalisatie van de website. Er waren 1.088.463 unieke bezoekers die gezamenlijk zorgden voor 1.580.346 sessies/paginaweergaven. Op onze social-kanalen Instagram, Facebook, LinkedIn en TikTok heeft het museum een bereik van 8,3 miljoen. In het najaar is afscheid genomen van X, voorheen Twitter.

Rondom de opening van *Vakantiehuis Warnsveld* is de podcast *Als muren konden praten* gemaakt. Als stille getuige van de Tweede Wereldoorlog zit de woning vol verhalen. Welke verhalen zouden de muren ons vertellen, als zij konden praten? De luisteraar wordt in zes afleveringen meegenomen.

Ook in free publicity was het museum goed zichtbaar.

We hebben mogen bijdragen aan diverse radio- en tv-uitzendingen voor de publieke en commerciële omroepen. Ook was er in print en online veel animo voor het nieuwe gebied *de Bosrand*, waar onder andere *Vakantiehuis Warnsveld* en zes *Doorzonwoningen zijn* gebouwd. De verwerving van de *V&D-collectie* zorgde eveneens voor veel aandacht en de tentoonstelling *Anton de Kom* bleef jaarrond nationaal en internationaal onverminderd publiciteit genereren.

Partners

Het Nederlands Openluchtmuseum is dankbaar voor de steun van diverse bedrijven, fondsen en stichtingen in 2023. Dankzij deze bijdragen kan het museum bijzondere programma's, netwerkactiviteiten, presentaties, tentoonstellingen en educatieve projecten realiseren. Het museum streeft naar langdurige partnerschappen, waarbij op basis van gemeenschappelijke waarden wordt samengewerkt aan projecten die maatschappelijk bijdragen.

CBF

Het Nederlands Openluchtmuseum is een Erkend Goed Doel. Dit betekent dat het museum voldoet aan strenge kwaliteitseisen. Toezichthouder CBF controleert dit. Voor de cijfermatige toelichting en de reflectie op het integriteitsbeleid wordt verwezen naar bijlage 3.

Fondsen en stichtingen

Met steun van diverse fondsen en stichtingen kan het Nederlands Openluchtmuseum jaarlijks nieuwe projecten realiseren.

De bouw van het *Huis van Herinnering* is mogelijk gemaakt door de VriendenLoterij, de museale inrichting van het *Huis van Herinnering* komt tot stand met de steun van het Mondriaan Fonds, het Cultuurfonds en VSBfonds. Het herinneringsprogramma wordt gefinancierd door het Fonds voor Cultuurparticipatie en Fonds Sluyterman van Loo.

Voor de verkenning van een eventuele samenwerking met Suriname kreeg het museum een bijdrage van het Fonds voor Cultuurparticipatie en Dutch Culture. De *Maand van de Geschiedenis* kon in 2023 wederom rekenen op steun van het Fonds voor Cultuurparticipatie en het Cultuurfonds. Het museum ontving tevens een bijdrage van het Fonds voor Cultuurparticipatie voor een participatief verzamelproject over menstruatiecultuur.

VriendenLoterij

Vaste bijdrage

Dankzij de structurele steun van de VriendenLoterij kan het museum presentaties in het museum blijven actualiseren en verlevendigen. Verlevendiging maakt het Nederlands Openluchtmuseum uniek, dit blijkt ook opnieuw uit het jaarlijkse bezoekersonderzoek. Het contact met museumpresentatoren is voor bezoekers een waardevolle toevoeging.

De VriendenLoterij steunt het museum sinds 2008 met een vaste bijdrage van 500.000 euro per jaar. In 2023 is de vaste bijdrage besteed aan het jaarthema *Zorg voor Elkaar*. De overige gelden zijn ingezet voor verlevendiging van bestaande presentaties.

Bestedingenoverzicht 2023

Verlevendiging bestaande projecten	€ 160.000
Jaarthema 2023	€ 200.000
Publiekspresentatie Leven met Dementie	€ 45.255
Gereserveerd voor toekomstige projecten	€ 94.745

Geoormerkt werven

Uniek aan de VriendenLoterij is dat deelnemers zelf kunnen kiezen welk goed doel of welke culturele organisatie zij met hun maandelijkse inleg steunen. Dit doen zij door *geoormerkt* mee te spelen. Een groeiende groep mensen kiest voor het Nederlands Openluchtmuseum. Het museum ontving in 2023 378.101 euro uit geoormerkt werven. De afrekening van het vierde kwartaal volgt nog, hiervoor is 113.329 euro gereserveerd in de jaarrekening.

Particuliere schenkers en sponsorpartners

Opnieuw is in 2023 intensief geïnvesteerd in de contacten met schenkers en sponsors. Het museum verwelkomde een nieuwe hoofdpartner, Stichting Goede Doelen Nh1816. Daarnaast werden contracten met bestaande partners verlengd en werd in contacten met nieuwe partners die zich verwant voelen met het museum, geïnvesteerd.

Dankzij genereuze bijdragen kunnen er nieuwe concepten ontwikkeld worden voor het *Kindererf*, waar natuureducatie centraal staat, en de *Houtloods*, waar immaterieel erfgoed een plek krijgt. Bovendien kunnen de *Doorzonwoningen* en de trams doorontwikkeld worden en is er een *Gouden Boekje* over het museum in de maak.

De Vrienden van het Nederlands Openluchtmuseum, in aantal met 15% gestegen ten opzichte van 2022, zijn zeer betrokken bij het museum. Voor hen zijn aparte Vriendendagen georganiseerd, waarop zij exclusief het museum konden bezoeken.

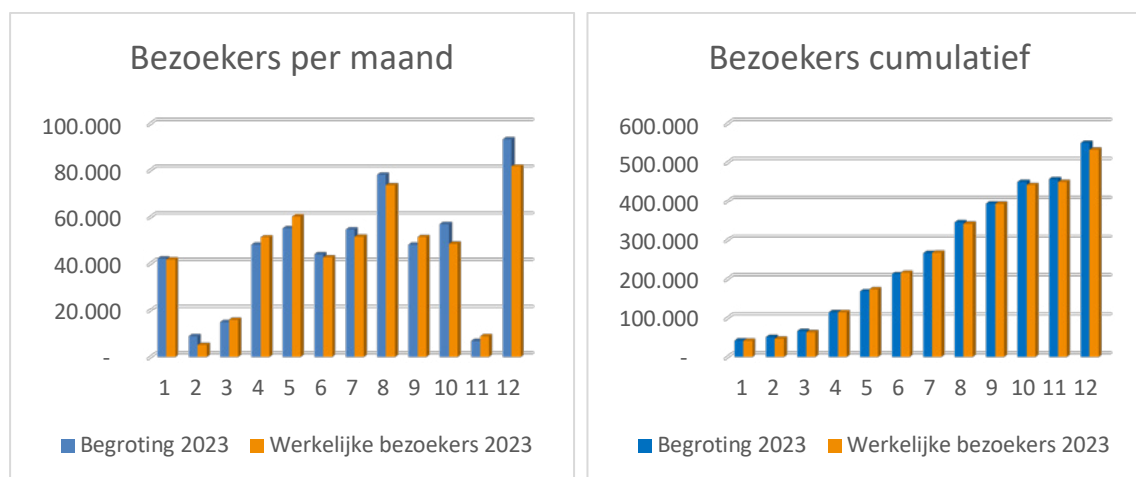
Ondernemerschap

Het weer was een spelbreker in 2023, een jaar dat zich kenmerkte als het natste sinds de registratie door het KNMI. Als openluchtmuseum heeft dit zeker een nadelige invloed gehad op de bezoekersaantallen.

In tegenstelling tot de coronajaren hadden we in 2023 qua openingstijden weer een normaal jaar. De bezoekers wisten ons te vinden, al bleef het totaal ruim 3% achter bij de verwachting.

Op de momenten met extra programmering, zoals zomeravonden, herfstvakantie en winteropenstelling, gooiden de vele regendagen roet in het eten. We zien dan ook dat de bezoekersaantallen juist in die perioden achterbleven op de begroting. Cumulatief is de achterstand in het laatste kwartaal ontstaan en we hebben dit niet meer kunnen inhalen tijdens de winteropenstelling.

Daar waar de bezoekersaantallen zich aan het herstellen zijn, bleven de arbeids- en energiemarkt grote uitdagingen. Door de krapte op de arbeidsmarkt is het werven van gekwalificeerde medewerkers binnen de publieksdiensten een uitdaging. De verbeterde arbeidsmarktcommunicatie, de aanstelling van een recruiter en het on-boarding programma hebben ervoor gezorgd dat we in de tweede helft van 2023 weer enigszins op sterkte zijn gekomen.

Ook de energiemarkt heeft ons beziggehouden. De onzekerheid over de prijsontwikkeling heeft ertoe geleid dit als 'hoog risico' te classificeren. Energiebesparende maatregelen en verduurzaming zijn belangrijke ontwikkelrichtingen.

In 2023 is vanuit het ministerie van OCW meer duidelijkheid gekomen over de verduurzamingsopgave die wij als museum hebben. Bij de uitvoering van groot onderhoud aan de panden is verduurzaming opgenomen in het programma van eisen. Zo heeft het entreegebouw bij het vervangen van de dakbedekking extra dakisolatie gekregen en zijn er 150 zonnepanelen geplaatst. Daarnaast is de planontwikkeling gestart om, in samenwerking met de gemeente, de bezoekersparkeerplaats grotendeels te overdekken met een zonnecarport.

Organisatieontwikkeling

Algemeen

Alle leidinggevenden (MT, hoofden en teamleiders) hebben een vijfdaags programma gevolgd, gericht op coachend leidinggeven. Hierin zijn de vaardigheden om medewerkers te ondersteunen in hun ontwikkeling en duurzame inzetbaarheid, versterkt. Ook is gewerkt aan de versterking van persoonlijk leiderschap binnen het management. Door terugkomdagen en intervisie wordt de ontwikkeling van vaardigheden geborgd.

Op managementniveau hebben enkele personele wijzigingen plaatsgevonden met het oog op verhoogde effectiviteit van de betreffende afdelingen.

HR

De traditionele cyclus van functionerings- en beoordelingsgesprekken is vervangen door een moderne gesprekscyclus, gericht op meer eigen regie bij medewerkers, continue dialoog en leren door reflectie in plaats van een beoordelingscijfer. De systematiek is goed ontvangen en wordt al veel door medewerkers ingezet.

Bij het vaststellen van visie en beleid op opleiden en ontwikkelen zijn als uitgangspunten gehanteerd dat opleiden en ontwikkeling aansluiten bij de strategische doelen van het museum, gericht zijn op duurzame inzetbaarheid en persoonlijke ontwikkeling van medewerkers, en de principes van de *lerende organisatie* worden gevolgd.

Ondanks een krappe arbeidsmarkt is de personele bezetting op orde. Het invullen van financiële en keukenfuncties is lastig. Het verloop is fors gedaald ten opzichte van 2022.

Ook het verzuim is gedaald tot net onder de 5%.

Bezoekers waarderen onze medewerkers met een 8,9!

Projectbureau

Het projectbureau houdt overzicht over alle lopende en komende projecten en zorgt voor sturing op voortgang in tijd en bewaking van budget, personele inzet en overige middelen. Projecten starten nu alleen wanneer de opdracht helder is, en de benodigde middelen beschikbaar. Het projectbureau helpt het MT om keuzes te maken, zodat we de juiste projecten doen en de projecten goed doen. Hierdoor is de organisatie veel meer in control en is er minder verspilling dan voorheen.

De positie van medewerkers die door de afdelingen gedetacheerd werden naar het projectbureau, is aangepast. De *rol* van projectleider is gewijzigd in de *functie* van projectleider, *in dienst* van het projectbureau. Nu de vacatures zijn ingevuld, wordt projectmanagement verder geprofessionaliseerd. De organisatie van events is naar het projectbureau verplaatst, met als doel door een projectmatige aanpak verder te professionaliseren.

KAM

Op het gebied van kwaliteit- en procesmanagement hadden we verder willen zijn. Alle seinen staan nu echter op groen om hieraan in het nieuwe jaar de gewenste voortgang te kunnen geven.

De veiligheidsrisico's voor medewerkers en bezoekers zijn goed in beeld en vanuit KAM wordt de voortgang bewaakt, onder andere met een plan van aanpak RI&E. Het Green Key Gold certificaat is verlengd. Wetgeving en vergunningen op het gebied van milieu zijn op orde. De afdeling KAM heeft de leiding over het opstellen van een plan voor de energietransitie. Nu er vanuit het ministerie een toekenning is van de benodigde middelen, is de planvorming opgestart.

Milieubeleid en Duurzaamheid

Milieubeleidsplan

Het Milieubeleidsplan 2021-2024 is op 18 maart 2022 door het Managementteam vastgesteld. Hieraan gekoppeld is voor dezelfde periode een Milieuprogramma opgesteld, die gemonitord wordt.

Duurzaamheidskeurmerk Green Key

We behouden het Green Key Gold certificaat ook voor 2023. De keuring, waaraan nieuwe normen en waarden zijn gekoppeld, is op 6 februari 2023 uitgevoerd. Elke afdeling heeft nu een Green Key ambassadeur. De ambassadeurs komen eenmaal per kwartaal bijeen. We kunnen hierdoor Green Key, MVO en duurzaamheid beter borgen.

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

De 32 doelstellingen voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) die voor 2023 waren vastgesteld, zijn voor 84% bijna volledig volbracht, waarvan 63% geheel gerealiseerd en 20% gedeeltelijk, met een vervolg in 2024. Dit heeft mooie resultaten opgeleverd, waaronder een tool om op subjectieve manier een leverancier te beoordelen op duurzaamheidsaspecten, actieve bijdragen aan onder meer Ronald McDonald's Huis en de verkoop van koffiekoppen van Douwe Egberts met een afdruk van het Openluchtmuseum, gemaakt door Siza.

Energie

Het Openluchtmuseum heeft het Museum Collectief, een samenwerkingsverband met Paleis Het Loo en het Kröller Müller Museum, de opdracht verstrekt om energie (gas en elektra) voor de jaren 2025-2026 via een Europese aanbesteding te kunnen inkopen. Eind oktober 2023 is de aanbesteding ingediend en gepubliceerd. We hadden geen inschrijving verwacht, maar er is toch één inschrijving binnengekomen.

De energieprijzen in 2023 waren uitzonderlijk hoog, met financiële consequenties voor het elektra-verbruik. Per bezoeker betekent dit een verhoging van meer dan 1 euro, alleen voor elektra. We betalen voor elektra 0,32818 (piek) en 0,23871 (dal) per kWh. Ter vergelijking: in 2022 was dit veel lager: 0,05344 (piek) en 0,04082 (dal).

Het totale energieverbruik is ongeveer gelijk gebleven, ondanks de stijging van 60.000 bezoekers ten opzichte van vorig jaar. Alleen het elektriciteitsverbruik is in vergelijking met vorig jaar gestegen. Het gas- en waterverbruik heeft een kleine daling vanwege weersomstandigheden, isolatie gebouwen, vernieuwing van installaties en bewustwording van *een graadje lager* in diverse gebouwen. Onze CO2 Scope 1 (aardgas voor verwarming) behelst 689 ton CO2-equivalent, een daling van 61 ton CO2 ten opzichte van vorig jaar.

Project Verduurzaming Rijksmusea

Door de uitvoering van het project *Verduurzaming Rijksmusea*, in samenwerking met Royal Haskoning DHV en de Museumvereniging, hebben we meer zicht gekregen op benodigde investeringsbedragen om te verduurzamen. In het rapport wordt inzicht gegeven in maatregelen en middelen voor 40% CO2-reductie in 2030 en 60% reductie in 2040. Het overzicht maakt duidelijk welke aanvullende middelen nodig zijn voor de musea, zowel individueel als gezamenlijk.

Het Nederlands Openluchtmuseum ontvangt vanaf 2024 middelen om hun panden te verduurzamen via een verhoging van hun huisvestingssubsidie. Het gaat om bedragen die door Royal HaskoningDHV zijn berekend, verdeeld over een periode tot 2050.

OCW is voornemens om voorfinanciering mogelijk te maken, bijvoorbeeld door het inrichten van een revolverend duurzaamheidsfonds bij het NRF of aanvullende leningsmogelijkheden via Schatkistbankieren. Beoogd is dat de musea via het duurzaamheidsfonds de dekking voor kosten voor verduurzaming tegen een lagere rente (-5% van de marktrente, met een minimum van 1,5%) kunnen lenen. Gedurende deze overgangperiode heeft het museum de optie om een deel van haar reserves in te zetten om verdere stappen te zetten op het gebied van duurzaamheid.

Vergunningen

In dit jaar zijn diverse vergunningen aangevraagd, waaronder een omgevingsvergunning voor het themajaar *Zorg voor Elkaar* en een opslagruimte achter *Loods Goes*. Deze zijn gecontroleerd en in orde bevonden. De vergunning voor het tijdelijk plaatsen van de Telemast van T-Mobile Arnhem op de parkeerplaats is voor een jaar verlengd. De *Doorzonwoningen* zijn gereed. Er zijn nog diverse aanvragen in procedure.

Voor evenementen zijn in 2023 vergunningen verleend voor *Rondje Nederland* en een koepelvergunning voor *Landleven, Kerstmarkt en Winter 23/24*.

Verder is er een wijziging doorgevoerd bij onze horeca- en exploitatievergunning, zodat deze weer up-to-date is. Het milieujaarverslag van vorig jaar is als melding behandeld. De Omgevingsdienst Regio Arnhem heeft eind december een milieucontrole uitgevoerd. De opmerkingen zullen volgend jaar worden opgepakt.

Afvalstoffen

De hoeveelheid (8%) en kosten (22%) van de afvoer van afvalstoffen zijn toegenomen ten opzichte van vorig jaar. In totaal is er 200 ton kg afval afgevoerd. De grootste afvalstroom is bedrijfsafval. Deze afvalstroom is ten opzichte van vorig jaar met 11% verminderd.

89% van onze afgeleverde afvalstromen kan gerecycled worden naar nieuwe grondstof (29%), groene energie (40%), grijze energie (21%) en residu (11%). We hebben sinds dit voorjaar op het museumterrein alle bestaande afvalbakken geclusterd. Onze bezoeker kan nu dus overal in het museum afval scheiden. De bakken zijn goed herkenbaar. De deksels zijn in kleur (papier = blauw, plastic = oranje, restafval = grijs) én gecombineerd met een pictogram. Op centrale plekken, naast de geclusterde afvalbakken, staan ook de innamebakken voor plastic flesjes en blikjes met statiegeld. De ingezamelde PET-flessen zijn aan het goede doel Trees for All gedoneerd.

Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)

Het wordt voor bedrijven cruciaal om duurzaamheid te integreren in de strategie en bedrijfsvoering. De langetermijn-waarden moeten aansluiten bij de missie, visie en kernwaarden van het museum. Hieraan gekoppeld moeten concrete doelen geformuleerd worden. Grote bedrijven worden verplicht om te rapporteren over hun duurzaamheidsinspanningen. Het rapporteren hierover en de informatiesystemen zijn er momenteel nog niet op ingericht. Het museum wil hierin de eerste stappen zetten door de informatiesystemen te inventariseren en in kaart te brengen. In eerste instantie willen we hiervoor de tool *Milieubarometer* gebruiken.

Vastgoed en huisvestingsstelsel

Het vastgoed op het terrein van het Nederlands Openluchtmuseum wordt onderverdeeld in een drietal categorieën: vastgoed van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB), museaal vastgoed (collectie) en eigen vastgoed.

Het vastgoed van het RVB wordt door het museum gehuurd van het RVB en valt onder het door het ministerie van OCW gesubsidieerde huisvestingsstelsel voor rijksmusea. Het museale vastgoed maakt deel uit van de rijkscollectie en valt als zodanig onder de beheerovereenkomst die is afgesloten met de overheid. Het eigen vastgoed betreft een minimaal aantal panden, zoals enkele relatief recent gebouwde toiletgebouwen.

Vastgoed RVB

Het vastgoed dat het museum van het RVB huurt, valt onder het huisvestingsstelsel, wat in 2023 nog als pilot is ingezet door OCW.

Staat van het RVB-vastgoed

In 2023 heeft Hylkema Erfgoed voor het ministerie van OCW een adviesrapport geschreven op basis van de nulmeting (2017), de éénmeting (2023) en het MeerJarenOnderhoudsPlan. De conclusie onderschrijft de inspanningen van het Nederlands Openluchtmuseum om het vastgoed kwalitatief op peil te houden. Hylkema Erfgoed concludeert dat het grote aantal objecten dat het museum huurt van het RVB in een redelijke tot goede staat verkeren.

De conditiemeting die het museum zelf heeft laten uitvoeren door PVM Eindhoven B.V. om een nieuw MeerJarenOnderhoudsPlan (MJOP) op te stellen, schetst een soortgelijk beeld. Het MJOP is ingestoken voor de periode van 2024 tot en met 2073. Het MJOP voor het RVB-vastgoed wordt jaarlijks, tegelijk met de begroting, aan het ministerie van OCW verstrekt.

De bouwkundige en installatietechnische rapporten zijn opgesteld op basis van de NEN2767-normering. Deze normering geldt als basis voor de onafhankelijke bouwtechnische rapporten die het museum (minimaal) elke vier jaar dient aan te leveren bij het ministerie van OCW. In 2023 heeft het museum een Scope 8-inspectie uitgevoerd, een beoordeling van de arbeidsveiligheid van onze installaties. Ook hebben we een Scope 10-inspectie laten uitvoeren voor brandveiligheid. Door het uitvoeren van de Scope 8-inspectie voldoen we aan de eisen van de Arbowet, terwijl de Scope 10-inspectie een vereiste is van onze verzekeraar. Beide inspecties dragen bij aan een veiligere werkomgeving voor ons personeel.

De onderhoudsstrategie van het museum is opgedeeld in drie categorieën:

1. Planmatig onderhoud, dat projectmatig wordt aangepakt.
2. Niet-planmatig onderhoud, dat ad hoc wordt uitgevoerd in reactie op reparatieverzoeken.
3. Contractonderhoud, dat preventief onderhoud door externe partijen omvat.

De onderhoudsdienst van het Nederlands Openluchtmuseum is verantwoordelijk voor zowel het planmatige als het niet-planmatige onderhoud. Voor specialistische taken, zoals dakbedekking, bliksembeveiliging, molenonderhoud, voegwerkherstel en ongediertebestrijding, worden externe partijen ingeschakeld. Het merendeel van onze tijd, financiële middelen en energie wordt besteed aan planmatig onderhoud.

Uitgevoerd onderhoud 2023

- Entreegebouw: het volledige entreegebouw is uitgerust met nieuwe dakbedekking en substantiële isolatie met een plaatselijke dikte van 30 cm. Het project ondervond enige vertraging door frequente regenval. Na voltooiing van deze werkzaamheden zijn er 150 zonnepanelen op het dak van het entreegebouw geïnstalleerd. De specificaties van de zonnepanelen zijn als volgt: totaal geïnstalleerd

vermogen: 63.750 Wattpiek, geschatte jaarlijkse elektriciteitsopbrengst: 58.650 KWh en geschatte jaarlijkse CO2-emissiebesparing: 25.220 kg.

- ☐ Wedema: de koelmachine voor de Wedema-ruimtes, namelijk werkplaats, depot en magazijn, is in 2023 vervangen.
- ☐ Diverse gebouwen: vervangen van noodverlichting.
- ☐ Diverse gebouwen: vervangen van brandmeldinstallaties.

Gepland onderhoud 2024

- ☐ Ambachtenwerkplaats (voorheen: aula-gebouw): het bestaande riet wordt in 2024 geheel of gedeeltelijk vervangen door nieuw, Hollands riet.
- ☐ Diverse gebouwen: vervangen van brandmeldinstallaties.

Huisvestingsstelsel 2024

Vanaf 1 januari 2024 zal de pilot-periode van het huisvestingsstelsel (2017 - 2023) overgaan in een definitief vormgegeven stelsel. In dit stelsel dragen de rijksmusea volledige zeggenschap over beheer en onderhoud van hun panden en dragen zij ook de verantwoordelijkheid voor (het merendeel) van de risico's die daaraan verbonden zijn.

De belangrijkste veranderingen voor het Nederlands Openluchtmuseum vanaf 1 januari 2024 zijn als volgt: het museum draagt alle risico's die samenhangen met beheer en behoud van het vastgoed, risico's waarbij sprake is van overmacht blijven bij de Staat. Voor het overnemen van de risico's ontvangt het museum een hogere vergoeding per vierkante meter bruto vloeroppervlak, waarbij een extra opslag wordt ontvangen voor verdere taakvolwassenwording.

Het RVB krijgt als verhuurder een passieve rol, het ministerie van OCW juist een actievere rol. Vanaf 2024 zal een nieuw toezichtkader gelden, waarbij het museum verantwoording dient af te leggen over het uitgevoerde beleid via jaarverantwoordingen, onafhankelijke bouwkundige inspecties en de monitor van de *Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed*.

Een andere belangrijke wijziging in het huisvestingsstelsel is de toevoeging van gelden voor verduurzaming. Hierdoor kan het museum concrete stappen zetten om haar panden te verduurzamen. De hoogte van de toegekende verduurzamingsgelden is gebaseerd op een eerder opgesteld rapport van onderzoeksbureau Royal HaskoningDHV.

Als onderdeel van de overgang naar het definitieve stelsel en de overdracht van enkele risico's van het RVB naar het museum, zijn er in 2023 nieuwe huurcontracten getekend met ingangsdatum 1 januari 2024.

Vastgoed museaal

Het museale vastgoed valt onder de beheerovereenkomst die door het museum is afgesloten met de Staat, dit vastgoed betreft rijkscollectie. De onroerende collectie valt onder de Erfgoedwet en de *Regeling beheer rijkscollectie en subsidiëring museale instelling*. Het onderhoud van de rijkscollectie moet in een planmatig beleid worden vastgelegd, waarbij dit beleid moet zijn gestoeld op een actuele stand van het beheer en doelstellingen voor behoud en veiligheidszorg. Het Nederlands Openluchtmuseum heeft dit beleid gevat in het collectieplan *Verrijken en versterken (2021 - 2028)* en in *MeerJarenOnderhoudsPlannen* voor het museale vastgoed.

Staat van het museale vastgoed

Om een nieuw MeerJarenOnderhoudsPlan te kunnen opstellen, heeft het museum in 2023 een conditiemeting laten uitvoeren. Het bouwkundige deel van de inspectiemeting is uitgevoerd door Monumentenwacht Gelderland en het installatietechnische deel door PVM Eindhoven B.V. De MeerJarenOnderhoudsPlannen zijn ingestoken voor de periode van 2024 tot en met 2073. De installatietechnische rapporten zijn opgesteld op basis van de NEN2767-normering.

Uitgevoerd onderhoud 2023

- ☐ *'s-Heerenhoek, Nederlands Hervormde kerk*: de platte dakbedekking van de aanbouw aan de achterzijde van het kerkje is vervangen. Hierbij is tegelijkertijd gebruik gemaakt van de mogelijkheid om extra isolatie aan te brengen op het platte dak.
- ☐ *Westerstraat*: alle houten elementen van de buitenschil zijn geïnspecteerd op houtrot en indien nodig gerepareerd. Ook is de *Westerstraat* volledig opnieuw geschilderd.
- ☐ *Krawinkel*: de dakconstructie van *Krawinkel* heeft een uitgebreide renovatie ondergaan. Hierbij zijn de spanten en sporen vernieuwd, en zijn de dakpannen opnieuw aangebracht en voorzien van strodokken. Bovendien is de wandconstructie extra versterkt en zijn twee kilgoten vervangen.
- ☐ *Ophaalbrug*: de dukdalven naast de ophaalbrug zijn gerenoveerd.
- ☐ *Diverse gebouwen*: vervangen van noodverlichting.
- ☐ *Diverse gebouwen*: vervangen van brandmeldinstallaties.

Gepland onderhoud 2024

In 2024 staat divers onderhoud gepland voor de museale gebouwen. De belangrijkste onderhoudswerkzaamheden zijn:

- ☐ *Scheepswerf*: de voorgevel aan de waterzijde van de scheepswerf wordt gerestaureerd. Dit omvat de vervanging van gevelplanken en plaatselijk herstel van ramen, kozijnen, deuren en de dakconstructie.
- ☐ *Poldermolen*: de molenkap, die eind 2023 is gedemonteerd, wordt tijdens de winterperiode volledig gerestaureerd en zal vóór april 2024 worden teruggeplaatst.
- ☐ *Koopmanswoning*: de 'mooie kamer' van de *Koopmanswoning* uit Zaan zal in het voorjaar opnieuw worden behangen en geschilderd, in overeenstemming met de resultaten van recent uitgevoerd historisch onderzoek.
- ☐ *Tramremise*: de platte dakbedekking zal worden vervangen. Tijdens dit proces wordt ook beoordeeld of er extra isolatie moet worden aangebracht en of er mogelijkheden zijn voor het installeren van zonnepanelen.
- ☐ *Diverse boerderijen*: het bestaande riet wordt in 2024 geheel of gedeeltelijk vervangen door nieuw Hollands riet. In samenwerking met diverse afdelingen binnen het museum wordt gekeken hoe het vervangen van het riet ook ingezet kan worden als publiekspresentatie.
- ☐ *Diverse museale gebouwen*: vervangen van brandmeldinstallaties.

Financiële resultaten en exploitatie

Exploitatieresultaat

Het exploitatieresultaat over 2023 is uitgekomen op 201.446 euro, dit betreft het resultaat vóór de mutaties aan de bestemmingsreserves. De dotatie 2023 aan de bestemmingsreserve KIEN bedraagt 8.176 euro. Deze bestemmingsreserve is gevormd voor de activiteiten van KIEN, namelijk het bevorderen van de bescherming en kennis van immaterieel erfgoed, waarvoor KIEN subsidie ontvangen heeft. In 2022 is er een nieuwe bestemmingsreserve gevormd inzake *Collectieverwerving*, met als doel om bij te dragen aan de verwezenlijking van het *Collectiebeleidsplan 2021-2028*. De dotatie aan de voorziening *Collectieverwerving 2023* bedraagt 6.620 euro. Na de genoemde mutaties in de bestemmingsreserves blijft er een negatief resultaat over van 216.242 euro. Dit resultaat wordt onttrokken aan de algemene reserve.

Het financiële resultaat van 2023, met een totaal gerealiseerd verlies van 216.242 euro, overtrof aanzienlijk het oorspronkelijk begrote verlies van 708.122 euro. 2023 was het eerste jaar dat het museum na de coronapandemie volledig operationeel was. Echter, het museum werd onmiddellijk geconfronteerd met nieuwe uitdagingen, waaronder aanzienlijke loonstijgingen vanuit de CAO, fors hogere energiekosten en stijgende inkooprijzen als gevolg van inflatiecorrecties. Het museum heeft maar beperkte mogelijkheden om de stijgende prijzen door te belasten aan haar bezoekers, waardoor direct druk ontstaat op de exploitatie. Deze druk is in de cijfers 2023 voornamelijk goed terug te zien in de personeelslasten. Hieraan is bijna 0,7 miljoen euro meer uitgegeven dan begroot en bijna 1,5 miljoen euro meer dan in 2022. De personeelslasten bedragen inmiddels meer dan 50% van de totale kosten. De energielasten waren in 2023 ook fors hoger dan in 2022, een toename van rond de 0,6 miljoen euro. Tegelijkertijd zijn er gedurende het jaar wel besparingen gerealiseerd en zijn de uiteindelijk gerealiseerde energiekosten bijna 0,3 miljoen euro lager uitgevallen dan begroot.

De publieksinkomsten stegen, vergeleken met de publieksinkomsten in 2022, in 2023 met bijna 1,2 miljoen euro tot 12,1 miljoen euro. Deze extra inkomsten zijn grotendeels te danken aan de hogere bezoekersaantallen in 2023 (531.690) in vergelijking met het voorgaande boekjaar (473.356). De begrote publieksinkomsten zijn niet gerealiseerd, mede doordat er circa 20.000 bezoekers minder door de poort zijn gekomen en doordat er afgelopen jaar druk stond op de gemiddelde bestedingen in de horeca.

Het resultaat valt in 2023 lager uit dan in 2022, wat het gevolg is van het wegvallen van de aanvullende steun van OCW in verband met de coronaperiode. Het resultaat 2023, onder andere afgezet tegen het begrote resultaat, laat echter zien dat het museum slagkrachtig de coronaperiode heeft kunnen doorstaan, mede door deze extra steun vanuit OCW.

Gelet op de verhouding subsidies ten opzichte van de eigen inkomsten is het museum geen publiekrechtelijke instelling als bedoeld in de Aanbestedingswet.

Financiële positie

Liquiditeit

De liquiditeiten bedragen per einde boekjaar 2023 17,0 miljoen euro (2022: 17,9 miljoen euro). Deze liquiditeiten zijn grotendeels bestemd voor bestemmingsreserves, vooruitontvangen bedragen voor activiteiten en onderhanden projecten, toekomstig groot onderhoud volgens het MeerJarenOnderhoudsPlan en investeringen in de Rijksvastgoedgebouwen. Dit betekent dat de vrij beschikbare liquiditeiten van ongeveer 6,1

miljoen euro (2022: 6,6 miljoen euro) voor de exploitatie van het museum, het doen van (vervangings)investeringen en de reguliere aflossingen op de lening aan het ministerie van Financiën, beperkter zijn dan het huidige saldo van 17,0 miljoen euro. De stichting is zich bewust van deze situatie en liquiditeitsmanagement heeft daarom blijvende aandacht.

Solvabiliteit/weerstandsvermogen

In 2023 is zowel de solvabiliteit als het weerstandsvermogen afgenomen, met als belangrijkste reden het negatieve exploitatieresultaat over 2023. Voor 2024 heeft het museum een begroting opgesteld met kostendekkend resultaat. De hoge inflatie van het afgelopen jaar en de hiermee samenhangende energielasten vormen een grote uitdaging voor het museum. De financiële impact hiervan op de begroting 2024 is groot en zal vanaf 2025 door stijgende energielasten nog verder toenemen. De verwachting is dan ook dat in 2024 de solvabiliteit en het weerstandsvermogen verder zullen afnemen. De stichting is zich bewust van de urgentie van deze situatie en de mogelijke impact op komende boekjaren, waardoor monitoring van de financiële resultaten en - indien noodzakelijk - tijdige bijsturing kan plaatsvinden.

In 2024 wordt op basis van doorrekening van diverse financiële scenario's ook anticiperend opgetreden richting toekomstige risico's die op de organisatie afkomen. Hiermee is in 2023 al een start gemaakt. De scenario's zullen voortvloeien uit het bijschaven van de strategische doelstellingen en het updaten van de tactische doelstellingen en de risicomatrix.

Zie ook *Continuïteit en risicomanagement* voor een toelichting op (een deel) van deze risico's.

Overig

Risico's

De stichting heeft haar liquiditeiten via *Schatkistbankieren* ondergebracht bij het ministerie van Financiën. Schatkistbankieren heeft als doel publieke gelden bij het ministerie van Financiën aan te houden, waardoor dit geld in de schatkist blijft totdat het wordt uitgegeven aan de uitvoering van publieke taken. Doordat de stichting haar gelden in de schatkist heeft ondergebracht, leidt dit tot minimale risico's op de liquide middelen.

Zie ook *Continuïteit en risicomanagement* voor een aanvullende toelichting op de onderkende risico's van het museum.

Onderzoek en ontwikkeling

Werkzaamheden op het gebied van onderzoek en ontwikkeling worden niet uitgevoerd bij het Nederlands Openluchtmuseum.

Onderstaand overzicht toont de ratio's met de financiële positie van 2023 en 2022:

Financiële positie en ratio's

EUR x 1.000

31-12-2023 31-12-2022

Activa

Vaste activa	12.275	11.113
--------------	--------	--------

<i>Voorraden</i>	246	262
------------------	-----	-----

<i>Vorderingen</i>	2.534	2.274
--------------------	-------	-------

<i>Liquide middelen</i>	16.998	17.855
-------------------------	--------	--------

Vlottende activa	19.778	20.391
------------------	--------	--------

Totale activa	32.053	31.504
----------------------	---------------	---------------

Eigen vermogen	9.014	9.215
----------------	-------	-------

Voorzieningen	159	153
---------------	-----	-----

Langlopende schulden	14.489	14.292
----------------------	--------	--------

Kortlopende schulden	8.391	7.844
----------------------	-------	-------

Totale passiva	32.053	31.504
-----------------------	---------------	---------------

Totale baten	28.123	27.737
---------------------	---------------	---------------

Ratio's

Liquiditeit (Vlottende activa - Voorraden / Kortlopende schulden)	2,3	2,6
---	-----	-----

Solvabiliteit (Eigen vermogen / Totaal vermogen)	28,1%	29,3%
--	-------	-------

Weerstandsvermogen (Eigen vermogen / Totale baten)	32,1%	33,2%
--	-------	-------

Toekomst en vooruitblik

Museaal

Programma's en presentaties in 2024

In 2024 staat het jaarthema *Duurzaamheid* centraal. Bezoekers ontdekken in een breed activiteitenprogramma hoe mensen in verschillende tijden en culturen al dan niet duurzaam samenleefden met hun omgeving. Welke keuzes maken mensen in verschillende tijden? Welke gevolgen hebben die keuzes gehad? En welke verhalen zitten er achter deze keuzes? In dit jaarthema worden onderwerpen als duurzame productie van lokale grondstoffen, lokale vervaardiging en het hergebruik van materialen belicht vanuit een persoonlijk perspectief van een bewoner of gebruiker. Ook de relatie tussen duurzaamheid en gemeenschapszin - vroeger en nu - wordt bekeken. Door deze verhalen krijgen bezoekers niet alleen inzicht in duurzame leefwijzen uit de geschiedenis, maar ook in de schaduwkant van het leven in andere tijden. *Vroeger was niet alles beter.*

Het museum heeft continue aandacht voor kwaliteitsverbetering in het museumpark. Jaarlijks worden drie tot vijf bestaande museale locaties geactualiseerd. In 2024 worden de *Koopmanswoning*, de *Tolgaarderswoning*, *Kadoelen*, *Hoogmade* en het *Kruidentuinhuisje* heringericht.

Eind maart opent de tijdelijke tentoonstelling *VOC-mentaliteit?* in zaal 4 van de Canon. Welke impact heeft de koloniale handelsgeest gehad op de omgeving, op de mens en op het klimaat? Samen met kunstenaar Dominique Latoel vertaalt het museum de effecten van de VOC-periode naar de huidige maatschappij. Ron Habiboe is ook betrokken bij het project. Hij is historicus en doet al vele jaren onderzoek naar de geschiedenis van de Molukken.

Het volledig vernieuwde *Kindererf* opent medio 2024 de deuren voor jong en oud, hier kan de bezoeker op speelse wijze veel ontdekken over duurzaamheid in het dagelijks leven.

In september opent het museum de *Doorzonwoningen* voor publiek. Eén woning wordt ingericht als jaren zestig-woning. In dit bijzondere huis vol rekvisieten, genaamd het *Huis van Herinnering*, kunnen ouderen met dementie en hun begeleiders een reminiscentieprogramma volgen waarbij het positief ophalen van herinneringen centraal staat. In een tweede doorzonwoning is een publiekspresentatie te zien over leven met dementie. Voor beide presentaties werkt het museum samen met vele zorgpartners. Gezamenlijk zien we het belang om bij te dragen aan de bewustwording rond dementie en de dementievriendelijke samenleving. In de overige doorzonwoningen openen we een tijdelijke fototentoonstelling over het fenomeen van de doorzonwoning in Nederland.

Ook de *Houtloods* op het entreeplein krijgt in 2024 een nieuwe invulling. Hier wordt samen met Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland KIEN een bijzondere plek gecreëerd, waar bezoekers meer te weten kunnen komen over immaterieel erfgoed. Kortom, 2024 wordt een jaar met veel nieuwe ontwikkelingen.

Internationale samenwerking in 2024

Het Openluchtmuseum onderzoekt in 2024 tevens kansen voor internationale samenwerking. Zo is het museum ervan overtuigd dat het wenselijk is om in Suriname te investeren in kennisdeling rondom Anton de Kom. Het Openluchtmuseum kan daarbij een rol spelen door de verzamelde kennis te delen en onderdelen van de tentoonstelling die in Arnhem te zien geweest is, in te zetten voor hergebruik in Suriname, maar wel 'versurinamiseerd', met informatie en beelden die zijn afgestemd op de Surinaamse bezoeker. Door de tentoonstelling te verrijken met immaterieel erfgoed, wordt het een gezamenlijk project voor alle gemeenschappen in Suriname.

Programma's en presentaties 2025-2032

Het Nederlands Openluchtmuseum werkt vanaf 2025 met programmalijnen, een nieuwe werkwijze voor het samenstellen van een jaarprogrammering die tegelijk bijdraagt aan de stapsgewijze vernieuwing van het museum. De programmalijnen geven richting aan de museale ontwikkeling en helpen bij het vormgeven en maken van keuzes in de publieksprogrammering. Ze slaan de brug tussen de museale identiteit (missie/visie) en wat de bezoeker daar in de praktijk van merkt. De programmalijnen dienen een dubbel doel: ze leiden tot maatschappelijk relevante én actuele programmering.

Het museum heeft enkele programmalijnen vastgesteld voor een periode van acht jaar. Er is tevens een programmacommissie aangesteld die de programmalijnen gaat uitwerken tot een integraal activiteitenplan waarin samenhang, efficiëntie en lange lijnen voorop staan.

Voor de komende jaren staan diverse herinrichtingen op de rol. Zo zal de *Westerstraat* een nieuwe invulling krijgen, en ook het *Indisch Achtererf* en de *Molukse Barak* worden geactualiseerd. Verder zal de agrarische ontwikkeling in Nederland als thema worden uitgewerkt, we onderzoeken nog welke locaties zich hiervoor het beste lenen. Tot slot zijn er drie doorzonwoningen die nog ontwikkeld worden tot vaste publiekspresentaties.

Organisatorisch

Om het management verder te versterken, komt er voor hoofden en MT een vervolg op *Coachend leidinggeven*, met een programma gericht op teambuilding. Alle betaalde medewerkers volgen de training *In je kracht staan – eigen regie en samenwerken*. In de training leren zij hoe zij meer regie kunnen nemen over hun eigen leven, wat bijdraagt aan duurzame inzetbaarheid. Ook leren zij hoe zij hun arbeidsrelaties kunnen versterken, zodat zij zich beter kunnen ontwikkelen, goede gesprekken kunnen voeren met hun leidinggevenden en effectiever kunnen samenwerken.

Door de krapte op de arbeidsmarkt en de gestegen loonkosten is het steeds belangrijker te zorgen voor een optimale personele bezetting. We brengen onze huidige en toekomstige personeelsbehoefte in kaart, en leggen deze naast ons huidige personeelsbestand. We onderzoeken ook de personele inzet in relatie tot drukke en rustige periodes in het museum. Zo kunnen we gericht activiteiten inzetten om de effectiviteit te vergroten en kosten te verlagen.

Er komt een platform waarmee medewerkers gericht kunnen werken aan hun professionele en persoonlijke ontwikkeling. Verder is er focus op verzuimpreventie door bijvoorbeeld lunchlezingen met thema's als de overgang en het bespreekbaar maken van mantelzorgtaken.

Financieel

Begroting 2024

Bij het opstellen van de begroting 2024 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- ☐ 550.000 bezoekers.
- ☐ Er zal een minimale aanpassing plaatsvinden in de toegangsprijzen, met name de differentiatie tussen de ticketprijs voor volwassenen en kinderen zal worden vergroot.
- ☐ Wijzigingen lonen per 1 januari 2024 voor de horecamedewerkers (6%) en per 1 juli 2024 voor de museummedewerkers (4%).
- ☐ Vastgestelde openingstijden met zomer- en winteropenstelling, inclusief zomeravonden.
- ☐ De formatie is gebaseerd op de huidige formatie. Uitbreiding van activiteiten betekent een verschuiving van formatie.
- ☐ Kritisch begroten van overige exploitatiekosten, rekening houden met een maximaal inflatiepercentage van 4,5%.

Begroting 2024 (x € 1.000)	
Directe opbrengsten	13.745
Subsidies en overige baten	17.407
Totaal baten	31.152
Salarislasten	17.482
Afschrijvingen	1.201
Overige lasten	10.649
Projectlasten	2.411
Totaal lasten	31.743
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	-591
Rentebaten en -lasten	463
Mutaties bestemmingsreserves	128
Resultaat na bestemming	-

Voor het jaar 2024 is er, voornamelijk door gunstige energietarieven, een begroting opgesteld die een kostendekkend resultaat laat zien. De geprojecteerde omzet bedraagt 31,1 miljoen euro, waarvan 14,8 miljoen euro wordt toegeschreven aan verwachte subsidie-inkomsten. Het resterende deel van de omzet is in hoge mate afhankelijk van het aantal bezoekers dat daadwerkelijk wordt gerealiseerd. De verwachte directe inkomsten voor 2024 zijn begroot op 13,7 miljoen euro, wat hoger is dan de gerealiseerde en begrote directe inkomsten voor het jaar 2023. De voorgenomen (vervangings-)investeringen bedragen voor 2024 in totaal 4,1 miljoen euro en de beoogde kosten voor nieuwe projecten bedragen 3,1 miljoen euro. De geplande projecten zullen (deels) worden gefinancierd vanuit fondsen en sponsoring.

De stichting is niet voornemens om in 2024 aanvullende financiering aan te trekken. Het resultaat zal, afhankelijk van de realisatie, worden toegevoegd of onttrokken aan de algemene reserves van de stichting.

De voorgenomen aanpassingen in het personeelsbestand zien met name toe op uitbreidingen van huidige dienstverbanden en het aantrekken van vervangend personeel. Afdelingen waar een stijging van het personeelsbestand (in fte) wordt beoogd, baseren dit op commerciële doelstellingen, die gekoppeld zijn aan omzetdoelstellingen. Er zijn geen significante wijzigingen in de personele organisatie voorzien. Er is wel een besluit genomen om het projectbureau te structureren met medewerkers die de functie van projectleider bekleden, dit in tegenstelling tot de voorgaande situatie waarin dit (vaak) een secundaire verantwoordelijkheid was.

De begroting 2024 is in de periode september tot en met november 2023 opgesteld en in december 2023 vastgesteld door de Raad van Toezicht. Tot dusver zijn er geen gebeurtenissen geweest die een aanzienlijke impact hebben op het voorziene operationele resultaat voor 2024.

Continuïteit en risicomanagement

Het Nederlands Openluchtmuseum heeft in het kader van risicomanagement een risicomatrix opgesteld, die op strategisch niveau is ingestoken. Voor elk risico is de kans van optreden, de impact ervan en de te nemen maatregelen om de kans op optreden te verminderen of de gevolgen ervan te beperken, vastgesteld. De risicomatrix wordt jaarlijks geëvalueerd binnen het managementteam, waarbij wordt vastgesteld of er nieuwe risico's moeten worden opgenomen, bestaande risico's kunnen worden verwijderd en of de kans/impact-beoordeling nog steeds correct is. In het geval er zich calamiteiten voordoen die een herziening van de risicomatrix vereisen, wordt dit onmiddellijk aangepakt.

De vijf voornaamste risico's die momenteel door het museum worden erkend, betreffen de volgende onderwerpen (in willekeurige volgorde):

1. Het anticiperen op en bijbenen van de energietransitie.
2. De impact van projecten op de staande organisatie.
3. De belasting van het vaste personeelsbestand op het operationele resultaat.
4. Cybercriminaliteit en cybersecurity.
5. Natuurrampen en/of andere gebeurtenissen die (grotendeels) buiten de macht van het museum vallen.

Aanvullend op de matrix zijn er in 2023 enkele scenario's uitgewerkt. Deze scenario's dienen als richtlijn voor de specifieke aanpak van de belangrijkste geïdentificeerde risico's. De scenario-analyses zijn opgesteld volgens een standaard sjabloon, waarbij de opties voor acceptatie, vermijding, vermindering en overdracht van de risico's zijn uiteengezet. Deze scenario's ondersteunen het museum bij het analyseren van de huidige aanpak met een bredere reikwijdte en het bepalen van een strategie voor de toekomst. Als gevolg van de missie en de gelieerde subsidieniveaus voor de bijbehorende activiteiten, hanteert het Nederlands Openluchtmuseum een conservatieve risicotolerantie.

Een risico-matrix en het bijbehorende scenario-denken helpen het museum in haar continuïteitsstreven. De vaste schil aan kosten, met name de personeelslasten, zorgen voor stabiele druk in de exploitatiebegroting. Aanvullende kosten die ontstaan vanuit (toekomstige) risico's zorgen ervoor dat het museum op een creatieve wijze moet zoeken naar enerzijds lastenverlichting of anderzijds een verhoging in haar inkomstenstromen. De coronaperiode heeft laten zien dat het museum op het vlak van lastenverlichting zeker mogelijkheden heeft, maar tegelijkertijd mag dit geen tot zeer beperkt effect hebben op de kwaliteit die het museum wil leveren aan haar bezoekers.

Doordat het museum onderdeel uitmaakt van de Erfgoedwet, is een zekere stabiliteit in subsidiëring te verwachten, maar tegelijkertijd is het museum grotendeels afhankelijk van eigen inkomsten. De verhouding van subsidies en eigen inkomsten is de basis voor een gezonde en evenwichtige bedrijfsvoering.

De grootste financiële uitdagingen voor de komende jaren liggen, op basis van de huidige inzichten, met name op het vlak van de personeelskosten, de huisvestingskosten (gas en elektra) en de investeringskosten rondom verduurzaming. De begroting 2024 (zie *Begroting 2024*) laat een kostendekkend resultaat zien, maar de liquiditeit loopt naar verwachting met ongeveer 4 miljoen euro terug. De terugval in liquiditeit is enerzijds het gevolg van de jaarlijkse aflossing van de lening van het museum aan het ministerie van Financiën en anderzijds is er een grote investering opgenomen op het gebied van verduurzaming. Vanwege onduidelijkheid over de mogelijkheden van voorfinanciering gedurende het begrotingstraject, is in de liquiditeitsprognose gekozen om deze investering te presenteren alsof deze vanuit eigen middelen gefinancierd gaat worden.

Alle benoemde uitdagingen spelen al in meer of mindere mate, maar het is duidelijk dat het museum hierover gerichte en overdachte keuzes moet maken. Door gunstige energietarieven in 2024, en zoals het er nu uitziet ook in 2025, zit er meer ruimte in de begroting dan in 2023. De energietarieven, en ook de in 2023 voordelige rentebaten, zijn echter een allerm minst stabiele factor om op te sturen. In 2024 wordt dan ook een strategisch traject ingestoken, waarbij de verdere uitwerking van de strategische en tactische doelen van het museum moet leiden tot een algemeen gedragen, (kosten)bewuste toekomststrategie. Door integrale keuzes te maken, inclusief inbedding van de grootste risico's en kansen, wordt een beleid voor een toekomstbestendig museum neergezet.

Slotwoord

Het Nederlands Openluchtmuseum is, ondanks alle complexiteit, een flexibele, wendbare, ondernemende en platte organisatie. Ook de visitatie bevestigde dat we daarin grote stappen hebben gezet. Door kwaliteit-gedreven te programmeren en te organiseren, en met een strategisch beleidsplan en duidelijke organisatiedoelen gaan we de toekomst met vertrouwen tegemoet.

Met het realiseren van het nieuwe deelgebied *De Bosrand* inclusief de bijhorende nieuwe programmering zal het museum in 2024 voorlopig zijn fysieke grenzen bereiken. Actualisering van de verhalen, heroriëntatie van de activiteiten in het entreegebouw en voortdurende aandacht voor het totale product zullen de komende jaren de nodige aandacht vragen en krijgen.

Rest mij alle medewerkers, vrijwilligers en iedereen die het museum een warm hart toedraagt, te danken voor zijn of haar inzet en vertrouwen.

Arnhem, 22 maart 2024

w.g. Mr. B. Eenkhoorn
Directeur-bestuurder

Bericht van de Raad van Toezicht

Samenstelling

Statutair kan de Raad van Toezicht uit maximaal negen leden bestaan. Dit jaar bestond de raad uit in totaal negen leden, onder leiding van de voorzitter, de heer mr. Th.C. de Graaf.

Wijze van functioneren

De Raad heeft in het verslagjaar regelmatig formeel en informeel overleg gevoerd met de directeur-bestuurder. In aanvulling op de vier jaarlijkse vergaderingen van de Raad met de directeur, heeft de directeur de Raad ook schriftelijk geraadpleegd en geïnformeerd. Tussentijds hielden de voorzitter en de directeur regulier overleg.

De Raad kent een vaste *Financiële Commissie*. Deze bestond in 2023 uit de heer drs. E.M. Robbe (voorzitter) en mevrouw R.P. Hoytink-Roubos (lid). In aanwezigheid van de directeur, de directeur bedrijfsvoering en de financieel manager is de commissie viermaal bijeengeweeest. De commissie heeft de directeur ondersteund, zowel inhoudelijk als ter voorbereiding van te agenderen financiële onderwerpen. De commissie heeft wederom een actieve rol gespeeld bij het versterken van de financiële afdeling van het museum. De commissie functioneert op basis van een eerder vastgesteld reglement.

De Raad onderschrijft de principes en best practice-bepalingen van de *Code Cultural Governance* en de governance-bepalingen van het reglement CBF-keur. Deze bepalingen zijn overgenomen in de statuten van de stichting, het Reglement Raad van Toezicht, het Reglement Financiële Commissie, het Reglement Benoeming, Beoordeling en Beloning, het Directiereglement en in de jaarverslaggeving. De *Regeling Melden vermoeden van misstanden* is ook op de leden van de Raad van toepassing. De Raad handelt volgens het in 2019 vastgestelde Reglement Raad van Toezicht en voldoet aan het profiel van de Raad.

Werkgeversfunctie

De Raad van Toezicht is de werkgever van de directeur-bestuurder. Dit was het gehele jaar de heer mr. B. Eenkhoorn. Jaarlijks wordt een functionerings- en beoordelingsgesprek gehouden met de directeur-bestuurder door de Remuneratie commissie, bestaande uit de voorzitter en mevrouw E. van Eupen-Workel, het RvT-lid dat in het bijzonder voeling houdt met zowel de OR als de personeelsafdeling. Dit gesprek wordt voorbereid binnen de RvT en middels gesprekken met leden van het MT en de OR. Het gesprek over 2023 met de directeur-bestuurder, heeft op 15 maart 2024 plaatsgevonden. Naar aanleiding van het gesprek met de directeur-bestuurder wordt een beloningsbesluit voorbereid door de commissie en aan de RvT voorgelegd. Dit kan ook inhouden dat er geen reden wordt gezien om tot bijzondere beloning over te gaan. Het besluit wordt toegelicht aan de directeur-bestuurder.

Toeziht

De jaarrekening en jaarstukken 2023 van het museum zijn door de Financiële Commissie in detail besproken en door de voltallige Raad goedgekeurd. De begroting van de stichting voor 2024 is eveneens besproken en goedgekeurd.

Tweemaal per jaar is er een artikel 24 WOR vergadering. Mevrouw E. van Eupen-Workel, lid van de Raad van Toezicht, is bij één vergadering aanwezig geweest.

Regelmatig zijn met de directeur belangrijke ontwikkelingen besproken. Daartoe behoorden dit jaar natuurlijk de visitatie van het ministerie van OCW en de start van de voorbereidingen voor het activiteitenplan 2025-2028. Dankzij kwartaalrapportages van de directie bleef de Raad op de hoogte van de algemene gang van zaken in het museum. Voor het overige stond de Raad de directie regelmatig met raad en daad bij in de standpuntbepaling over actuele onderwerpen die op de agenda van het museum stonden. Door goed financieel management is ook dit jaar grip gehouden op de kosten.

De belangrijkste risico's voor het museum liggen in a. een gezonde financiële exploitatie, die deels natuurlijk afhankelijk is van betalende bezoekersstromen en van inkomsten uit horeca etc., alsmede van externe financieringen, tegen de achtergrond van de noodzaak om permanent te investeren en te innoveren, en b. de actualiteit en urgentie van het museum dat zich op het dagelijks verleden van Nederland richt, maar met het oog op de dagelijkse actualiteit van vraagstukken van sociale samenhang, inclusiviteit en intergenerationaliteit. Beide thema's komen doorlopend aan de orde in de vergaderingen van de Raad van Toezicht, waarbij de Financiële Commissie de relevante vragen ad a. agendeert. Het gesprek tussen RvT en bestuurder gaat veelal over vragen die ad b. betreffen. Vanuit de risicomatrix zijn op dit moment de grootste risico's: de energietransitie, de vaste schil personeel en Cybersecurity. Van alle drie onderwerpen is in de laatste vergadering van de Financiële Commissie een inschatting alsmede de aanpak besproken bij intreden. De risicomatrix wordt continu gemonitord in de Financiële Commissie en jaarlijks besproken in de RvT.

De Raad is verheugd dat de organisatie voortdurend bezig is geweest met de verdere ontwikkeling en professionalisering van het museum. De overgang van jaarthema's naar programmalijnen is een ontwikkeling die de Raad van harte onderschrijft. De aandacht voor de ontwikkeling van de medewerkers is onverminderd groot, alle leidinggevendenden hebben inmiddels een opleidingstraject afgerond en met een geoptimaliseerde gesprekscyclus staan medewerkers meer centraal. Maar ook met de ontwikkelingen rondom de *Doorzonwoningen*, het *Huis van Herinnering* en het jaarthema *Zorg voor Elkaar was 2023* opnieuw een mooi jaar voor het museum.

De Raad spreekt haar grote waardering uit voor de enorme betrokkenheid, het enthousiasme en de flexibiliteit van medewerkers en vrijwilligers. Ook dankt de Raad de partners, fondsen en sponsors voor hun belangrijke en essentiële bijdragen.

Het al eerder geuite voornemen om de Raad van Toezicht in omvang terug te brengen, zal in de komende twee jaren zijn beslag krijgen. Uitgangspunt blijft een grote diversiteit in achtergronden met daarin een goede mix van benodigde deskundigheden en (bestuurlijke en toezichthoudende) ervaring.

De Raad van Toezicht heeft ook in 2023 zijn werkzaamheden met veel genoegen vervuld en dankt de bestuurder Teus Eenkhoorn en het managementteam voor de goede en plezierige samenwerking. De Raad wil in het bijzonder Bianca Franssen dankzeggen voor de vlotte en uitstekende ondersteuning in zijn werkzaamheden.

Arnhem, 22 maart 2024

Raad van Toezicht,
w.g. Mr. Thom de Graaf, voorzitter

Bevoegdheden, verantwoordelijkheden en taken Raad van Toezicht

Organisatiestructuur

Stichting Het Nederlands Openluchtmuseum ontvangt structurele rijkssubsidie en is daarnaast sterk aangewezen op eigen inkomsten en additionele fondsenwerving. De commerciële activiteiten, tot eind 2016 ondergebracht in de Stichting de Oude Bijenkorf, zijn per 2017 samengevoegd in Stichting Het Nederlands Openluchtmuseum.

Sinds 1 januari 2013 is de Stichting Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland, voorheen het Nederlands Centrum voor Volkcultuur en Immaterieel Erfgoed, onder de bestuurlijke verantwoordelijkheid van het Openluchtmuseum gebracht. Ook op deze stichting ziet de Raad van Toezicht toe.

Het Nederlands Openluchtmuseum kent een directie met een eenhoofdige directeur-bestuurder. De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn vastgelegd in het Bestuursreglement.

Taken Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken in het Openluchtmuseum. De Raad van Toezicht richt zich bij de vervulling van zijn taak op het belang van de stichting het Nederlands Openluchtmuseum en de Stichting Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland. De Raad houdt daarbij rekening met de belangen van betrokkenen. Taken en bevoegdheden van de Raad van Toezicht volgen uit de wet en de statuten van de genoemde stichtingen. Deze zijn nader uitgewerkt in het *Reglement Raad van Toezicht*. Er zijn in 2023 geen aanleidingen geweest om andere dilemma's dan de reguliere taken van de RvT aan de orde te stellen. Belangenverstrengeling of de schijn daarvan heeft zich niet voorgedaan.

De Raad van Toezicht concentreert zich daarbij in het bijzonder op een drietal kerntaken:

- ☐ Statutaire besluitvorming.
- ☐ Advisering en coaching van de directeur-bestuurder.
- ☐ Werkgeverschap.

Vanuit de Raad van Toezicht zijn twee vaste commissies gevormd:

- ☐ Financiële Commissie
- ☐ Commissie Benoeming, Beoordeling en Beloning.

Samenstelling en functioneren Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht bestaat uit een door de Raad binnen de statutaire kaders vast te stellen aantal leden. Dit aantal mag variëren van vijf tot negen leden. In zijn zelfevaluatie van 9 december 2022 heeft de Raad ervoor gekozen dit te maximeren op zeven leden. De leden worden door de Raad van Toezicht benoemd. Eén lid wordt benoemd op voordracht van de Ondernemingsraad van het museum. De zittingstermijn bedraagt vier jaar, waarna maximaal voor één termijn herbenoemd kan worden. De Raad hanteert een rooster van aftreden en evalueert periodiek.

De Raad van Toezicht komt gemiddeld viermaal per jaar bijeen. Van de leden wordt verwacht dat zij jaarlijks ten minste drie van de vier vergaderingen bijwonen. Gemaakte onkosten worden vergoed.

Zelfevaluatie

Een meer uitvoerige zelfevaluatie heeft in december 2022 plaatsgevonden en zal in december 2024 worden herhaald. In 2023 is binnen de Raad verder gesproken over de bevinding uit de zelfevaluatie 2022 dat de Raad in omvang te groot is en niet alle gewenste expertise voorhanden is. Een plan van aanpak om de Raad in 2024 en 2025 herin te richten is besproken en in gang gezet.

Gewenste samenstelling Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht streeft naar een gelijke verdeling van mannelijke en vrouwelijke leden en naar diversiteit op gebieden als culturele afkomst en leeftijd. Ten minste één lid van de Raad heeft een binding met Gelderland/Oost-Nederland.

Aan elk lid worden de volgende eisen gesteld:

- ☐ Ervaring in het besturen, dan wel het houden van toezicht.
- ☐ Functioneren of gefunctioneerd hebben in landelijke netwerken op het gebied van zijn/haar expertise.
- ☐ Affiniteit met het werkterrein van het Nederlands Openluchtmuseum, zijnde de publiek-private sector.

Binnen de Raad van Toezicht dient expertise op de volgende gebieden aanwezig te zijn:

- ☐ Bestuurlijke en politieke ervaring op landelijk niveau.
- ☐ De museale sector.
- ☐ Immaterieel erfgoed.
- ☐ Financiën.
- ☐ HR-beleid en ICT.
- ☐ Juridische zaken.
- ☐ Marketing/communicatie en/of culturele diversiteit.

Samenstelling Raad van Toezicht en Directie

Naam	Rol in RvT	Lid sinds	Lid tot	Hoofd- en nevenfuncties
De heer Mr. Th.C. de Graaf	Voorzitter, Voorzitter renumeratie- commissie	19-3-2021	19-3-2025 (herbenoembaar)	Vice-president van de Raad van State. Voorzitter Stichting Parlementaire Geschiedenis. Voorzitter Stichting Nationale Herdenking 15 augustus 1945. Lid Raad van Advies Carnegie stichting. Lid maatschappelijke adviesraad Instituut Open Samenleving, Universiteit Utrecht.
De heer M. Adriani	Lid	19-3-2021	19-3-2025 (herbenoembaar)	Hoofdredacteur – BNR Nieuwsradio. Eigenaar Unwritten Media. Eigenaar Different Cook (wijn- en restaurantconcept).
De heer drs. C. Breedveld	Lid	27-9-2018	27-9-2026	Grootmeester van het Huis van Z.M. de Koning. Voorzitter van het bestuur van het Bureau Financieel Toezicht. Bestuurslid Stichting Koninklijk Paleis Amsterdam. Lid Raad van Toezicht Trombosestichting Nederland. Voorzitter van het bestuur van De Letselschaderraad.
Mevrouw Y. Cegerek	Lid	12-6-2020	12-6-2024 (herbenoembaar)	Wethouder gemeente Brummen. Lid Raad van Advies van Mission Reuse. Lid Raad van Toezicht Phion.
Mevrouw E. van Eupen	Lid	10-12-2020	10-12-2024 (herbenoembaar)	HR manager Alliander.
Mevrouw R.P. Hoytink- Roubos	Lid, tevens lid Financiële Commissie (vanaf 12-6- 2020)	12-6-2020	12-6-2024 (herbenoembaar)	Burgemeester gemeente Overbetuwe. Vicevoorzitter VNG Gelderland. Voorzitter Stuurgroep NatuurInclusieveLandbouw Gld. Lid DB VGGM (Veiligheids- en Gezondheidsregio Gld. Midden). Lid Stuurgroep Landelijke agenda Suïcidepreventie. Bestuurslid Geurt van Lonkhuyzen Stichting. Lid AB Groenemetropoolregio ArnhemNijmegen.

				Lid Stuurgroep Veiligheidshuis Regio Arnhem.
De heer drs. E.M. Robbe RA	Lid Voorzitter Financiële Commissie (vanaf 1-11- 2017)	5-10-2017	5-10-2025	Lid Raad van Commissarissen BDO. Voorzitter vereniging Warmonderhek. Lid Raad van Commissarissen CBRE Dutch Retail Fund. Lid Raad van Advies CBRE Dutch Residential Fund. Voorzitter Kerkenraad NGK Oegstgeest. Lid Stuurgroep Landelijke Agenda Suïcidepreventie. Executive coach. Moderator European Leadership Platform.
Mevrouw drs. A.S.M. Vreeburg	Lid Vicevoorzitter	1-1-2017	1-1-2025	Voorzitter RvC Altide. Lid RvC Slot Loevestein.
Mevrouw Y. van der Zee	Lid	10-12-2020	10-12-2024 (herbenoembaar)	Bestuurslid Prins Bernhard Cultuurfonds (NH). Bestuurslid Nieuw Dakota.
Naam	Functie	Periode	Relevante nevenfuncties	
De heer mr. B. Eenkhoorn	Directeur-bestuurder	Vanaf 1-6-2018	Bestuurslid Libris Geschiedenisprijs. Lid Raad van Advies CASA. Lid RvC Slot Loevestein. Bestuurslid Club van Elf.	

Bericht van de Ondernemingsraad

De Ondernemingsraad in 2023 – Bouwen aan een betere organisatie

Het jaar 2023 begon voor de vers aangetreden OR met een tweedaagse training. Op 24 januari en 14 maart waren we te gast in het congrescentrum van Burgers' Zoo en oefenden we onder leiding van trainer Irene Ouwersloot de fijne kneepjes van het betere OR-werk. Een van de voornemens van de nieuwe OR is om te werken aan de zichtbaarheid in de organisatie. Enkele keren per jaar publiceren we via JIP de *Ondernemingspraat*, met daarin een beknopte weergave van waarmee we als OR bezig zijn.

De OR vergadert iedere zes weken met de directeur-bestuurder, Teus Eenkhoorn. Het contact tussen OR en bestuurder verloopt wederzijds opbouwend en constructief. Tweemaal per jaar is er een *artikel 24-vergadering*, waarbij mevrouw Ester van Eupen normaliter namens de Raad van Toezicht aanwezig is, in 2023 is zij eenmalig aanwezig geweest bij een vergadering. De OR wordt dan bijgepraat over de organisatieontwikkelingen van het afgelopen én het komende halfjaar. Verder bespreken we de stand van zaken aan de hand van FTE-overzichten, verzuimcijfers en financiële en inhoudelijke rapportages.

De OR hield in zowel april als oktober twee achterbanbijeenkomsten. We zijn blij met de opkomst en de aandachtspunten die daar door collega's zijn ingebracht. Als OR hebben we deze aandachtspunten meegenomen, waar nodig naar de overlegvergaderingen met de bestuurder.

We hebben de bestuurder onder meer vragen gesteld over het verloop op hoofdenniveau binnen het museum. In het gesprek hierover kwam naar voren dat de arbeidsmarkt een belangrijke rol speelt: er vinden veel verschuivingen plaats op middenmanagementniveau. De directeur streeft naar een zo plat mogelijke organisatie en zoekt per situatie naar een voor de organisatie en het personeel zo gunstig mogelijke oplossing.

Na een grondige bespreking hebben we instemming verleend aan de vernieuwde gesprekscyclus. Door de invoering van de *continue dialoog* in combinatie met een aantal vaste gesprekken, biedt het museum de medewerkers meer structuur voor eigen inbreng en ontwikkeling.

De eerste versie van het *strategisch opleidings- en ontwikkelbeleid* was voor de OR aanleiding om een aantal verduidelijkingen en aanpassingen te vragen. Onze feedback leidde tot een aangepast en gefaseerd plan. Met het beleidsdeel heeft de OR inmiddels ingestemd, de nadere uitwerking volgt komend jaar in fase 2.

De OR is blij met de inspanningen van de afdeling HR om stapsgewijs te bouwen aan een organisatie waarin inbreng en talenten van eenieder tot bloei kunnen komen.

We steunden eveneens het ARBO-beleidsplan, ontwikkeld door de preventiemedewerker. Dit is een enorme stap in de goede richting van een verbeterde ARBO-structuur. De OR heeft op het plan als geheel ingestemd op voorwaarde dat we telkens opnieuw om instemming worden gevraagd bij uitgewerkte deelplannen, zoals het inmiddels voltooide ADM-beleid.

Een van de instemmingsverzoeken die jaarlijks op het bord van de OR belandt, zijn de openingstijden. Dit gaf dit jaar aanleiding tot een aantal herbesprekingen, omdat lang onduidelijk bleef wat de invoering van *De Nieuwe Winter* voor de winteropeningstijden zou gaan betekenen. Inmiddels is duidelijk dat *De Nieuwe Winter* pas in

2025/2026 zal worden ingevoerd, dus voor komend jaar blijven de openingstijden op hoofdlijnen zoals we gewend zijn.

In april hebben wij om tafel gezeten met enkele leden van het vrijwilligersplatform (VP). We hebben onder andere besproken hoe de OR contact houdt of zoekt met de achterban. Ook de zichtbaarheid van de OR kwam aan bod. Daarnaast hebben we besproken welke documenten beschikbaar zijn voor het VP op JIP. Zowel OR als VP hebben uitgesproken graag in contact te blijven, mogelijk door periodiek aan te sluiten bij elkaars vergaderingen.

In mei heeft een visitatiecommissie ons museum bezocht. Het bijbehorende rapport is ook onze vergadertafel gepasseerd. In grote lijnen is de commissie overwegend positief over het museum. Wel zijn er vooral op het gebied van diversiteit en het behoud van inhoudelijke kwaliteit nog verbeteringen te maken.

In de laatste Museum-CAO is een bijlage opgenomen omtrent roostering. Dit zorgde aanvankelijk voor verwarring: was dit een advies of een nieuw afgesproken regel? Onderzoek wees uit dat het een voorbeeldmatige uitwerking betrof en dus geen noodzakelijke aanpassing vereist in ons museum. Daarnaast is de Museum-CAO duidelijker geworden over feestdagen, de uren voor feestdagen dienen nu afgetrokken te worden van de jaarurennorm.

Met de vertrouwenspersonen hebben we gesproken over een algemene (geanonimiseerde) update van hun werkzaamheden. De OR draagt de vertrouwenspersonen voor en heeft daarom ook als taak te checken of zij hun werk goed kunnen doen. De algemene indruk is positief: de organisatie weet de weg naar de vertrouwenspersonen te vinden. Ze voeren jaarlijks een aantal gesprekken. Dit jaar waren er geen gesprekken die opgeschaald hoefden te worden.

Verder hebben wij in november gesproken met onze bedrijfsartsen. Dit gebeurde vanuit hun wens om zich voor te stellen en vanaf nu regelmatig contact met de OR te hebben. Zij merken duidelijk positieve effecten van de nieuwe manier van leidinggeven. We spraken daarnaast over de mogelijkheden tot verbetering die zij zien. Die zal de OR meenemen in zijn adviezen.

De OR is in 2023 om instemming gevraagd over:

- ☐ Beleid Gesprekscyclus.
- ☐ ARBO-beleidsplan.
- ☐ Alcohol-, Drugs- en Medicijn-beleid.
- ☐ Beleid Strategisch Opleidings- en Ontwikkelplan.
- ☐ Jubel- en Treurregeling.
- ☐ Openingstijden 2024-2025.
- ☐ Nieuwe/herplaatste beveiligingscamera's.

Arnhem, 2 januari 2024

De Ondernemingsraad:

Hubert Slings, voorzitter

Petra Hermans-Verloop, vicevoorzitter

Micha Vink, secretaris

Martin Admiraal

Harm Bastiaanse

Jan Fecken

Peggy Vastbinder

Jaarrekening

Balans per 31 december 2023

(na voorgestelde resultaatbestemming)

	2023		2022	
	EUR	EUR	EUR	EUR
ACTIVA				
1. Materiele vaste activa	12.274.557		11.112.880	
Totale vaste activa		12.274.557		11.112.880
2. Voorraden	246.376		262.471	
3. Vorderingen	2.534.159		2.273.255	
4. Liquide middelen	16.997.736		17.855.097	
Totale vlottende activa		19.778.271		20.390.823
TOTALE ACTIVA		32.052.828		31.503.703
PASSIVA				
5. Algemene reserve	8.279.676		8.495.918	
6. Bestemmingsreserves	734.069		719.273	
Totale Eigen Vermogen		9.013.745		9.215.191
7. Voorziening jubileum uitkeringen	159.345		152.805	
Totale Voorzieningen		159.345		152.805
8. Lening Ministerie van Financiën	3.000.000		4.000.000	
9. Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW	8.197.830		8.702.141	
10. Investeringsubsidie OCW	2.591.766		950.288	
11. Investeringsbijdragen	699.880		640.000	
Totale Langlopende schulden		14.489.476		14.292.429
Schulden aan leveranciers	1.527.021		1.771.873	
Kortlopend deel langlopende schuld	1.000.000		1.000.000	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	495.027		448.386	
Schulden uit hoofde van pensioenen	523.041		544.668	
12. Vooruitontvangen t.b.v. projecten	1.941.178		1.854.594	
13. Overige schulden	2.833.244		2.187.401	
14. Overlopende passiva	70.751		36.356	
Totale Kortlopende schulden		8.390.262		7.843.278
TOTALE PASSIVA		32.052.828		31.503.703

Categoriale exploitatierekening 2023

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Baten:			
1. Eigen inkomsten			
Publieksinkomsten binnenland:	12.127.033	12.426.000	10.898.616
<i>Kaartverkoop</i>	5.443.616	5.516.000	4.560.101
<i>Overige publieksinkomsten</i>	6.683.417	6.910.000	6.338.515
Publieksinkomsten buitenland	-	-	-
Totaal Publieksinkomsten	12.127.033	12.426.000	10.898.616
 Sponsorinkomsten	533.009	435.000	491.226
Overige directe inkomsten	51.794	3.000	32.033
Totaal overige directe inkomsten	584.803	438.000	523.259
Totaal Directe inkomsten	12.711.836	12.864.000	11.421.875
 2. Indirecte inkomsten	-	-	-
 Private middelen - particulieren incl. vriendenverenigingen	198.207	90.000	163.386
Private middelen - bedrijven	94.082	50.000	27.619
Private middelen - private fondsen	107.986	-	291.184
Private middelen - goede doelen loterijen	405.255	360.000	597.849
3. Totaal bijdragen uit private middelen	805.530	500.000	1.080.038
 Totaal eigen inkomsten	13.517.366	13.364.000	12.501.913
 Subsidies			
Totaal structureel OCW	14.019.464	14.489.060	13.423.109
<i>OCW: Publieksactiviteiten</i>	7.325.473	7.222.000	6.876.258
<i>OCW: Huisvesting</i>	3.017.412	3.643.060	3.095.729
<i>OCW: Collectiebeheer</i>	3.676.579	3.624.000	3.451.122
Totaal structureel Provincie	-	-	-
Totaal structureel Gemeente	-	-	-
Totaal structureel publieke subsidie overig	96.161	85.000	91.800
4. Totale structurele subsidies	14.115.625	14.574.060	13.514.909
 5. Incidentele publieke subsidies	489.824	193.637	1.720.279
Totaal subsidies	14.605.449	14.767.697	15.235.188
 TOTALE BATEN	28.122.815	28.131.697	27.737.101

Categoriale exploitatierekening 2023 (vervolg)

Lasten:	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
6. Personeelslasten	15.304.660	14.711.760	13.829.916
7. Huisvestingslasten	5.141.706	6.162.110	4.465.916
8. Afschrijvingen	1.008.032	1.035.500	1.100.543
Aankopen	30.528	30.300	33.383
9. Overige lasten	7.470.921	7.016.859	7.713.369
TOTALE LASTEN	28.955.847	28.956.529	27.143.127
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	-833.032	-824.832	593.974
10. Saldo rentebaten/-lasten	631.586	-20.000	-16.141
Mutaties Aankoopfonds	-	-	-
EXPLOITATIERESULTAAT	-201.446	-844.832	577.833

Resultaatbestemming

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Exploitatieresultaat	-201.446	-844.832	577.833
Resultaatbestemming			
Dotatie bestemmingsreserve KIEN	-8.176	136.710	-75.601
Dotatie bestemmingsreserve Collectieverwerving	-6.620	-	-66.617
Onttrekking/toevoeging Algemene reserve	216.242	708.122	-435.615
Resultaat na resultaatsbestemming	-	-	-

Categoriale en Functionele exploitatierekening 2023

	2023 EUR	Publieks- activiteiten EUR	Collectie- beheer EUR	Algemeen Beheer EUR
Baten:				
Eigen inkomsten				
Publieksinkomsten binnenland:	12.127.033	12.127.033	-	-
<i>Kaartverkoop</i>	5.443.616	5.443.616	-	-
<i>Overige publieksinkomsten</i>	6.683.417	6.683.417	-	-
Publieksinkomsten buitenland	-	-	-	-
Totaal Publieksinkomsten	12.127.033	12.127.033	-	-
Sponsorinkomsten	533.009	533.009	-	-
Overige directe inkomsten	51.794	51.794	-	-
Totaal overige directe inkomsten	584.803	584.803	-	-
Totaal Directe inkomsten	12.711.836	12.711.836	-	-
Indirecte inkomsten	-	-	-	-
Private middelen - particulieren incl. vriendenverenigingen	198.207	152.143	-	46.064
Private middelen - bedrijven	94.082	80.582	13.500	-
Private middelen - private fondsen	107.986	19.646	88.340	-
Private middelen - goede doelen loterijen	405.255	405.255	-	-
Totaal bijdragen uit private middelen	805.530	657.626	101.840	46.064
Totaal eigen inkomsten	13.517.366	13.369.462	101.840	46.064
Subsidies				
Totaal structureel OCW	14.019.464	8.049.652	5.245.633	724.179
<i>OCW: Publieksactiviteiten</i>	7.325.473	7.325.473	-	-
<i>OCW: Huisvesting</i>	3.017.412	724.179	1.569.054	724.179
<i>OCW: Collectiebeheer</i>	3.676.579	-	3.676.579	-
Totaal structureel Provincie	-	-	-	-
Totaal structureel Gemeente	-	-	-	-
Totaal structureel publieke subsidie overig	96.161	96.161	-	-
Totale structurele subsidies	14.115.625	8.145.813	5.245.633	724.179
Incidentele publieke subsidies	489.824	474.686	15.138	-
Totaal subsidies	14.605.449	8.620.499	5.260.771	724.179
TOTALE BATEN	28.122.815	21.989.961	5.362.611	770.243

Categoriale en Functionele exploitatierekening 2023 (vervolg)

Lasten:	2023 EUR	Publieks- activiteiten EUR	Collectie- beheer EUR	Algemeen Beheer EUR
Personeelslasten	15.304.660	9.703.846	3.339.528	2.261.286
Huisvestingslasten	5.141.706	1.274.165	2.693.986	1.173.555
Afschrijvingen	1.008.032	911.290	-	96.742
Aankopen	30.528	-	30.528	-
Overige lasten	7.470.921	5.308.534	308.169	1.854.218
TOTALE LASTEN	28.955.847	17.197.835	6.372.211	5.385.801
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	-833.032	4.792.126	-1.009.600	-4.615.558
Saldo rentebaten/-lasten	631.586	-	-	631.586
Mutaties Aankoopfonds	-	-	-	-
EXPLOITATIERESULTAAT	-201.446	4.792.126	-1.009.600	-3.983.972

Kasstroomoverzicht

	2023	2022
	EUR	EUR
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Exploitatieresultaat	-201.446	577.833
Aanpassingen voor:		
Afschrijvingen immateriële en materiële vaste activa	1.246.107	1.226.547
Vrijval investeringssubsidie en -bijdragen	-121.976	-6.197
Mutatie voorzieningen	6.540	11.055
<i>Bruto-kasstroom uit operationele activiteiten</i>	<i>929.225</i>	<i>1.809.238</i>
Mutatie in voorraden	16.095	47.004
Mutatie in vorderingen	-260.904	219.857
Mutatie in kortlopende schulden	546.984	-634.285
Netto-kasstroom uit operationele activiteiten	302.175	-367.424
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investeringen immateriële en materiële vaste activa	-2.407.784	-1.658.044
Desinvesteringen immateriële en materiële vaste activa	-	-
Ontvangen investeringsbijdragen	1.823.334	1.235.537
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>	<i>-584.450</i>	<i>-422.507</i>
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Ontvangen nog te besteden huisvestingssubsidie OCW	-504.311	1.159.679
Aflossing lening schatkistbankieren	-1.000.000	-1.000.000
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>	<i>-1.504.311</i>	<i>159.679</i>
<i>Mutatie liquide middelen</i>	<i>-857.361</i>	<i>1.178.986</i>
Het verloop van de liquide middelen is als volgt:		
Stand per 1 januari	17.855.097	16.676.111
Mutatie boekjaar	-857.361	1.178.986
Stand per 31 december	16.997.736	17.855.097

Toelichting behorende tot de jaarrekening 2023

Algemeen

Deze jaarrekening heeft betrekking op de per 1 januari 1991 verzelfstandigde Stichting het Nederlands Openluchtmuseum. De Stichting heeft ten doel het inrichten, in stand houden en exploiteren van het Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem. De Stichting is gevestigd op Hoferlaan 4 te Arnhem en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41050671.

Ten aanzien van de museale collectie is overeengekomen dat deze juridisch eigendom blijft van het Rijk; de Stichting heeft deze in bruikleen verkregen. Bovendien heeft de Stichting een instandhoudingsverplichting ten aanzien van de museale objecten.

De Stichting ontvangt van het Rijk een subsidie voor de museale taken. Daarnaast worden inkomsten verworven door entreegelden, parkeergelden en huuropbrengsten, alsmede door de exploitatie van een winkel en overige commerciële activiteiten.

De jaarrekening is opgemaakt in Euro's.

Verslaggevingsperiode

Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2023, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2023.

Continuïteitsveronderstelling

De verantwoording is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. Dit houdt in dat bij de waardering van activa en passiva wordt uitgegaan van de veronderstelling dat het museum zijn activiteiten in continuïteit zal voortzetten.

Toegepaste standaarden

De jaarrekening is opgesteld overeenkomstig het handboek verantwoording instellingen erfgoedwetssubsidie 2021-2024 van het ministerie van OCW.

Vergelijkende cijfers

De vergelijkende cijfers 2022 zijn voor vergelijkingsdoeleinden, waar nodig geacht, anders gerubriceerd.

Stelselwijziging

In de jaarrekening 2023 is een stelselwijziging doorgevoerd voor de voorziening groot onderhoud, als gevolg van een verduidelijking in RJ 212 over het identificeren van belangrijke bestanddelen van een actief. Deze wijziging heeft ertoe geleid dat een aanzienlijk deel van de kosten die eerder onder de categorieën integrale vervanging en revisie/modificatie vielen, niet langer voldoen aan de criteria voor de opbouw van een voorziening groot onderhoud. Gezien de geringe en niet-materiële omvang van de kosten die nog wel aan deze criteria voldoen, is besloten de voorziening groot onderhoud volledig te laten vrijvallen. Bij de toepassing en verwerking van de stelselwijziging is gebruik gemaakt van de overgangsbepaling uit RJ 212.807.

De voorziening groot onderhoud was opgebouwd voor de gebouwen die het museum huurt van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). Het museum ontvangt voor deze gebouwen een huisvestingssubsidie van het ministerie van OCW. De middelen uit deze subsidie worden gebruikt voor de kosten die verband houden met

het behoud en beheer van deze gebouwen. Het ongebruikte deel van de subsidie wordt jaarlijks toegevoegd aan de schuld of reserve 'Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW', die is gereserveerd voor toekomstige (vervangings-)investeringen en onderhoud van de betreffende gebouwen.

De vrijval van de voorziening groot onderhoud, die was opgebouwd voor de RVB-gebouwen, heeft geen invloed op het eigen vermogen of het resultaat van het museum. De stelselwijziging is retrospectief vanaf 2022 verwerkt, hierbij zijn de volgende correcties aangebracht in de cijfers:

Effect op cijfers voorgaand boekjaar:

Materiële vaste activa:

	Voor stelselwijziging	Na stelselwijziging
Materiële vaste activa per 1-1	€ 10.681.383	€ 10.681.383
Investeringen	€ 1.456.979	€ 1.657.979
Afschrijvingen	€ (1.224.427)	€ (1.226.482)
Algemene reserve per 31-12	€ 10.913.935	€ 11.112.880

Eigen vermogen:

	Voor stelselwijziging	Na stelselwijziging
Algemene reserve per 1-1	€ 8.060.303	€ 8.060.303
Resultaat	€ 435.615	€ 435.615
Algemene reserve per 31-12	€ 8.495.918	€ 8.495.918

Onderhoudsvoorziening:

	Voor stelselwijziging	Na stelselwijziging
Onderhoudsvoorziening per 1-1	€ 1.480.990	€ 1.480.990
Af: vrijval per 1-1	€ -	€ (1.480.990)
Bij: toevoegingen	€ 160.000	€ -
Af: onttrekkingen	€ (201.063)	€ -
Onderhoudsvoorziening per 31-12	€ 1.439.927	€ -

Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW:

	Voor stelselwijziging	Na stelselwijziging
Schuld huisvestingssubsidie 1-1	€ 6.061.472	€ 6.061.472
Af: vrijval voorziening per 1-1	€ -	€ 1.480.990
Bij: toevoegingen	€ 4.771.811	€ 4.931.811
Af: onttrekkingen	€ (3.571.069)	€ (3.772.132)
Schuld huisvestingssubsidie 31-12	€ 7.262.214	€ 8.702.141

Investeringsubsidie OCW:

	Voor stelselwijziging	Na stelselwijziging
Schuld investeringssubsidie 1-1	€ 360.950	€ 360.950
Bij: toevoegingen	€ 394.472	€ 595.536
Af: vrijval	€ (4.078)	€ (6.198)
Schuld huisvestingssubsidie 31-12	€ 751.344	€ 950.288

Bovenstaande correcties zijn onderstaand tekstueel toegelicht:

- Resultaat: correctie van de dotatie aan de voorziening groot onderhoud en de daarmee samenhangende mutatie 'Reservering niet bestede huisvestingsmiddelen' onder subsidies (160.000 euro), per saldo geen resultaatteffect.
- Balans: correcties op de voorziening groot onderhoud, namelijk de dotatie aan de voorziening groot onderhoud (160.000 euro), het overboeken van de onttrekkingen van de voorziening als investeringen naar de activastaat (202.000 euro) en de vrijval van de voorziening ten gunste van de schuld 'Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW' (1.480.990 euro). Daarnaast is er voor het bedrag van de geactiveerde onderhoudskosten (betroffen vervangingsinvesteringen) een tegenboeking gedaan op de schuld 'Investeringsubsidie OCW' (201.000 euro). De afschrijvingen van de geactiveerde onderhoudskosten zijn tegengeboekt op deze zelfde schuld (2.100 euro).

Effect op cijfers huidig boekjaar:

Materiële vaste activa:

	Voor stelselwijziging	Na stelselwijziging
Materiële vaste activa per 1-1	€ 10.913.935	€ 11.112.880
Investeringen	€ 2.132.784	€ 2.407.784
Afschrijvingen	€ (1.235.107)	€ (1.246.107)
Algemene reserve per 31-12	€ 11.811.612	€ 12.274.557

Eigen vermogen:

	Voor stelselwijziging	Na stelselwijziging
Algemene reserve per 1-1	€ 8.495.918	€ 8.495.918
Resultaat	€ (216.242)	€ (216.242)
Algemene reserve per 31-12	€ 8.279.676	€ 8.279.676

Onderhoudsvoorziening:

	Voor stelselwijziging	Na stelselwijziging
Onderhoudsvoorziening per 1-1	€ 1.439.927	€ -
Bij: toevoegingen	€ 170.000	€ -
Af: onttrekkingen	€ (275.000)	€ -
Onderhoudsvoorziening per 31-12	€ 1.334.924	€ -

Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW:

	Voor stelselwijziging	Na stelselwijziging
Schuld huisvestingssubsidie 1-1	€ 7.262.214	€ 8.702.141
Bij: toevoegingen	€ 4.198.438	€ 4.368.438
Af: onttrekkingen	€ (4.597.749)	€ (4.872.749)
Schuld huisvestingssubsidie 31-12	€ 6.862.903	€ 8.197.830

Investeringsubsidie OCW:

	Voor stelselwijziging	Na stelselwijziging
Schuld investeringsubsidie 1-1	€ 751.344	€ 950.288

Bij: toevoegingen	€ 1.473.408	€ 1.748.408
Af: vrijval	€ (95.930)	€ (106.930)
Schuld huisvestingssubsidie 31-12	€ 2.128.822	€ 2.591.766

Bovenstaande correcties zijn onderstaand tekstueel toegelicht:

- Resultaat: correctie van de dotatie aan de voorziening groot onderhoud en de daarmee samenhangende mutatie 'Reservering niet bestede huisvestingsmiddelen' onder subsidies (170.000 euro), per saldo geen resultaatteffect.
- Balans: correcties op de voorziening groot onderhoud, namelijk de dotatie aan de voorziening groot onderhoud (170.000 euro) en het overboeken van de onttrekkingen van de voorziening als investeringen naar de activastaat (275.000 euro). Daarnaast is er voor het bedrag van de geactiveerde onderhoudskosten (betroffen vervangingsinvesteringen) een tegenboeking gedaan op de schuld 'Investeringsubsidie OCW' (275.000 euro). De afschrijvingen van de geactiveerde onderhoudskosten zijn tegengeboekt op deze zelfde schuld (11.000 euro).

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten.

Voor zover niet anders vermeld is, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen waarvan de omvang van het bedrag betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Gebruik van schattingen en oordelen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat de directie oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Materiële vaste activa

Gebouwen en terreinen

Alle museale gebouwen in gebruik bij Stichting het Nederlands Openluchtmuseum zijn juridisch eigendom van de Staat der Nederlanden en op basis hiervan niet geactiveerd. Alle overige gebouwen worden gehuurd bij het Rijksvastgoedbedrijf (RVB), de grond ten behoeve van de parkeervoorzieningen is in erfpacht verkregen van de gemeente Arnhem, de overige terreinen worden gehuurd. De gehuurde gebouwen en terreinen worden als operationele huur in de exploitatierekening verwerkt.

In enkele gebouwen heeft de Stichting zelf geïnvesteerd, deze investeringen zijn in de balans opgenomen. De verkrijgingsprijs van deze investeringen worden over de economische levensduur afgeschreven volgens de lineaire methode.

Museale gebouwen en overige museale collectie

De museale gebouwen en de overige museale collectie, welke ten tijde van de verzelfstandiging aanwezig waren, zijn niet geactiveerd. De museale gebouwen en de museale collectie zijn in bruikleen ontvangen van de Staat der Nederlanden. Kosten van onderhoud worden ten laste van de exploitatie van het museum gebracht, indien er sprake is van grote (vervangings-)investeringen worden de kosten geactiveerd en hierna op basis van de geschatte economische levensduur evenredig verspreid over de looptijd. Kosten van aanschaffingen inzake de overige museale collectie worden rechtstreeks ten laste van het resultaat gebracht.

Parkeerterrein

De inrichting van het parkeerterrein is gewaardeerd op verkrijgingsprijs. De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de verkrijgingsprijs volgens de lineaire methode op basis van de economische levensduur.

Overige bedrijfsmiddelen

Inventaris en inrichting en vervoermiddelen worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs. Afschrijvingen vinden lineair plaats gebaseerd op de geschatte economische levensduur.

Bijzondere waardevermindering van materiële vaste activa

Voor materiële vaste activa wordt op balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat deze activa onderhevig zijn aan bijzondere waardeverminderingen. Als dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief geschat. De realiseerbare waarde is de hoogste van de bedrijfswaarde en de opbrengstwaarde. Als het niet mogelijk is de realiseerbare waarde te bepalen voor een individueel actief, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroom genererende eenheid waartoe het actief behoort.

Wanneer de boekwaarde van een actief of een kasstroom genererende eenheid hoger is dan de realiseerbare waarde, wordt een bijzonder waardeverminderingsverlies verantwoord voor het verschil tussen de boekwaarde en de realiseerbare waarde.

Verder wordt op balansdatum beoordeeld of er een indicatie is dat een in eerdere jaren verantwoord bijzonder waardeverminderingsverlies is verminderd. Als een dergelijke indicatie aanwezig is, wordt de realiseerbare waarde van het betreffende actief of kasstroom genererende eenheid geschat.

Terugneming van een eerder verantwoord bijzonder waardeverminderingsverlies vindt alleen plaats als er sprake is van een wijziging van de gehanteerde schattingen bij het bepalen van de realiseerbare waarde sinds de verantwoording van het laatste bijzonder waardeverminderingsverlies. In dat geval wordt de boekwaarde van het actief (of kasstroom genererende eenheid) opgehoogd tot de geschatte realiseerbare waarde, maar niet hoger dan de boekwaarde die bepaald zou zijn (na afschrijvingen) als in voorgaande jaren geen bijzonder waardeverminderingsverlies voor het actief (of kasstroom genererende eenheid) zou zijn verantwoord.

Investeringsubsidies en Investeringsbijdragen

Investeringsubsidies en Investeringsbijdragen worden verantwoord als vooruitontvangen bedragen onder de langlopende schulden die jaarlijks op systematische wijze, ten hoogte van de afschrijvingslast, ten gunste van het bedrijfsresultaat worden gebracht.

Vorraden

De voorraden grond- en hulpstoffen worden gewaardeerd tegen kostprijs onder toepassing van de FIFO-methode ('first in, first out') of lagere opbrengstwaarde.

De verkrijgings- of vervaardigingsprijs bestaat uit alle kosten die samenhangen met de verkrijging of vervaardiging alsmede de gemaakte kosten om de voorraden op hun huidige plaats en in hun huidige staat te brengen. In de kosten van vervaardiging zijn begrepen directe loonkosten en toeslagen voor aan de productie gerelateerde indirecte vaste en variabele kosten.

De opbrengstwaarde is de geschatte verkoopprijs onder aftrek van direct toerekenbare verkoopkosten. Bij de bepaling van de opbrengstwaarde wordt rekening gehouden met de incourantheid van de voorraden.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten investeringen in aandelen en obligaties, handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, afgeleide financiële instrumenten (derivaten), handelsschulden en overige te betalen posten. In de jaarrekening zijn de volgende categorieën financiële instrumenten opgenomen: vorderingen, geldmiddelen, kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen. Er is geen sprake van in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten en derivaten.

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde, waarbij (dis)agio en de direct toerekenbare transactiekosten in de eerste opname worden meegenomen. Indien echter financiële instrumenten bij de vervolgwaardering worden gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de exploitatierekening, worden direct toerekenbare transactiekosten direct verwerkt in de exploitatierekening.

Na de eerste opname worden financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

Vorderingen

Overige vorderingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode, verminderd met bijzondere waardevermindervingsverliezen. Indien geen sprake is van (dis)agio en transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde.

Liquide middelen

De liquide middelen staan, voor zover niet anders vermeld, ter vrije beschikking van de Stichting.

Eigen vermogen

Algemene reserve

Dit is het gedeelte van het eigen vermogen waartoe de daartoe bevoegde organen zonder belemmering door wettelijke of statutaire bepalingen kunnen beschikken voor het doel waarvoor de organisatie is opgericht.

Bestemmingsreserves

Aan deze van het vermogen afgezonderde reserves is door de directie van de Stichting, indien nodig onder goedkeuring van de Raad van Toezicht, een in de jaarrekening omschreven specifieke bestedingsmogelijkheid gegeven.

Bestemming van het exploitatiesaldo over het boekjaar 2023

Het resultaat van KIEN over 2023 is toegevoegd aan de bestemmingsreserve. In 2022 is er door de Stichting een tweede bestemmingsreserve gevormd, deze reserve is opgebouwd met als doel het verwerven van collectie. De toevoeging of onttrekking aan deze reserve betreft een standaardreservering (20.000 euro) minus de werkelijke uitgaven toeziend op collectieverwerving.

Voorzieningen*Algemeen*

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is, en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is in te schatten.

Indien (een deel van) de uitgaven die noodzakelijk zijn om een voorziening af te wikkelen waarschijnlijk geheel of gedeeltelijk door een derde worden vergoed bij afwikkeling van de voorziening, wordt de vergoeding als afzonderlijk actief gepresenteerd.

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen de contante waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen en verliezen af te wikkelen.

Indien het effect van de tijdswaarde van geld niet materieel is, wordt de voorziening gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen en verliezen af te wikkelen.

De disconteringsvoet waartegen contant wordt gemaakt, betreft een disconteringsvoet vóór belasting die zowel de actuele marktrente als de specifieke risico's met betrekking tot de verplichting weergeeft. De disconteringsvoet geeft geen risico's weer waarmee bij het schatten van de toekomstige uitgaven al rekening is gehouden.

Voorziening jubileumuitkeringen

De voorziening voor jubileumuitkeringen wordt gevormd voor de in de cao opgenomen rechten op toekomstige jubileumuitkeringen. De voorziening betreft de contante waarde van de in de toekomst uit te keren jubileumuitkeringen. De berekening is gebaseerd op gedane toezeggingen, blijfkans en leeftijd.

Langlopende schulden, kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen

Langlopende en kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode.

Langlopende Schulden

Onder de langlopende schulden worden schulden opgenomen met een resterende looptijd van meer dan één jaar. De op korte termijn (binnen één jaar) verschuldigde aflossingen worden opgenomen onder de kortlopende schulden.

Ontvangen investeringssubsidies en bijdragen ten behoeve van de aanschaf van materiële vaste activa worden verantwoord onder de langlopende schulden onder de post investeringsbijdragen. Deze post valt vrij ten gunste van de exploitatierekening overeenkomstig de afschrijving op de met deze subsidies en bijdragen verkregen materiële vaste activa.

Kortlopende Schulden

De kortlopende schulden hebben een verwachte looptijd van maximaal één jaar, tenzij anders is vermeld in de toelichting.

Vooruitontvangen subsidies

Vooruitontvangen subsidies worden aanvankelijk in de balans opgenomen onder vermelding van de naam van het project waarvoor de subsidie is verkregen. Op het moment dat lasten worden gemaakt voor het betreffende project zal voor hetzelfde bedrag uit de vooruitontvangen subsidie van het betreffende project als baten worden verantwoord. Vanaf het moment dat de lasten de baten overstijgen zal voor het project enkel lasten in de exploitatierekening worden verantwoord.

Grondslagen voor de bepaling van het resultaat**Baten en Lasten***Algemeen*

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop deze betrekking hebben.

Publieksinkomsten

Publieksinkomsten bestaan vooral uit entreegelden, museumkaartbezoek, retail, horeca en parkeergelden. Deze inkomsten worden opgenomen in de baten wanneer de belangrijke risico's aan de koper zijn overgedragen en de inning van de verschuldigde vergoeding waarschijnlijk is (veelal directe betaling). Deze inkomsten worden verantwoord tegen de reële waarde van de ontvangen of te ontvangen vergoeding en worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Sponsorinkomsten

Deze inkomsten worden opgenomen in de baten tegen de reële waarde van de ontvangen of te ontvangen vergoeding en worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Overige inkomsten (direct)

Deze inkomsten bestaan vooral uit verkoop van de museumkaart en opbrengsten deelnemers. Deze inkomsten worden opgenomen in de baten wanneer de belangrijke risico's aan de koper zijn overgedragen en de inning van de verschuldigde vergoeding waarschijnlijk is (veelal directe betaling). Deze inkomsten worden verantwoord tegen de reële waarde van de ontvangen of te ontvangen vergoeding en worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Indirecte inkomsten

In 2023 zijn geen indirecte inkomsten ontvangen.

Overheidssubsidies / overige subsidies en bijdragen

De huisvestingssubsidie OCW en projectsubsidies worden aanvankelijk in de balans opgenomen zodra er redelijke zekerheid bestaat dat zij zullen worden ontvangen en dat voldaan wordt aan de daaraan verbonden voorwaarden. Subsidies ter compensatie van gemaakte kosten worden systematisch als opbrengsten in de exploitatierekening opgenomen in dezelfde periode als die waarin de kosten worden gemaakt. Subsidies ter compensatie voor de kosten van een actief worden als langlopende schuld opgenomen in de balans en systematisch in de exploitatierekening opgenomen gedurende de gebruiksduur van het actief.

De overige subsidies worden direct ten gunste van de exploitatierekening verantwoord als baten.

Personeelsbeloningen

Personeelsbeloningen worden als last in de winst- en verliesrekening verantwoord in de periode waarin de werkzaamheden zijn uitgevoerd en, voor zover nog niet betaald, als verplichting opgenomen op de balans. Indien de reeds betaalde bedragen hoger zijn dan de verschuldigde vergoedingen, wordt het teveel betaalde bedrag opgenomen als een overlopende actief voor zover deze door de werknemers zal worden terugbetaald of zal worden verrekend met toekomstige betalingen door de onderneming.

Pensioenen

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Voor een op balansdatum bestaand overschot bij het pensioenfonds wordt een vordering opgenomen als de onderneming de beschikkingsmacht heeft over dit overschot, het waarschijnlijk is dat het overschot naar de onderneming zal toevloeien en de vordering betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Afschrijvingen

Materiele vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief. Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de toekomstige gebruiksduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast.

Eventuele boekwinsten of – verliezen worden in mindering gebracht op de afschrijvingen.

Wet normering topfunctionarissen

Voor de uitvoering van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen in de (semi)publieke sector (WNT) heeft de instelling zich gehouden aan de Beleidsregel toepassing WNT en deze als normenkader bij het opmaken van deze jaarrekening gehanteerd.

Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Transacties waarbij geen instroom of uitstroom van kasmiddelen plaatsvindt, waaronder financiële leasing, zijn niet in het kasstroomoverzicht opgenomen.

Specificatie balans per 31 december 2023**1. Materiële vaste activa**

Het verloop is als volgt:

	Gebouwen en terreinen	Inventaris en inrichting	Vervoer middelen	Activa in uitvoering	Totaal
Aanschafwaarde 1-1-2023	10.810.267	9.897.299	312.266	1.335.943	22.355.775
Investerings 2023	1.468.375	693.309	32.950	213.150	2.407.784
Desinvestering 2023	-	-	30.473-	-	30.473-
Overboeking 2023	1.302.847	33.096	-	1.335.943-	-
Aanschafwaarde 31-12-2023	13.581.489	10.623.704	314.743	213.150	24.733.086
Cumulatieve afschrijvingen 1-1-2023	5.334.800	5.630.699	277.396	-	11.242.895
Afschrijvingen 2023	459.423	773.385	13.299	-	1.246.107
Desinvestering afschrijving 2023	-	-	30.473-	-	30.473-
Cumulatieve afschrijvingen 31-12-2023	5.794.223	6.404.084	260.222	-	12.458.529
Boekwaarde 31-12-2023	7.787.266	4.219.620	54.521	213.150	12.274.557

Op de materiële vaste activa zijn de volgende afschrijvingspercentages van toepassing:

Gebouwen	3 - 50 %
Inventaris en inrichting	5 - 50 %
Vervoermiddelen	10 - 20 %

2. Voorraden

	2023 EUR	2022 EUR
Voorraden Retail	121.794	107.930
Voorraden Horeca	64.276	73.887
Waardepapieren	60.306	80.654
Totaal Voorraden	246.376	262.471

De voorziening voor incourantheid bedraagt nihil (2022: nihil).

3. Vorderingen

Totale vorderingen

De vorderingen bestaan uit:

	2023	2022
	EUR	EUR
Debiteuren	695.908	684.118
Belastingen	279.252	299.233
Overige vorderingen	1.339.900	1.088.741
Overlopende activa	219.099	201.163
Totaal vorderingen	2.534.159	2.273.255

Een nadere uitsplitsing van de vorderingen is hieronder opgenomen. De vorderingen hebben, met uitzondering van 15.000 euro, een looptijd korter dan een jaar (2022: 10.000 euro).

Debiteuren

De debiteuren zijn verantwoord onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid. Ultimo 2023 is de voorziening nihil (2022: 4.739 euro).

Belastingen

	2023	2022
	EUR	EUR
Te vorderen BTW	279.252	299.233
Totaal Belastingen	279.252	299.233

Overige vorderingen

	2023	2022
	EUR	EUR
Te ontvangen inzake bezoekers Museumkaart	547.869	456.238
Te ontvangen VriendenLoterij (geoomerkt werven en bezoekers VIP-kaarten)	271.074	198.820
Te ontvangen rente rekening-courant	187.268	-
Te ontvangen Project inrichting/presentatie Warnsveld	43.911	-
Te ontvangen Cultuurfonds - Maand vd Geschiedenis	15.000	10.000
Leningen personeel	13.037	15.469
Te ontvangen NOW 3.1	-	111.899
Te ontvangen Provincie Overijssel 2019-2020 (KIEN)	-	10.000
Overige vorderingen	261.741	286.315
Totaal Overige Vorderingen	1.339.900	1.088.741

De lening inzake personeel ziet toe op een overgenomen studieschuld en de mogelijkheid voor werknemers om een eigen thuiswerkinrichting aan te schaffen. De studieschuld wordt in drie jaar afgeschreven en de inrichting thuiswerkplek in vijf jaar.

Provincie Overijssel 2019-2020 (KIEN)

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	10.000	-15.307
<i>Toegekende bedragen</i>	-10.000	-
<i>Bestedingen</i>	-	25.307
Per saldo	-10.000	25.307
Stand per 31 december	-	10.000

In 2018 is het door de Provincie Overijssel gesubsidieerde project 'Overijsselse traditie op de Nationale Inventarisatie Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland' afgerond. In de periode 2019 is een nieuwe subsidie van 105.000 euro toegekend door de Provincie Overijssel voor het project "Versterking Immaterieel Erfgoed Overijssel, hiervan was reeds 95.000 euro aan voorschot ontvangen. Vanwege COVID-19 is de uitvoering van dit project uitgesteld tot 31 december 2022. In 2022 is 25.307 euro besteed aan dit project, waardoor een vordering van 10.000 euro op de Provincie Overijssel ontstond. In 2023 heeft de definitieve afrekening met de Provincie Overijssel plaatsgevonden, waarmee het project 'Provincie Overijssel 2019-2020 (KIEN)' volledig is afgerond.

Warnsveld – inrichting/presentatie

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	-44.429	-
<i>Toegekende bedragen</i>	-	-
<i>Bestedingen</i>	88.340	-
Per saldo	88.340	-
Stand per 31 december	43.911	-

In 2021 is het project gestart voor de vormgeving van de inrichting en presentatie van het huisje Warnsveld. Hiervoor is financiering toegekend van 150.000 euro van Stichting Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg (Vfonds) en 250.000 euro van het Mondriaan Fonds, in 2021 is reeds 350.000 euro aan voorschot ontvangen. In 2023 is 88.340 euro besteed, waardoor een vordering van 43.911 euro op de Stichting Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg en het Mondriaan Fonds resteert.

De activiteiten zijn per 31 december 2023 afgerond.

Overlopende activa

	2023 EUR	2022 EUR
Vooruitgefactureerde kosten onderhoudscontracten	129.476	125.932
Vooruitgefactureerde verzekeringskosten	22.674	21.117
Overige vooruitgefactureerde kosten	66.949	54.114
Totaal Overlopende activa	219.099	201.163

4. Liquide middelen

	2023 EUR	2022 EUR
Schatkistbankieren	16.729.265	17.108.032
Rekening courant ING Bank	-	101
Rekening courant Rabobank	7.922	585.139
Kas	87.139	71.297
Kruisposten	173.410	90.528
Totaal Liquide middelen	16.997.736	17.855.097

Het gemiddelde rentepercentage ontvangen op de rekening-courant in 2023 bedroeg 3,15% (2022: 0,034%).
De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de Stichting.

Eigen Vermogen*5. Algemene reserve*

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	8.495.918	8.060.303
Resultaatbestemming	-216.242	435.615
Stand per 31 december	8.279.676	8.495.918

6. Bestemmingsreserves

	2023 EUR	2022 EUR
KIEN	660.832	652.656
Collectieverwerving	73.237	66.617
Bestemmingsreserves	734.069	719.273

Bestemmingsreserve KIEN

	2023 EUR	2022 EUR
Bestemmingsreserve KIEN		
Stand per 1 januari	652.656	577.055
<i>Resultaatbestemming:</i>		
Toevoeging	1.001.551	940.133
Ottrekking	-993.375	864.532-
Per saldo ten laste / gunste bestemmingsreserve	8.176	75.601
Stand per 31 december	660.832	652.656

De bestemmingsreserve van 660.832 euro is voor de activiteiten van KIEN, die bestaan uit het bevorderen van de bescherming en kennis van immaterieel erfgoed.

Bestemmingsreserve Collectieverwerving

	2023 EUR	2022 EUR
Bestemmingsreserve Collectieverwerving		
Stand per 1 januari	66.617	-
<i>Resultaatbestemming:</i>		
Toevoeging	20.000	100.000
Ottrekking	-13.380	33.383-
Per saldo ten laste / gunste bestemmingsreserve	6.620	66.617
Stand per 31 december	73.237	66.617

De bestemmingsreserve van 73.237 euro is opgezet voor de afdeling Kennis en Collecties, waarbij de gereserveerde gelden ingezet worden voor de verwezenlijking van het Collectiebeleidsplan 2021-2028. De bestemmingsreserve wordt gevormd op basis van de resultaatsbestemming.

Voorzieningen

7. Voorziening jubileumuitkeringen

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	152.805	141.750
Bij: Toevoegingen	12.261	18.514
Af: Onttrekkingen	-5.721	-7.459
Stand per 31 december	159.345	152.805

De voorziening is berekend rekening houdend met deelnamekansen, toekomstige uitkeringen en reeds verstreken diensttijd. De verplichting is contant gemaakt tegen 3% (2022: 3%).

Langlopende schulden

	2023 EUR	2022 EUR
Lening Ministerie van Financiën	3.000.000	4.000.000
Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW	8.197.830	8.702.141
Investeringsubsidie OCW	2.591.766	950.288
Investeringsbijdragen	699.880	640.000
	14.489.476	14.292.429

8. Lening Ministerie van Financiën

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	5.000.000	6.000.000
Toevoeging	-	-
Aflossing	-1.000.000	1.000.000-
Stand per 31 december	4.000.000	5.000.000
Af: gepresenteerd onder kortlopende schulden	-1.000.000	1.000.000-
Stand per 31 december	3.000.000	4.000.000

Begin 2016 is met het ministerie van Financiën een leningsovereenkomst gesloten waarbij het museum op basis van Schatkistbankieren een lening van 10 miljoen heeft verkregen. Het ministerie van OCW staat garant voor deze lening. In 2016 is 6.000.000 euro uitbetaald en in 2017 heeft een aanvullende uitbetaling van 4.000.000 euro plaatsgevonden. Voor de lening wordt een rentepercentage van 0,35% door OCW in rekening gebracht. Aflossing vindt plaats vanaf 2018, lineair in tien jaarlijkse termijnen.

9. Nog te besteden huisvestingssubsidie

Het verloop van de post 'Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW' is als volgt:

Saldo beginbalans 1-1-2023	€	8.702.141
Huisvestingssubsidie OCW (conform beschikking met kenmerk 1295143/33798390)	€	5.251.640
Onttrekking wegens correctie BTW-compensatie 2023	€	-990.132
Onttrekking wegens investeringen (onder Investeringsubsidie OCW)	€	-1.748.408
<u>Onttrekkingen (lasten)</u>		
- Toeslagen aan Rijksvastgoedbedrijf: rente, aflossing, heffingen (o.a. OZB) en opslagen	€	-493.074
- Loonkosten eigen organisatie beheer en behoud	€	-480.893
- Verzekeringen	€	-110.307
- Afschrijvingen op investeringen (bekostigd uit huisvestingssubsidie OCW)	€	-221.030
- Kosten dagelijks onderhoud	€	-287.652
- Kosten groot onderhoud	€	-
- Overige huisvestingskosten (eigenaarszaken: advieskosten, inspecties e.d.)	€	-1.531.385
Totaal onttrekkingen	€	-3.124.341
<u>Toevoegingen (baten):</u>		
- vrijval investeringsubsidie OCW (bekostigd uit huisvestingssubsidie OCW)	€	106.930
- overige baten	€	-
Totaal toevoegingen	€	106.930
Saldo huisvestingssubsidie (subsidie OCW-onttrekkingen+toevoegingen)	€	-504.311
Besteed aan publieksactiviteiten, collectiebeheer of algemeen beheer	€	-
Saldo eindbalans 31-12-2023	€	8.197.830

De huisvestingssubsidie OCW moet aangewend worden voor instandhouding van de gebouwen en andere huisvestingskosten, zoals huur gebouwen Rijksvastgoedbedrijf en verzekeringen. De instandhouding van de gebouwen bestaat uit dagelijks onderhoud, groot onderhoud of vervangingsinvesteringen voor delen van de gebouwen en de daarbij behorende installaties. In het MeerJarenOnderhoudsPlan (hierna: MJOP) wordt het toekomstige meerjarig groot onderhoud en de vervangingsinvesteringen in de loop van de tijd gepland.

Als gevolg van een stelselwijziging (zie ook de sectie 'Stelselwijziging' in de grondslagen) is de voorziening groot onderhoud in de cijfers van 2022 retrospectief vrijgevallen. Dit heeft ertoe geleid dat het saldo van de 'Nog te besteden huisvestingssubsidie' op 1 januari 2023 hoger is dan het saldo op 31 december 2022, zoals naar voren komt in de vastgestelde jaarrekening 2022. De effecten van deze stelselwijziging zijn gedetailleerd beschreven in de grondslagen. Onderhoudskosten die als vervangingsinvesteringen kwalificeren worden hiermee, met terugwerkende kracht naar 2022, geactiveerd en afgeschreven overeenkomstig de geschatte levensduur

De (vervangings)investeringen zijn opgenomen in het Meerjarenonderhouds- en Investeringsplan (MJOiP), maar worden op de balans verantwoord onder de post materiële vaste activa, waarop jaarlijks wordt afgeschreven. Het deel van de huisvestingssubsidie dat wordt gebruikt voor investeringen wordt niet verantwoord in de exploitatierekening, maar op de balans. De aangewende huisvestingssubsidie is opgenomen onder de langlopende schulden, met als subpost 'Investeringsubsidie OCW'. Deze post 'Investeringsubsidie

OCW' valt vrij via de exploitatierekening, parallel aan de afschrijvingstermijn van de investering, en wordt opgenomen onder de baten.

Indien na uitvoering van de taak, bedoeld in artikel 2.8 van de erfgoedwet, deze middelen niet volledig zijn aangewend en lange termijn investeringsreserves zijn aangehouden voor de instandhouding van gebouwen, zoals opgenomen in de begroting voor het desbetreffende jaar, dan kunnen deze resterende middelen besteed worden aan publieksactiviteiten, collectiebeheer of algemeen beheer in het kader van de cultuuroederen (artikel 3.13 Rbr). Het niet bestede deel van de huisvestingssubsidie wordt jaarlijks verantwoord onder de Kortlopende of Langlopende schulden als 'Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW'. De 'Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW' dient in de jaarrekening volgens bovenstaand model toegelicht te worden met een specificatie waaraan de huisvestingssubsidie OCW in het betreffende boekjaar besteed is.

10. Investeringsubsidie OCW

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	950.288	360.950
Toevoeging	1.748.408	595.536
Vrijval	-106.930	-6.198
Stand per 31 december	2.591.766	950.288

Conform de bepalingen van het Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2021–2024 wordt voor investeringen vanuit de huisvestingssubsidie OCW een investeringsubsidie OCW opgenomen onder de langlopende schulden. Deze 'Investeringsubsidie OCW' valt vrij ten gunste van de exploitatierekening huisvesting parallel aan de afschrijvingstermijn van de betreffende investering.

11. Investeringsbijdragen

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	640.000	-
Toevoeging	74.926	640.000
Vrijval	-15.046	-
Stand per 31 december	699.880	640.000

In lijn met de werkwijze van de 'Investeringsubsidie OCW' is ook voor overige bijdragen in investeringen de langlopende schuld 'Investeringsbijdragen' gevormd. De toevoeging in 2023 ziet grotendeels toe op investeringen die zijn betaald vanuit de gelden van de Vereniging Vrienden. De post 'Investeringsbijdragen' valt vrij ten gunste van de exploitatierekening huisvesting gelijklopend met de afschrijvingstermijn van de betreffende investering.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

	2023	2022
	EUR	EUR
Schulden aan leveranciers	1.527.021	1.771.873
Kortlopend deel langlopende schuld	1.000.000	1.000.000
Belastingen en premies sociale verzekeringen	495.027	448.386
Schulden uit hoofde van pensioenen	523.041	544.668
Vooruitontvangen t.b.v. projecten	1.941.178	1.854.594
Overige schulden	2.833.244	2.187.401
Overlopende passiva	70.751	36.356
Totaal Kortlopende Schulden	8.390.262	7.843.278

De looptijd van de kortlopende schulden is korter dan één jaar met uitzondering van de vooruitontvangen subsidies projecten.

12. Vooruit ontvangen t.b.v. projecten

	2023	2022
	EUR	EUR
Vooruitontvangen VriendenLoterij	619.342	524.597
Vooruitontvangen Midlum 'Wij gaan naar Canada'	24.048	24.048
Vooruitontvangen Provincie Overijssel 2021-2022 (KIEN)	-	12.000
Vooruitontvangen Provincie Overijssel 2023-2024 (KIEN)	60.753	-
Vooruitontvangen Ebus - Educatie	3.771	6.457
Vooruitontvangen Feest	30.000	60.000
Vooruitontvangen Educatie	112.517	112.517
Vooruitontvangen Sponsorbijdrage - DHL	94.903	108.403
Vooruitontvangen Fonds familie Heersink	77.736	86.690
Vooruitontvangen KIEN - PIE 2021-2024	174.071	151.395
Vooruitontvangen Regulier Canonnetwerk	-	18.314
Vooruitontvangen Uitbreiding Canonnetwerk	206.433	369.238
Vooruitontvangen Vereniging Vrienden	22.764	209.136
Vooruitontvangen Ambachtenlab	-	14.870
Vooruitontvangen Warnsveld - inrichting/presentatie	-	44.429
Vooruitontvangen Huis van Herinnering - ontwikkeling programma	101.373	112.500
Vooruitontvangen Huis van Herinnering - museale inrichting	205.040	-
Vooruitontvangen Sector Overleg Ambachten	104.147	-
Vooruitontvangen Participatief verzamelproject menstruatiecultuur	9.862	-
Vooruitontvangen Kindererf	94.418	-
Totaal vooruitontvangen t.b.v. Projecten	1.941.178	1.854.594

VriendenLoterij

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	524.597	417.478
<i>Toegekende bedragen</i>	<i>500.000</i>	<i>1.140.000</i>
Vaste bijdrage	500.000	500.000
Extra bijdrage: Doorzonwoningen	-	640.000
<i>Bestedingen</i>	<i>-405.255</i>	<i>-1.032.881</i>
Per saldo	94.745	107.119
Stand per 31 december	619.342	524.597

Als vaste beneficiënt van de VriendenLoterij heeft het museum in 2023 500.000 euro ontvangen. De bestedingen in 2023 betreffen de verlevendiging van het museum, het jaarthema 'Zorg voor elkaar', de tijdelijke tentoonstelling '(on)beperkt' en de publiektentoonstelling met betrekking tot reminiscentie in de Doorzonwoningen.

In 2022 is er vanuit de VriendenLoterij een extra bijdrage ontvangen van 640.000 euro in het kader van bijzondere culturele projecten, voor wat betreft het museum toeziend op de bouw van de Doorzonwoningen.

Voor de besteding van de verkregen middelen is geen specifieke einddatum afgesproken.

Midlum 'Wij gaan naar Canada'

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	24.048	24.048
<i>Toegekende bedragen</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
<i>Bestedingen</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
Per saldo	-	-
Stand per 31 december	24.048	24.048

In 2023 hebben zich geen mutaties voorgedaan. Voor de besteding van de verkregen middelen is geen specifieke einddatum afgesproken.

Provincie Overijssel 2021-2022 (KIEN)

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	12.000	45.463
<i>Toegekende bedragen</i>	-12.000	50.000
<i>Bestedingen</i>	-	-83.463
Per saldo	-12.000	-33.463
Stand per 31 december	-	12.000

In februari 2021 is door de Provincie Overijssel een subsidie van 100.000 euro toegekend voor het project 'Immaterieel Erfgoed gaat dwars door de samenleving'. Hiervan is in 2021/2022 100.000 euro aan voorschot ontvangen. Het project is ultimo 2022 kostentechnisch afgerond, de definitieve afwikkeling met de Provincie Overijssel heeft in 2023 plaatsgevonden. Het niet besteedde deel van de subsidie is in 2023 terugbetaald, zie hiervoor de *Toegekende bedragen*.

Provincie Overijssel 2023-2024 (KIEN)

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	-	-
<i>Toegekende bedragen</i>	75.000	-
<i>Bestedingen</i>	-14.247	-
Per saldo	60.753	-
Stand per 31 december	60.753	-

In maart 2023 is door de Provincie Overijssel een subsidie van 150.000 euro toegekend voor het project 'Versterking Immaterieel Erfgoed provincie Overijssel 2023-2024'. Hiervan is in 2023 75.000 euro aan voorschot ontvangen en 14.247 euro besteed.

De activiteiten binnen het projecten moeten uiterlijk zijn verricht op 31 december 2024.

Ebus – Educatie

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	6.457	9.454
<i>Toegekende bedragen</i>	-	-
<i>Bestedingen</i>	-2.686	-2.997
Per saldo	-2.686	-2.997
Stand per 31 december	3.771	6.457

In 2023 is er 2.686 euro aan dit project besteed. Voor de besteding van de verkregen middelen is geen specifieke einddatum afgesproken.

Feest

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	60.000	90.000
<i>Toegekende bedragen</i>	-	-
<i>Bestedingen</i>	-30.000	-30.000
Per saldo	-30.000	-30.000
Stand per 31 december	30.000	60.000

Feest is een educatief programma waarin de verschillende rituelen rondom feesten in Nederland worden verteld. In 2018 is door een particulier geld geschonken voor de *kosten van de ceremoniemeester*. De schenking van 2018 bedraagt 210.000 euro. Tot en met 2024 zal hiervan 30.000 euro per jaar worden besteed.

Educatie

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	112.517	112.517
<i>Toegekende bedragen</i>	-	-
<i>Bestedingen</i>	-	-
Per saldo	-	-
Stand per 31 december	112.517	112.517

Feest is een educatief programma waarin de verschillende rituelen rondom feesten in Nederland worden verteld. In 2018 is door een particulier geld geschonken voor de *exploitatie van educatieve projecten*. De schenking van 2018 bedraagt 150.000 euro. In 2023 zijn geen bestedingen geweest voor dit project.

In 2023 zijn er afspraken gemaakt met de betreffende particulier dat de gelden breder ingezet mogen worden, waardoor de resterende gelden naar alle waarschijnlijkheid ingezet gaan worden voor het project Kindererf in 2024.

Voor de besteding van de verkregen middelen is geen specifieke einddatum afgesproken.

Sponsorbijdrage - DHL

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	108.403	86.022
<i>Toegekende bedragen</i>	<i>50.000</i>	<i>50.000</i>
<i>Vrijval</i>	<i>-50.000</i>	<i>-16.667</i>
<i>Bestedingen</i>	<i>-13.500</i>	<i>-10.952</i>
Per saldo	-13.500	22.381
Stand per 31 december	94.903	108.403

Jaarlijks sponsort DHL de Stichting voor de exploitatie, presentatie en het behoud van (de presentatie in en rond) de Van Gend & Loos-loods. In 2023 is 50.000 euro ingezet voor de exploitatie en 13.500 euro specifiek ingezet voor de verwerving van een specifiek collectiestuk ten behoeve van dit project.

Voor de besteding van de verkregen middelen is geen specifieke einddatum afgesproken.

Fonds familie Heersink

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	86.690	109.075
<i>Toegekende bedragen</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
<i>Bestedingen</i>	<i>-8.954</i>	<i>-22.385</i>
Per saldo	-8.954	-22.385
Stand per 31 december	77.736	86.690

In mei 2018 opende het museum de nieuwe presentatie *Wij gaan naar Canada* in de boerderij Midlum over de emigratiegolf naar Canada in de jaren '50. Deze presentatie is gerealiseerd met een schenking van de Amerikaans-Nederlandse familie Heersink. De overige gelden van deze schenking worden besteed, in nauw

overleg met de familie Heersink. In 2019 is besloten dat het geld ingezet gaat worden bij KIEN ten behoeve van het zichtbaar maken van erfgoed op locatie. In 2023 is 8.954 euro besteed vanuit deze gelden.

Voor de besteding van de verkregen middelen is geen specifieke einddatum afgesproken.

KIEN – PIE 2021-2024

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	151.395	82.741
<i>Toegekende bedragen</i>	<i>80.000</i>	<i>80.000</i>
<i>Bestedingen</i>	<i>-57.324</i>	<i>-11.346</i>
Per saldo	22.676	68.654
Stand per 31 december	174.071	151.395

In 2021 is het project Gedeeld Cultureel Erfgoed, gesubsidieerd door OCW, afgerond. Het overgebleven geld is toegevoegd aan het vervolg op dit project onder de naam 'KIEN – PIE 2021-2024'. Het betreft deelname van het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed als uitvoeringspartner aan het Programma Internationale Erfgoedsamenwerking. Hier is 320.000 euro voor toegekend en daarvan is in de periode 2021 tot en met 2023 240.000 euro aan voorschot ontvangen, de totale bestedingen in 2023 bedragen 57.324 euro.

De activiteiten binnen het projecten moeten uiterlijk zijn verricht op 31 december 2024.

Regulier Canonnetwerk

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	18.314	-
<i>Toegekende bedragen</i>	<i>-</i>	<i>49.756</i>
<i>Overheveling vanuit project Uitbreiding Canonnetwerk</i>	<i>-</i>	<i>72.850</i>
<i>Bestedingen</i>	<i>-18.314</i>	<i>-104.292</i>
Per saldo	-18.314	18.314
Stand per 31 december	-	18.314

In 2022 is er met goedkeuring vanuit OCW 72.850 euro overgeheveld vanuit het project 'Uitbreiding Canonnetwerk' naar het reguliere Canonnetwerk. Het overige toegekende bedrag van 49.756 euro betreft een deel van de zogenaamde 'Canonton'. De bestedingen over 2023 bedragen 18.314 euro. In 2023 heeft er afstemming plaatsgevonden met OCW dat de kosten voor het reguliere Canonnetwerk ook gedekt mogen worden vanuit de projectgelden van 'Uitbreiding Canonnetwerk'. Hierdoor komt het project 'Regulier Canonnetwerk' te vervallen.

Uitbreiding Canonnetwerk

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	369.238	560.615
<i>Toegekende bedragen</i>	-	-
<i>Overheveling naar project Canonnetwerk</i>	-	-72.850
<i>Bestedingen</i>	-162.805	-118.527
Per saldo	-162.805	-191.377
Stand per 31 december	206.433	369.238

In 2019 is door het ministerie van OCW een projectsubsidie van 730.000 euro toegekend aan het Nederlands Openluchtmuseum ten behoeve van het uitbreiden van het Canonnetwerk. In 2022 is er met goedkeuring vanuit OCW 72.850 euro overgeheveld naar het project 'Regulier Canonnetwerk'. De bestedingen over 2023 bedragen 162.805 euro, op basis van afstemming met OCW betreffen dit bestedingen voor zowel het reguliere Canonnetwerk als de uitbreiding hiervan (zie ook het project 'Regulier Canonnetwerk').

De afgesproken einddatum van het project lag op 31 december 2021, in 2022 heeft het museum uitstel verkregen van OCW tot 31 december 2024.

Vereniging Vrienden

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	209.136	209.136
<i>Toegekende bedragen</i>	1.742	-
<i>Bestedingen</i>	-188.114	-
Per saldo	-186.372	-
Stand per 31 december	22.764	209.136

In 2023 is er nog een laatste bijdrage vanuit de Vereniging Vrienden ontvangen in verband met het opheffen van de bankrekening. De gelden van de Vereniging Vrienden zijn in 2023 ingezet voor enkele investeringen en projecten, die onder andere gerelateerd waren aan eerdere bekostiging uit de gelden van de Vereniging Vrienden (Ijssalon Venezia). Hiernaast is besloten om de kosten voor De Nieuwe Winter ook te bekostigen vanuit de openstaande gelden van de Vereniging Vrienden, voor zover de vooruit ontvangen gelden dit toelaten.

Voor de besteding van de verkregen middelen is geen specifieke einddatum afgesproken.

Ambachtenlab

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	14.870	33.712
<i>Toegekende bedragen</i>	-	-
<i>Overheveling naar bestemmingsreserve</i>	-14.870	-
<i>Bestedingen</i>	-	-18.842
Per saldo	-14.870	-18.842
Stand per 31 december	-	14.870

In 2020 is door FCP een toekenning gedaan van 66.006 euro in het kader van de regeling Incidentele subsidie voor het project AmbachtenLab. In 2023 is gebleken dat het terug te betalen bedrag op basis van een coulance-regeling bij FCP ten gunste van het museum en dan specifiek het Kenniscentrum voor Immaterieel Erfgoed vrij komen te vallen. Het openstaande bedrag is hiermee vrijgevallen ten gunste van de bestemmingsreserve KIEN.

Warnsveld – inrichting/presentatie

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	-	332.616
<i>Toegekende bedragen</i>	-	-
<i>Bestedingen</i>	-	-288.187
Per saldo	-	-288.187
Stand per 31 december	-	44.429

In 2021 het project gestart voor de vormgeving van de inrichting en presentatie van het huisje Warnsveld. Hiervoor is financiering toegekend van 150.000 euro van Stichting Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg (Vfonds) en 250.000 euro van het Mondriaan Fonds, in 2021 is reeds 350.000 euro aan voorschot ontvangen. In 2023 is 88.340 euro besteed, waardoor een vordering van 43.911 euro op de Stichting Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg en het Mondriaan Fonds resteert.

De activiteiten zijn per 31 december 2023 afgerond.

Huis van Herinnering – ontwikkeling programma

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	112.500	-
<i>Toegekende bedragen</i>	-	112.500
<i>Bestedingen</i>	-11.127	-
Per saldo	-11.127	112.500
Stand per 31 december	101.373	112.500

In 2022 is 125.000 euro toegekend vanuit het Fonds Cultuurparticipatie ten behoeve van de ontwikkeling van het programma van het Huis van Herinnering. In 2022 is hiervan een voorschot van 112.500 euro ontvangen. De totale uitgaven in 2023 aan het project bedragen 11.127 euro.

De geplande einddatum van het project is 1 maart 2025.

Huis van Herinnering – museale inrichting

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	-	-
<i>Toegekende bedragen</i>	222.000	-
<i>Bestedingen</i>	-16.960	-
Per saldo	205.040	-
Stand per 31 december	205.040	-

Binnen het project van de (bouw van de) Doorzonwoningen zijn diverse subprojecten ontstaan voor de invulling van de verschillende doorzonwoningen, waar de museale inrichting van het Huis van Herinnering onderdeel van uitmaakt. In 2023 is financiering toegekend van in totaal 150.000 euro van het VSBfonds, 80.000 euro van het Mondriaan Fonds en 20.000 euro van het Cultuurfonds, in 2023 is reeds 222.000 euro aan voorschot ontvangen en zijn de totale bestedingen aan het project 16.960 euro geweest.

De geplande einddatum van het project is 19 januari 2025.

Sector Overleg Ambachten

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	-	-
<i>Toegekende bedragen</i>	300.000	-
<i>Bestedingen</i>	-195.853	-
Per saldo	104.147	-
Stand per 31 december	104.147	-

In 2023 heeft het Kenniscentrum voor Immaterieel Erfgoed het penvoerderschap in het project 'Sector Overleg Ambachten 2023' op zich genomen, dit betreft een samenwerkingsproject met Stichting Ambacht in Beeld en het Sector Comité Ambachten. Door OCW is voor het jaar 2023 in totaal 300.000 euro toegekend en ook als voorschot overgemaakt. De totale bestedingen voor het project bedragen 195.853 euro in 2023.

De activiteiten dienen uiterlijk 31 december 2023 te zijn afgerond, door OCW is echter uitstel verleend tot 31 december 2024.

Participatief verzamelproject menstruatiecultuur

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	-	-
<i>Toegekende bedragen</i>	25.000	-
<i>Bestedingen</i>	-15.138	-
Per saldo	9.862	-
Stand per 31 december	9.862	-

In 2023 is een subsidie van 25.000 euro toegekend door het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP) voor het participatief verzamelproject menstruatiecultuur. Het toegekende bedrag is in 2023 als voorschot overgeboekt. De totale uitgaven in 2023 bedroegen 15.138 euro.

Het project dient te worden afgerond voor 1 april 2024.

Kindererf

	2023 EUR	2022 EUR
Stand per 1 januari	-	-
<i>Toegekende bedragen</i>	125.000	-
<i>Bestedingen</i>	-30.582	-
Per saldo	94.418	-
Stand per 31 december	94.418	-

In 2023 is Stichting Goede Doelen Nh1816 als hoofdpartner toegetreden tot het museum. Als onderdeel van deze overeenkomst heeft Nh1816 zich gecommitteerd aan de ontwikkeling van het (nieuwe) Kindererf. Er is een totale bijdrage van 250.000 euro overeengekomen, waarvan 125.000 euro in 2023 als jaarlijkse bijdrage is overgemaakt. De totale uitgaven in 2023 bedroegen 30.582 euro.

Voor de besteding van de verkregen middelen is geen specifieke einddatum afgesproken.

13. Overige schulden

	2023 EUR	2022 EUR
Te betalen vakantiegeld	510.788	449.133
Te betalen vakantiedagen	445.093	352.219
Te betalen lonen	188.277	118.201
Te betalen energie	-	28.752
Te betalen accountant	58.100	54.058
Te betalen verontreinigingsheffing/OZB	47.101	58.101
Te betalen afkoopsom	-	1.181
Te betalen UWV NOW	-	380.475
Te betalen DVO Schaarsbergen	264.000	264.000
Te betalen BTW-compensatie 2023	990.132	-
Te betalen in 't Veld	-	95.380
Te betalen museumkaarten	128.450	99.468
Te betalen diverse kosten	201.303	286.433
Totaal Overige schulden	2.833.244	2.187.401

14. Overlopende passiva

	2023 EUR	2022 EUR
Vooruitontvangen bedragen	70.751	36.356
Totaal Overlopende passiva	70.751	36.356

Toelichting financiële risico's van financiële instrumenten

De financiële risico's van de financiële instrumenten zijn beperkt, mede doordat de financiële instrumenten enkel bestaan uit vorderingen, geldmiddelen, kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen en er geen sprake is van in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten en derivaten.

Door de inzet van het museum op een bestendige financiële huishouding, waarbij er een gezonde balans ontstaat tussen de eigen inkomsten en de meerjarige subsidierelatie met het ministerie van OCW, is er een beperkt liquiditeitsrisico. Tegelijkertijd is er een minimaal kredietrisico door de beperkte omvang van debiteuren en een adequaat debiteurenbeheer.

*Pensioenen****Pensioenregeling***

De pensioenregeling van de Stichting is ondergebracht bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn (PFZW). Deze regeling kwalificeert als een middelloonregeling. In de jaarrekening wordt deze regeling verwerkt als een 'toegezegde bijdrage regeling'. Dit betekent dat de over het boekjaar verschuldigde premie als kosten worden verantwoord. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen onder de vlottende activa; nog niet betaalde premies worden opgenomen onder de kortlopende schulden.

Het Pensioenfonds Zorg en Welzijn had per 31 december 2023 een dekkingsgraad van 106,3%. Deze dekkingsgraad stijgt ruim boven de minimaal vereiste dekkingsgraad van 104% uit. In de pensioenregeling is overigens geen verplichting opgenomen voor de Stichting tot het doen van aanvullende stortingen als de dekkingsgraad niet voldoet aan de wettelijke eis.

Voor een nadere toelichting op de verwerking van de pensioenen in de jaarrekening wordt verwezen naar de waarderingsgrondslagen.

Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingenRechten***Subsidie ministerie van OCW***

Het ministerie van OCW heeft aan het Nederlands Openluchtmuseum voor de periode 2021-2024 een meerjarige instellingssubsidie toegekend. Vanaf de beleidsperiode 2021-2024 krijgt het museum vanuit twee onderdelen subsidie. Voor de publieksactiviteiten is er per jaar, exclusief loon- en prijsbijstelling, een bedrag van 6.400.521 euro beschikbaar voor het museum, waarvan 888.484 euro voor de Stichting KIEN. Cumulatief is

dit 25.602.084 euro, waarvan 3.553.936 euro voor de Stichting KIEN. Voor de beleidsperiode 2021-2024 is in 2021 nog een structurele subsidie van 100.000 euro per jaar toegevoegd voor de presentatie van de Canon van Nederland.

Vanuit de Erfgoedwet ontvangt het museum in 2023 voor huisvesting en collectiebeheer in totaal 8.928.222 euro. Jaarlijks dient het museum ten behoeve van de Erfgoedwet tijdig een begroting voor het volgende boekjaar en een up-to-date meerjarenonderhoudsplan aan te leveren.

VriendenLoterij

Door de VriendenLoterij zijn gelden toegekend aan Stichting het Nederlands Openluchtmuseum ter verlevendiging van het museum. Voor 2021 tot en met 2025 is een contract met de VriendenLoterij afgesloten waarin een bijdrage van 500.000 euro per jaar is toegezegd.

Projectgelden

Voor het project Huis van Herinnering is een bijdrage toegekend van maximaal 10.000 euro door het Fonds Sluyterman van Loo. Stichting Pape-Fonds heeft eveneens een toekenning gedaan van 5.000 euro. Het definitief toekennen van de geldbedragen vindt plaats na afronding van het project, maar uiterlijk 18 oktober 2024.

Verplichtingen

Huurcontracten

De Stichting heeft verplichtingen uit hoofde van huurcontracten en erfpachtcanons met derden. In 2017 is het Rijkshuisvestingsstelsel veranderd; de musea zijn verantwoordelijk geworden voor onderhoud en uitbreiding van alle panden die het juridisch eigendom blijven van het Rijksvastgoedbedrijf. De huurverplichting voor de huidige gehuurde panden bedraagt 340.000 euro, voor dit volledige bedrag geldt dat het een looptijd van korter dan één jaar omvat. Met ingang van 1 januari 2024 gaat er definitief een nieuw huisvestingsstelsel in en hiermee zijn tegelijkertijd ook de huurovereenkomsten hernieuwd. De huurcontracten met het Rijksvastgoedbedrijf zijn voor onbepaalde tijd aangegaan, maar het museum heeft jaarlijks de mogelijkheid om de huurovereenkomst op te zeggen.

De Stichting heeft met de Gemeente Arnhem een erfpachtcanon vastgelegd voor een periode van 30 jaar inzake de bezoekersparkeerplaats aan de Hoeferlaan 4. De Stichting heeft elke 10 jaar de mogelijkheid om de erfpachtcanon op te zeggen. De totale verplichting bedraagt 1.480.000 euro. Hiervan is de jaarlijkse huurverplichting 63.000 euro, 252.000 euro ziet toe op de periode 2-5 jaar en 1.165.000 euro > 5 jaar.

Ook heeft de Stichting een huurcontract afgesloten met Canon Business Center voor de huur van All-inn printers. De huurverplichting voor de gehuurde printers voor de periode 2022-2024 bedraagt 33.000 euro, waarvan het volledige bedrag een looptijd heeft van minder dan een jaar.

Als laatste is een Facilitaire dienstverleningsovereenkomst met betrekking tot de exploitatie van het Collectie Centrum Nederland afgesloten met het Stichting het Rijksmuseum. De overeenkomst loopt tot en met 31 december 2050 en de kosten bedragen 1.620.000 euro per jaar. De totale verplichting bedraagt 43.960.000 euro, waarvan 6.510.000 in de periode 2-5 jaar en 35.830.000 euro > 5 jaar.

Leasecontracten

De Stichting heeft vier leasecontracten aangaande vier leaseauto's. De leaseverplichting voor de auto's voor de periode 2022-2025 bedraagt 45.000 euro, waarvan 30.000 euro < 1 jaar en 15.000 euro > 1 jaar.

Investeringsverplichtingen

Ultimo 2023 heeft de Stichting voor een totaal van 249.000 euro aan investeringsverplichtingen. Deze verplichtingen zullen naar verwachting volledig in het komende boekjaar worden voldaan.

Verplichting voor Vennootschapsbelasting

Op 28 november 2019 heeft de Belastingdienst schriftelijk bevestigd dat ze het standpunt van het museum deelt en dat de Stichting het Nederlands Openluchtmuseum per 1 januari 2016 niet belastingplichtig is voor de vennootschapsbelasting. De Stichting ontvangt daarom geen aangiftebiljet.

De Belastingdienst gaat er op basis van de door het museum gepresenteerde feiten en omstandigheden vanuit dat de Stichting het Nederlands Openluchtmuseum met haar activiteiten niet voldoet aan de voorwaarde van een winstoogmerk. Daarnaast is de Belastingdienst van mening dat er niet wordt voldaan aan artikel 4 Wet Vpb 1969. De Stichting het Nederlands Openluchtmuseum drijft daarom geen onderneming in de zin van artikel 2, lid 1, onderdeel e, Wet Vpb 1969.

Bij gelijkblijvende feiten en omstandigheden is er ook voor de jaren 2017 e.v. geen sprake van belastingplicht. De Stichting draagt hierbij jaarlijks zelf de verantwoordelijkheid om te verzoeken om een aangiftebiljet, wanneer de feiten en omstandigheden aanleiding geven tot een andere conclusie.

Specificatie exploitatierekening over 2023

Baten

1. Eigen inkomsten

Deze zijn als volgt te specificeren:

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Publieksinkomsten			
Publieksinkomsten binnenland			
Kaartverkoop			
Entreegelden	3.487.186	3.765.000	2.933.584
Museumkaartbezoek	1.956.430	1.751.000	1.626.517
	5.443.616	5.516.000	4.560.101
Overige publieksinkomsten			
Parkeergelden	704.460	626.000	615.655
Retail en Horeca	5.964.547	6.284.000	5.700.413
Overig	14.410	-	22.447
	6.683.417	6.910.000	6.338.515
Totaal Publieksinkomsten	12.127.033	12.426.000	10.898.616
Overige directe inkomsten			
Sponsorinkomsten			
Sponsorinkomsten	25.500	85.000	55.000
Geoormerkt werven	507.509	350.000	436.226
	533.009	435.000	491.226
Overige directe inkomsten			
Museumkaart verkoop	37.639	-	32.033
Deelnemers	-	3.000	-
Overig	14.155	-	-
	51.794	3.000	32.033
Totaal Overige directe inkomsten	584.803	438.000	523.259
Totaal directe opbrengsten	12.711.836	12.864.000	11.421.875

In 2023 registreerde het museum een totaal van 531.690 bezoekers, een stijging ten opzichte van de 473.356 bezoekers in 2022, maar lager dan de begrote 550.000. De discrepantie met de begroting is voornamelijk toe te schrijven aan weersomstandigheden. Gedurende belangrijke periodes in 2023, waaronder de kerstvakantie van 2022/2023, de Zomeravonden en de herfstvakantie, werd het museum geconfronteerd met aanzienlijke regenval, wat resulteerde in verminderd bezoek.

Tegelijkertijd zijn ook de overige publieksinkomsten lager dan begroot, grotendeels als gevolg van de bezoekersaantallen. In voorgaande jaren werd dit gecompenseerd door de omzet van de banqueting-afdeling, maar in 2023 heeft deze afdeling geen overschot gegenereerd ten opzichte van de begroting.

2. Indirecte opbrengsten

In 2023 zijn er geen indirecte opbrengsten (2022: nihil).

3. Private middelen

Private middelen

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
<i>Waarvan particulieren, incl. vrienden vereniging</i>			
Vereniging Vrienden: De nieuwe winter	113.189	-	-
Vereniging Vrienden: Warnsveld (bouw)	-	-	75.887
Fonds familie Heersink: IE-spotten	8.954	25.000	22.385
Feest: weet wat je viert	30.000	30.000	30.000
Schenken en legaten	46.064	35.000	35.114
	198.207	90.000	163.386
<i>Waarvan bedrijven</i>			
DHL: Van Gend en Loos loods	50.000	50.000	16.667
DHL: Onderhoud transport	13.500	-	10.952
NH1816: Kindererf	30.582	-	-
	94.082	50.000	27.619
<i>Waarvan private fondsen</i>			
Mondriaanfonds en Vfonds: Warnsveld (inrichting)	88.340	-	288.187
VSBfonds, Mondriaanfonds en Cultuurfonds: Huis van herinnering	16.960	-	-
Ebus: Educatie	2.686	-	2.997
	107.986	-	291.184
<i>Waarvan goede doelenloterijen</i>			
VriendenLoterij	405.255	360.000	597.849
	405.255	360.000	597.849
Totaal bijdragen uit private middelen	805.530	500.000	1.080.038
Totale eigen inkomsten	13.517.366	13.364.000	12.501.913

De inkomsten uit private middelen zijn voornamelijk afkomstig van sponsorbijdragen, die direct ten goede kunnen komen aan het resultaat of ingezet dienen te worden voor specifieke projecten. Verschillen tussen de werkelijke resultaten en de begroting zijn te wijten aan onvoorspelbare factoren, met name het tijdsplan en de inzet van middelen gedurende deze periode, die inherent zijn aan projecten.

4. Structurele subsidies

Structurele subsidies OCW

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Subsidie OCW Structureel			
OCW: Publieksactiviteiten	6.323.922	6.234.000	5.936.125
OCW: Publieksactiviteiten Immaterieel Erfgoed	1.001.551	988.000	940.133
Subtotaal OCW: Publieksactiviteiten	7.325.473	7.222.000	6.876.258
 OCW: Huisvesting			
Naar Egalisatie OCW vanwege investeringen eigenaarszaken	5.251.640	5.007.000	4.767.733
Reservering niet bestede huisvestingsmiddelen	-2.234.228	-1.363.940	-1.672.004
	3.017.412	3.643.060	3.095.729
 OCW: Collectiebeheer			
	3.676.579	3.624.000	3.451.122
	3.676.579	3.624.000	3.451.122
 Totaal structurele subsidies OCW	14.019.464	14.489.060	13.423.109

De Erfgoedwetmusea zoals het Nederlands Openluchtmuseum worden met ingang van 2021 volledig gefinancierd op grond van de Regeling beheer rijkscollectie en subsidiëring museale instellingen (Rbr).

De erfgoedwet subsidie voor publieksactiviteiten is verstrekt voor de periode 2021-2024:

- publieksactiviteiten en andere activiteiten – niet behorende tot het beheer op grond van de Erfgoedwet – die in het kader van de collectie verricht; en
- het bevorderen van de bescherming en kennis van immaterieel erfgoed.

De erfgoedwet subsidie huisvesting en collectiebeheer worden jaarlijks verstrekt. De subsidie huisvesting is in 2021 verhoogd met de extra toegekende structurele subsidie 500.000 euro als bijdrage voor de dienstverleningsovereenkomst CollectieCentrum Nederland (CCNL).

Structurele publieke subsidies

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
FCP: Maand van de geschiedenis	96.161	85.000	91.800
Totaal Structurele publieke subsidies	96.161	85.000	91.800

Een structurele publieke subsidie betreft de bijdrage van het Fonds voor Cultuurparticipatie met betrekking tot de 'Maand van de geschiedenis'. Voor de periode 2021-2024 is een bijdrage toegekend van 85.000 euro per jaar, waarop afwijkingen ontstaan in de realisatie door de loon- en prijsbijstelling.

5. Incidentele publieke subsidies

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
OCW: Sector Overleg Ambachten	195.853	-	-
OCW: Uitbreiding Canonnetwerk	84.812	-	191.378
OCW: Regulier Canonnetwerk	96.307	-	54.536
OCW: KIEN PIE	57.324	103.637	11.346
OCW: Aanvullende subsidie steunpakket RAOCCC	-	-	1.279.128
OCW: Caribisch Gebied	-	-	34.359
Provincie Overijssel 2023-2024	14.247	75.000	-
Provincie Overijssel 2021-2022	-425	-	83.463
Provincie Overijssel 2019-2020	-11.030	-	27.228
PBC: Maand van de geschiedenis	5.000	-	5.000
ISSG: Maand van de geschiedenis	-	-	5.000
NIMH: Maand van de geschiedenis	-	-	10.000
FCP: AmbachtenLab KIEN	21.471	15.000	18.841
FCP: Menstratiecultuur	15.138	-	-
FCP: Huis van Herinnering - ontwikkeling programma	11.127	-	-
Totaal Incidentele publieke subsidies	489.824	193.637	1.720.279

In 2022 heeft het museum aanvullende exploitatiesubsidies (RAOCCC) ontvangen uit het OCW-steunpakket in verband met COVID-19, ter waarde van in totaal 1.279.128 euro. Diverse incidentele publieke subsidies zijn toegekend voor een breed scala aan projecten. Vanwege het beperkte effect op het resultaat (de kosten worden gecompenseerd door de verkregen externe middelen) zijn deze in veel gevallen niet opgenomen in de jaarbegroting. Het project Sector Overleg Ambachten (OCW) is een voorbeeld van een project dat pas in 2023 vorm heeft gekregen.

Lasten

6. Personeelslasten

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Lonen en salarissen	11.431.069	10.641.550	9.962.727
Reiskosten woon/werk	349.104	228.960	289.162
Thuiswerkvergoeding	8.680	-	1.986
AF: doorbelaste salariskosten	-663.825	-609.200	-550.218
AF: NOW 3.1	-	-	17.852
Pensioenlasten	1.092.040	1.185.360	972.759
Sociale lasten	2.036.939	2.055.890	1.762.464
Inhuur personeel	1.089.219	1.209.200	1.394.630
AF: subsidies	-38.566	-	-21.446
Totaal Personeelslasten	15.304.660	14.711.760	13.829.916

De personeelskosten vertonen een aanzienlijke afwijking ten opzichte van de begroting, grotendeels als gevolg van de resultaten van de CAO-onderhandelingen. Naast de begrote loonsverhoging van 5% zijn er afspraken gemaakt over een verhoging van de brutolonen met 100 euro op fulltime basis.

De doorbelasting van personeelskosten omvat de allocatie van salariskosten aan de huisvestingssubsidie en de doorbelasting van salariskosten aan specifieke projecten.

De pensioenlasten bestaan uit de met het pensioenfonds overeengekomen premie.

<i>Specificatie FTE's</i>	2023	2022
Personeel	255	243
Vrijwilliger	95	80
	350	323

7. Huisvestingslasten

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
<i>Eigenaarsdeel</i>			
Huur gebouwen	493.074	530.000	508.035
Loonkosten eigen organisatie beheer en behoud	480.893	545.360	464.050
Verzekeringen	110.307	131.000	96.646
Afschrijving op investeringen	221.029	118.500	126.003
Vrijval investeringssubsidie / investeringsbijdrage	-106.930	-	-6.196
Dagelijks onderhoud huisvesting	287.652	569.000	418.809
Groot onderhoud (incl. dotatie voorziening)	-	170.000	-
Overige huisvestingskosten	1.531.387	1.579.200	1.321.964
Besteed aan publieksactiviteiten of andere activiteiten	-	-	-
Totaal eigenaarsdeel	3.017.412	3.643.060	2.929.311
<i>Gebruikersdeel</i>			
Erfpacht	63.000	63.000	63.000
Dagelijks onderhoud huisvesting	1.037.437	1.127.300	1.114.452
Energie	1.018.437	1.323.750	354.673
Overige huisvestingskosten	5.420	5.000	4.480
Totaal gebruikersdeel	2.124.294	2.519.050	1.536.605
Totaal huisvestingslasten	5.141.706	6.162.110	4.465.916

De huisvestingssubsidie OCW dient aangewend te worden voor instandhouding van de gebouwen en andere huisvestingskosten, zoals huur gebouwen RVB en verzekeringen. De instandhouding bestaat zowel uit dagelijks onderhoud, groot onderhoud als vervangingsinvesteringen voor delen van de gebouwen en de daarbij behorende installaties. De huisvestingskosten zijn in totaal 1.020.400 euro lager dan begroot. Deze afwijking is grotendeels het gevolg van de doorgevoerde stelselwijziging met betrekking tot de voorziening groot onderhoud (zie ook 'Stelselwijziging' onder de grondslagen). Als gevolg van deze stelselwijziging is er geen

dotatie voorziening groot onderhoud gerealiseerd. Ook zijn de kosten voor gas, water en elektriciteit lager dan begroot, mede door het creëren van bewustzijn onder de medewerkers en de teruggaaf energiebelasting.

8. Afschrijvingen

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Afschrijvingen	1.025.078	1.035.500	1.100.543
Vrijval investeringssubsidie / investeringsbijdrage	-15.046	-	-
Boekresultaat	-2.000	-	-
Totaal afschrijvingen	1.008.032	1.035.500	1.100.543

De afschrijvingen zijn 27.000 euro lager dan begroot. Een groot aantal investeringen zijn later aangeschaft, opgeleverd of nog niet volledig in gebruik genomen in 2023.

9. Overige lasten

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Personeelskosten (anders dan salarislasten)	591.717	601.380	511.237
Inkoopwaarde van de omzet	1.679.375	1.726.392	1.785.986
Exploitatiekosten	1.730.910	1.554.150	1.649.658
Verkoopkosten	1.174.637	1.154.150	1.114.236
Kantoor- & Administratiekosten	1.367.221	1.590.900	1.443.008
Overige kosten	12.774	16.250	23.027
Projectkosten	914.287	373.637	1.186.217
Totaal Overige lasten	7.470.921	7.016.859	7.713.369

De overige lasten zijn, voor een groot deel, sterk gerelateerd aan de bezoekersaantallen en het bestedingspatroon van de bezoekers. De exploitatiekosten wijken in 2023 echter voornamelijk af door diverse projecten die doorgang hebben gevonden, waarmee gezien de beperkte invloed op het resultaat (de kosten worden gecompenseerd door de verkregen externe middelen) geen rekening mee is gehouden in de jaarbegroting.

Personeelskosten (anders dan salarislasten)

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Reis-, verblijfkosten	62.992	68.850	53.649
Opleidingen	182.111	199.880	140.486
Arbo diensten	68.577	115.000	71.601
Overige personeelskosten	278.037	217.650	245.501
	591.717	601.380	511.237

Inkoopwaarde van de omzet

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Horeca	1.401.934	1.440.592	1.504.967
Retail	350.673	330.800	346.688
Ontvangen bonussen	-73.232	-45.000	-65.669
	1.679.375	1.726.392	1.785.986

Exploitatiekosten

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Onderhoud exploitatie	1.187.865	903.350	829.091
Dierenverzorging	36.442	35.000	39.186
Collectiebeheer	70.343	98.900	60.133
Evenementen	123.491	185.500	278.488
Overige kosten	312.769	331.400	442.760
	1.730.910	1.554.150	1.649.658

Verkoopkosten

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Algemene kosten	48.236	40.000	57.313
Relatiebeheer	154.917	148.000	178.522
Marketingkosten	971.484	966.150	878.401
	1.174.637	1.154.150	1.114.236

Kantoor & administratiekosten

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Administratiekosten	280.712	302.350	251.622
Automatisering	751.851	903.500	776.488
Bankkosten	43.217	37.000	39.363
Extern advies	110.746	136.800	211.317
Kantoorkosten	10.982	13.250	13.200
Verzekeringen	169.713	198.000	151.018
	1.367.221	1.590.900	1.443.008

Overige Kosten

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Representatie-, afdelingskosten	7.274	12.250	11.467
Jaarlijkse bijdrage derden	5.500	3.500	11.000
Onvoorzien	-	500	560
	12.774	16.250	23.027

Projectgebonden lasten en overige lasten

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Publiek			
Sectoroverleg ambachten	195.853	-	-
Uitbreiding Canonnetwerk	84.812	-	191.378
KIEN PIE	57.324	103.637	11.346
	337.989	103.637	202.724

Privaat

Jaarthema	150.567	150.000	182.881
De Nieuwe Winter	113.189	-	-
Warnsveld - inrichting	88.340	-	288.187
Wisseltentoonstelling	50.000	50.000	50.000
Publiekspresentatie dementie	45.255	-	-
Kindererf	30.582	-	-
Feest: weet wat je viert	30.000	30.000	30.000
Huis van Herinnering - museale inrichting	16.960	-	-
Menstratiecultuur	15.138	-	-
Onderhoud transport	13.500	-	10.952
Huis van Herinnering - ontwikkeling programma	11.127	-	-
IE-spotten	8.954	25.000	22.385
Educatie	2.686	-	2.997
Ambachtenwerkplaats	-	-	205.020
Warnsveld - bouw	-	-	159.096
AmbachtenLab KIEN	-	15.000	18.841
#THISisPrikko	-	-	13.134
	576.298	270.000	983.493

Totaal Projectkosten

914.287	373.637	1.186.217
----------------	----------------	------------------

10. Rentebaten en -lasten

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
<i>Baten</i>			
Rente rekening-courant	649.774	-	5.600
	649.774	-	5.600
<i>Lasten</i>			
Rente lening Ministerie van Financiën	17.500	20.000	21.000
Rente overig	688	-	741
	18.188	20.000	21.741
Totaal Rentebaten en -lasten	-631.586	20.000	16.141

Bezoldiging bestuurders en toezichthouders

WNT-verantwoording 2023

De WNT is van toepassing op Stichting het Nederlands Openluchtmuseum. Het voor Stichting het Nederlands Openluchtmuseum toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2023 223.000 euro, dit betreft het algemeen bezoldigingsmaximum.

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling:

bedragen x € 1	Mr. B. Eenkhoorn
Functiegegevens	Directeur-bestuurder Stichting NOM
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	Ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 167.631
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 18.078
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 185.709</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 223.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	€ 185.709
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

Aanvullend op de WNT dient het Nederlands Openluchtmuseum in lijn met de Regeling beloning Directeuren van Goede Doelen verder inzicht te geven in de details van de beloning: de directiebeloning bestaat uit de volgende componenten: brutoloon (147.942 euro), vakantiegeld (11.414 euro), eindejaarsuitkering (5.030 euro), bijtelling privégebruik auto (3.245 euro) en het werkgeversdeel pensioenlasten (18.078 euro).

Gegevens 2022	
bedragen x € 1	Mr. B. Eenkhoorn
Functiegegevens	Directeur-bestuurder Stichting NOM
Aanvang en einde functievervulling in 2022	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	Ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 156.935
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 15.716
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 172.651</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 216.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	€ 172.651
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

Aanvullend op de WNT dient het Nederlands Openluchtmuseum in lijn met de Regeling beloning Directeuren van Goede Doelen verder inzicht te geven in de details van de beloning: de directiebeloning bestaat uit de volgende componenten: brutoloon (138.330 euro), vakantiegeld (10.656 euro), eindejaarsuitkering (4.703 euro), bijtelling privégebruik auto (3.245 euro) en het werkgeversdeel pensioenlasten (15.716 euro).

De bezoldiging van de toezichthouders bedraagt conform de statuten nihil.

2. Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2023 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen. De anticumulatiebepaling is niet van toepassing, omdat de directeur-bestuurder geen leidinggevende topfunctie vervult bij andere WNT-instellingen.

3. Regeling beloning directeuren van goede doelenorganisaties

De functiegroep BSD-punten 'maximaal jaarinkomen' salaris niveau per 1 januari 2023 van Stichting het Nederlands Openluchtmuseum is schaal J > 491 met een maximaal jaarinkomen van 178.309 euro. Stichting het Nederlands Openluchtmuseum heeft in 2023 530 BSD-punten.

Hiermee voldoet Stichting het Nederlands Openluchtmuseum aan de gestelde normen.

Toelichting op de verdeelsleutels zoals gehanteerd in de functionele exploitatierekening

In de jaarrekening is een deel van de baten en lasten direct toe te rekenen aan de functies. Voor zover baten en lasten niet direct toerekenbaar zijn, worden deze verdeeld aan de hand van verdeelsleutels.

Het museum gebruikt voor 2023 de volgende verdeelsleutels:

1. Directe opbrengsten: direct toegewezen aan de functie;
2. Subsidie OCW publieksactiviteiten: direct toegewezen aan de functie;
3. Subsidie OCW erfgoedwet huisvesting: conform verdeelsleutel huisvesting;
4. Subsidie OCW erfgoedwet collectiebeheer: direct toegewezen aan de functie;
5. Salarislasten: toegerekend op basis van de afdeling waar het personeel werkt. Gedeeltelijk direct toegewezen aan de functie, gedeeltelijk conform verdeelsleutel huisvesting;
6. Huisvesting: conform verdeelsleutel huisvesting;
7. Overige lasten: direct toegewezen aan de functie of conform de verdeelsleutel huisvesting;
8. Afschrijvingen: direct toegewezen aan de functie.

Arnhem, 22 maart 2024

Directie

w.g. Mr. B. Eenkhoorn
Directeur-bestuurder

Raad van Toezicht

w.g. Mr. Th.C. de Graaf
Voorzitter

w.g. Drs. A.S.M. Vreeburg
Lid, vicevoorzitter

w.g. Drs. E.M. Robbe RA
Lid, voorzitter financiële
commissie

w.g. R.P. Hoytink-Roubos
Lid, lid financiële
commissie

w.g. Drs. C. Breedveld
Lid

w.g. Y. Cegerek
Lid

w.g. M. Adriani
Lid

w.g. E. van Eupen
Lid

w.g. Y. van der Zee
Lid

Overige gegevens

Statutaire regeling betreffende de bestemming van het saldo van baten en lasten.

In artikel 2 lid 6 van de statuten is opgenomen dat de Stichting niet gericht is op het maken van winst. Er is geen artikel opgenomen betreffende een bestemming van een saldo van baten en lasten anders dan aan het Eigen Vermogen.

Controleverklaring

De controleverklaring van de onafhankelijke accountant is opgenomen op de volgende pagina's.

Accountants

Aan de Raad van Toezicht van
Stichting het Nederlands Openluchtmuseum,
Nationaal Museum voor Nederlandse Volkskunde

Baker Tilly (Netherlands) N.V.
Kerkenbos 10-27
Postbus 10525
6500 MB Nijmegen

T: +31 (0)24 378 48 48

nijmegen@bakertilly.nl
www.bakertilly.nl

KvK: 24425560

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Stichting het Nederlands Openluchtmuseum, Nationaal Museum voor Nederlandse Volkskunde te Arnhem gecontroleerd.

Ons oordeel inzake de getrouwheid

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting het Nederlands Openluchtmuseum, Nationaal Museum voor Nederlandse Volkskunde per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met het Handboek verantwoording instellingen Erfgoedwetsubsidies 2021-2024 en de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT).

Ons oordeel inzake de rechtmatigheid

Naar ons oordeel zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2023 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in de subsidiebeschikking en in de relevante wet- en regelgeving zoals uitgewerkt in paragraaf 2.3 van het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024.

De jaarrekening bestaat uit:

1. De balans per 31 december 2023.
2. De categoriale exploitatierekening over 2023.
3. De categoriale en functionele exploitatierekening over 2023.
4. De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024 en de Regeling Controleprotocol WNT 2023 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Accountants

Wij zijn onafhankelijk van Stichting het Nederlands Openluchtmuseum, Nationaal Museum voor Nederlandse Volkskunde zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de Onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Controleaanpak frauderisico's

Als onderdeel van onze controle hebben wij inzicht verkregen in de stichting en haar interne beheersingsomgeving. Op basis daarvan hebben wij risico's op een afwijking van materieel belang als gevolg van fraude geïdentificeerd en ingeschat. Wij hebben onze fraude risicoanalyse besproken met de directeur-bestuurder. Wij hebben diverse frauderisicofactoren beoordeeld om vast te stellen of deze bij Stichting het Nederlands Openluchtmuseum, Nationaal Museum voor Nederlandse Volkskunde leiden tot een risico op een afwijking van materieel belang als gevolg van fraude. Wij benoemen hierna de door ons geïdentificeerde frauderisico's en de door ons uitgevoerde werkzaamheden om deze frauderisico's te ondervangen.

Het risico dat de stichting doet voorkomen dat het aan de rechtmatigheidseisen voldoet die door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zijn gesteld, terwijl de stichting daar feitelijk niet aan voldoet.

Door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) zijn een aantal rechtmatigheidseisen opgesteld waaraan de stichting moet voldoen die zijn opgenomen in het accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024. Het niet voldoen aan deze eisen kan leiden tot maatregelen van het ministerie van OCW die van invloed zijn op de te ontvangen subsidie van het ministerie van OCW. De stichting is voor een groot deel afhankelijk van deze subsidie, waardoor het risico bestaat dat bij het niet voldoen aan de rechtmatigheidseisen, en het mogelijke effect dat dit heeft op de subsidie, kan leiden tot het niet meer kunnen exploiteren van het museum. Het management zou om die reden in de verleiding kunnen komen de financiële verantwoording op de rechtmatigheidseisen te manipuleren.

Als gevolg van deze vorm van management override onderkennen wij voor de eisen ten aanzien van rechtmatigheid sub 2 tot en met 5 van paragraaf 2.3.2 van het accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024 een frauderisico. Voor de omschrijving van deze rechtmatigheidseisen wordt verwezen naar de onder onze werkzaamheden opgenomen opsomming.

Ten aanzien van de vraag of in de financiële verantwoording alleen posten zijn opgenomen die zijn verbonden aan de uitvoering van de activiteiten waarvoor subsidie is toegekend en dat is voldaan aan de hieraan verbonden verplichtingen (opgenomen in de subsidiebeschikking) conform sub 1 van paragraaf 2.3.2 van het accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024 onderkennen wij geen frauderisico, doordat de administratieve organisatie en interne beheersing omtrent het inkoopproces en het personeelsproces het risico afdoende mitigeert. Wij hebben de werking van deze betreffende interne beheersingsmaatregel vastgesteld.

Accountants

Om bovengenoemd risico te mitigeren hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd die toezien op de hierboven genoemde punten sub 2 tot en met 5 van paragraaf 2.3.2 van het accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024:

- Het vaststellen dat een kostendekkende vergoeding in rekening is gebracht voor goederen of diensten die de stichting aan derden ter beschikking stelt dan wel verricht (rechtmatigheidseis sub 2), door analyse van de afwijking tussen de verkoopprijs en standaardprijs voor de entree, winkel en horeca, alsmede door een margeanalyse ten aanzien van mogelijk risico op niet-kostendekkendheid.
- Het vaststellen dat geen hoger bedrag wordt betaald aan derden (i) dan dat in de markt als gebruikelijk wordt geacht of (ii) dat hoger is dan de kosten als de stichting de diensten in eigen beheer had uitgevoerd (rechtmatigheidseis sub 3) door het uitvoeren van een statistische steekproef op de kosten. Daarbij hebben wij vastgesteld dat, indien van toepassing, kosten die buiten de begroting vallen en/of boven een drempelwaarde komen zijn geautoriseerd door de raad van toezicht. Tevens hebben wij de opzet en bestaan vastgesteld van de offerteprocedure ten aanzien van waarborgen dat kosten en/of investeringen marktconform zijn. Daarnaast hebben wij een beoordeling gedaan op kosten waar mogelijk sprake kan zijn van niet-marktconformiteit en, indien van toepassing, werkzaamheden aan deze posten uitgevoerd.
- Het vaststellen dat het management terecht heeft geconcludeerd dat de regelgeving inzake aanbestedingen niet van toepassing is op de stichting, onder andere door het inschakelen van een in aanbestedingsrecht gespecialiseerde advocaat (rechtmatigheidseis sub 4).
- Het vaststellen aan de hand van het controleprotocol WNT 2023 dat de verantwoording en toelichting in de jaarrekening ten aanzien van de WNT voldoet aan de door de WNT gestelde eisen (rechtmatigheidseis sub 5).

Het risico dat liquide middelen onrechtmatig aan de stichting onttrokken worden door gelegenheid hiertoe in de betalingsorganisatie.

De stichting heeft functiescheiding aangebracht tussen het klaarzetten van betalingen en het daadwerkelijk accorderen van betalingen in de online bankapplicatie. In het traject tot het klaarzetten van de betalingen zijn interne beheersingsmaatregelen opgezet die als doel hebben het risico op onjuiste betalingen te ondervangen. Deze maatregelen zijn in opzet toereikend om het risico geheel te mitigeren. Wij zijn voor het eerste kwartaal 2023 niet in staat geweest de zichtbare werking van deze maatregelen afdoende vast te stellen, omdat de controlehandeling niet altijd voldoende zichtbaar werd vastgelegd. Enkel om die reden hebben wij dit risico als een frauderisico behandeld en hebben wij gegevensgerichte controlewerkzaamheden voor het eerste kwartaal 2023 uitgevoerd om dit te compenseren. De stichting heeft in het boekjaar acties ondernomen waardoor vanaf het tweede kwartaal 2023 de controlehandelingen voldoende zichtbaar zijn. Wij hebben de opzet, bestaan en werking van de betreffende maatregel vanaf het tweede kwartaal 2023 vastgesteld.

Om dit risico in voldoende mate te mitigeren hebben wij over het eerste kwartaal 2023 de volgende werkzaamheden uitgevoerd, waaruit geen bevindingen naar voren zijn gekomen:

- Het uitvoeren van een data-analyse op een extractie uit de online bankapplicatie. Hierbij hebben wij een analyse uitgevoerd op onder andere betalingen naar begunstigen met meer dan één rekeningnummer en naar rekeningnummers die meerdere namen omvatten om daarmee uit te sluiten dat er in materiële zin onterechte betalingen zijn verricht.
- Het uitvoeren van een deelwaarneming op de uitgaande betalingen om vast te stellen of het betreffende bedrag naar het juiste rekeningnummer is betaald door middel van een naam-rekeningnummer controle aan de hand van de onderliggende inkoopfacturen.
- Het vaststellen of crediteuren die in het huidige boekjaar nieuw zijn aangemaakt in de crediteurenadministratie ook daadwerkelijk bestaan en crediteur zijn van de stichting.

Het risico dat het management maatregelen van interne beheersing doorbreekt.

Accountants

Naast bovengenoemde frauderisico's onderkennen wij ook het risico op doorbreken van interne beheersingsmaatregelen door het management als frauderisico, omdat het management in staat is de administratieve processen en vastleggingen te manipuleren en frauduleuze financiële overzichten op te stellen door interne beheersingsmaatregelen te doorbreken die anderszins effectief lijken.

Met betrekking tot dit algemene risico van het doorbreken van de interne beheersing zijn de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Het vaststellen middels data-analyse of boekingsgangen de verwachte route volgen. Wij hebben gegevensgerichte werkzaamheden verricht op afwijkingen en handmatige boekingen.
- Het analyseren van memoriaalboekingen en andere aanpassingen in de financiële administratie.
- Het beoordelen van ongebruikelijke transacties buiten het kader van de normale activiteiten;
- Het beoordelen van transacties met verbonden partijen; en
- Het doornemen van notulen van vergaderingen van het management en de Raad van Toezicht.

Weerleggen van het frauderisico in de opbrengstenverantwoording.

Ten aanzien van de opbrengstenstromen concluderen wij dat geen sprake is van een materieel frauderisico ten aanzien van de opbrengstverantwoording. De 'incentive' om te frauderen is sterk gereduceerd door de afwezigheid van bonusregelingen of beloningen als gevolg van het aanvullend declareren van verrichtingen (eveneens door management in het kader van management override).

De baten bestaan met name uit eigen inkomsten, geoormerkt werven, bijdragen uit private middelen en subsidies.

- Ten aanzien van de eigen inkomsten kaartverkoop (deels via wederverkopers), parkeergelden, horeca en verkopen winkels achten we de kans op een afwijking van materieel belang gering gezien het grote aantal individuele transacties en de geringe waarde van deze transacties.
- Geoormerkt werven betreft gelden die het museum ontvangt voor gasten met een VIP-kaart c.q. voor verkochte loten. Gezien de rondrekening inzake verkochte kaarten en loten, het grote aantal individuele transacties en de geringe waarde van deze transacties achten we de kans op een afwijking van materieel belang gering.
- Met betrekking tot bijdragen uit private middelen (particulieren, bedrijven, fondsen en goede doelen loterijen) onderkennen we geen frauderisico omdat er toekenningsbrieven zijn aansluitend op de ontvangen bedragen, voorts zijn de (hoofd)partners en fondsen vermeld op de website van het openluchtmuseum.
- Inzake de subsidies is grotendeels sprake van een lumpsum subsidie. De omvang van specifieke subsidies zijn gebaseerd op de bestede kosten, daarvoor is een frauderisico voor rechtmatigheid onderkend.

Controleaanpak continuïteit

De directeur-bestuurder heeft geen omstandigheden geïdentificeerd die de continuïteit van de stichting in gevaar kunnen brengen. Wij verwijzen hiervoor ook naar jaarrekening (paragraaf continuïteitsveronderstelling) en het bestuursverslag (continuïteit en risicoparagraaf). Dit ook de visie van de Raad van Toezicht.

Het is onze verantwoordelijkheid om vast te stellen dat de door de directeur-bestuurder gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is en het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. In het kader van deze verantwoordelijkheid hebben wij onder andere de volgende werkzaamheden verricht:

- Kennisname van de door de directeur-bestuurder opgemaakte financiële prognoses, waaronder de begroting voor 2024.
- Toetsen van de belangrijkste uitgangspunten en veronderstellingen die de directeur-bestuurder heeft gehanteerd bij het opmaken van de prognoses.

Accountants

- Vaststellen dat de directeur-bestuurder de gehanteerde continuïteitsveronderstelling voor een periode van minimaal 12 maanden na opmaken van de jaarrekening heeft geëvalueerd.
- Vastgesteld dat sprake is van een meerjarenbeschikking waarbij vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap subsidie tot en met 2024 heeft toegekend.
- Vaststellen in hoeverre sprake is van bijzondere omstandigheden en in hoeverre de directeur-bestuurder hier rekening mee heeft gehouden bij het opmaken van de prognoses.
- Nagaan of al dan niet wordt voldaan aan de afspraken in de subsidiebeschikkingen.

Wij hebben, op basis van de verkregen tussentijdse cijfers tot en met februari 2024 en de begroting 2024, overwogen of er gebeurtenissen of omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole en de financiële positie zoals deze blijkt uit de jaarrekening, vinden wij het hanteren van de continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar.

Onze bevindingen zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de continuïteit niet langer kan worden gehandhaafd.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met de Regeling Controleprotocol WNT 2023 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd.

Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van het Handboek verantwoording instellingen Erfgoedwetsubsidies 2021-2024 is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in het Accountantsprotocol cultuursubsidies Instellingen 2021-2024 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directeur-bestuurder is verantwoordelijk voor het opstellen van het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met het Handboek verantwoording instellingen Erfgoedwetsubsidies 2021-2024.

Accountants

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directeur-bestuurder en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

De directeur-bestuurder is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het Handboek verantwoording instellingen Erfgoedwetsubsidies 2021-2024 en de bepalingen van en krachtens de WNT. Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in de subsidiebeschikking en in de relevante wet- en regelgeving zoals uitgewerkt in paragraaf 2.3 van het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024.

In dit kader is de directeur-bestuurder verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directeur-bestuurder noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directeur-bestuurder afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de directeur-bestuurder de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directeur-bestuurder het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directeur-bestuurder moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol cultuursubsidies instellingen 2021-2024, de Regeling Controleprotocol WNT 2023, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Accountants

Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude. Van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directeur-bestuurder en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door de directeur-bestuurder gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Nijmegen, 25 maart 2024

Baker Tilly (Netherlands) N.V.

drs. G.J.P. den Brok RA

Bijlage 1 Toepassing Culturele Codes

Code Diversiteit & Inclusie

Algemeen

Het Nederlands Openluchtmuseum is een museum van en voor iedereen en onderschrijft de *Code Diversiteit & Inclusie* (D&I). Het Nederlands Openluchtmuseum wil kennis en verhalen uit het verleden delen vanuit een inclusieve benadering, samen met publiek, partners en gemeenschappen. Zo geeft het Nederlands Openluchtmuseum steeds opnieuw betekenis aan het verleden. Door van en over elkaar te leren, vergroten we het begrip voor elkaar en voor onze omgeving.

Het museum omarmt D&I als een langdurig verandervraagstuk. Niet bezig zijn met symptoombestrijding, maar focussen op structuurverandering. In 2023 heeft het museum intern onderzoek verricht, diverse medewerkers hebben symposia bijgewoond, en het museum heeft intern werksessies georganiseerd en deelgenomen aan *Musea Bekennen Kleur*. Met externe ondersteuning van Cultuur Oost en de kennis van *Musea Bekennen Kleur* heeft het Openluchtmuseum intern werksessies georganiseerd. Parallel daaraan loopt het proces van visievorming naar een uitvoeringsprogramma. Het doel is om begin 2025 een integraal beleid op diversiteit & inclusie uit te rollen, met daaraan gekoppeld een uitvoeringsprogramma.

Intern onderzoek

Aan de hand van jaarverslagen en interviews heeft het museum intern onderzoek gedaan naar Diversiteit en Inclusie. Het eindresultaat betreft een tijdlijn, waarin staat wat er sinds de oprichting van het museum daadwerkelijk is gedaan op de 4 P's: Personeel, Programmering, Publiek en Partners.

Symposia

Medewerkers van het museum hebben diverse sessies en symposia bijgewoond over D&I. Deze sessies en symposia werden georganiseerd door organisaties die het onderwerp hoog op de agenda hebben gezet, zoals Stichting Onbeperkt Genieten, Erfgoed Gelderland, Erfgoedvrijwilliger.nl, Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst, Code Diversiteit & Inclusie, en diverse fondsen, zoals het Fonds voor Cultuurparticipatie en het Mondriaanfonds.

Werksessies

Onder begeleiding van Cultuur Oost is in 2023 door een groep afgevaardigden van iedere afdeling in diverse bijeenkomsten gewerkt aan planvorming. De werksessies hadden als basis de *Code Diversiteit & Inclusie*. In elke bijeenkomst stond een van de vier P's centraal: Personeel, Programmering, Publiek en Partners. Een grote diversiteit aan meedenkers deelden hun visie over de huidige stand van zaken en de wijze waarop zij het museum graag zagen toewerken richting herkenning, erkenning en je welkom voelen, telkens terugkerende aspecten waarvoor input werd opgehaald.

Musea Bekennen Kleur

Enkele medewerkers van het Nederlands Openluchtmuseum, onder wie twee leden van het MT, hebben in 2023 werksessies gevolgd bij *Musea Bekennen Kleur* (MBK). De georganiseerde sessies van MBK bevestigen voor het Openluchtmuseum de urgentie voor het sterker verankeren van Diversiteit, Inclusie & Gelijkwaardigheid (DIG) binnen de eigen organisatie, en wel op alle vier P's.

Het MBK roept het museum op om te starten met processen die kritische zelfreflectie mogelijk maken en bestaande machtsverhoudingen bevragen. Het Nederlands Openluchtmuseum wil deze oproep beantwoorden en streeft ernaar om een integere organisatie te zijn, waar het beschermen, behartigen en respecteren van mensenrechten voorop staat. Het museum erkent dat zij momenteel beschikt over een vrij homogeen personeelsbestand, ondanks de inspanningen. Ook erkent het museum dat er op alle vier de P's nog veel moet veranderen om te voldoen aan de visie en te acteren volgens de opgestelde kernwaarden van het Nederlands Openluchtmuseum.

Ook het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) heeft als doelstelling het immaterieel erfgoed van Nederland in al zijn diversiteit te laten zien. Dit betekent dat het streeft naar een Netwerk en Inventaris die de diversiteit aan immaterieel erfgoed in het Koninkrijk der Nederlanden zichtbaar maakt. In het beleid van KIEN staat diversiteit dan ook in brede zin centraal.

Publiek

Het Nederlands Openluchtmuseum streeft ernaar een breed publiek te bereiken. In mei 2023 is met een ervaringsdeskundige de toegankelijkheid op het gebied van blinden en slechtzienden geïnventariseerd. Bij de Zomeravonden is extra aandacht besteed aan het inrichten van prikkelarme ruimtes. Verder is de website getest op de toegankelijkheid van beelden, kleuren en teksten. En in het continu bezoekersonderzoek zijn vragen opgenomen over diversiteit en inclusie.

Programma

In de verhalen, programma's en presentaties heeft het museum in toenemende mate aandacht voor meerstemmigheid, bijvoorbeeld bij het prijswinnende schoolproject *Restart*. Het ontwikkelen van programma's gebeurt in samenwerking met een veelheid aan gemeenschappen en partners. Hierdoor zorgt het museum dat een breed en nieuw publiek zich aangesproken en welkom voelt.

Jaarthema

In het jaarthema *Zorg voor Elkaar* was er veel aandacht voor diversiteit en inclusie. Dit kwam onder andere naar voren in de presentatie over intergenerationele zorg van de reizigers, de tentoonstelling *Onbeperkt leven met een handicap*, diverse bijeenkomsten voor en door mantelzorgers, een dagprogramma rondom dagbesteding dat tot stand is gekomen in samenwerking met SiZa en een lezing van Teun Toebe.

Participatief werken

Een van de doelstellingen van het museum is: bijdragen aan een open, verdraagzame samenleving. Vanuit een inclusieve werkwijze betreft het museum actief doelgroepen, gemeenschappen en partnerorganisaties bij de programmering en de totstandkoming van nieuwe presentaties.

Bij het opzetten van nieuwe projecten onderzoeken de samenwerkingspartners eerst de onderliggende behoefte van een bepaalde doelgroep. Vervolgens worden expertises gebundeld en wordt het project in co-

creatie of een andere vorm van participatie uitgewerkt. Voor programmering en museale presentaties werkt het museum al participatief. Op het gebied van collectievorming is het museum in 2023 gestart met een participatief verzamelproject rondom menstruatiecultuur.

In de toekomst wil het museum vaker participatieve collectievormingsprojecten opzetten. Dit is het eerste, concrete project, waaruit *lessons learned* gedeeld en meegenomen zullen worden bij toekomstige projecten over collectievorming in het museum.

Personeel

Door werknemers met uiteenlopende achtergronden te betrekken, kunnen steeds meer mensen zich herkennen in de organisatie. Bovendien kan het museum zo cultureel sensitiever werken. Op het gebied van werving en selectie wordt gezocht naar een brede representatie van verschillende achtergronden in het personeelsbestand, zowel op kantoor als op de vloer. Dit is als doelstelling opgenomen in het strategisch beleidsplan 2021-2028.

Het museum biedt werkgelegenheid aan volwassenen met een verstandelijke beperking. Zij werken onder begeleiding in de weverij. In de horeca en bij terrein- en dierv verzorging is een aantal medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt werkzaam, wat mogelijk is door extra interne en externe begeleiding.

VoorGoed

Het Nederlands Openluchtmuseum wil ook een thuis zijn voor jongeren. Als vervolg op het succesvolle samenwerkingsproject *#THISisPrikko* heeft het museum in 2023 zes tot acht jongeren uit de wijk Presikhaaf in de leeftijdscategorie 16-25 jaar aangenomen. Vanuit het project *#ThisIsPrikko* wilde het museum een duurzame structuur creëren om jongeren langdurig aan het museum te verbinden en de positie van jongeren binnen het museum een vaste plek te geven. De naam van de jongerenafdeling is door de jongeren bedacht: *VoorGoed*. Eind 2023 is er een programmamaker aangesteld met specialisatie jongeren, om de jongerenafdeling te begeleiden.

Partners

Het museum is altijd op zoek naar partners, die een grote verscheidenheid aan inzichten en achtergronden met zich meebrengen. Het Nederlands Openluchtmuseum heeft zich aangesloten bij *Musea Bekennen Kleur*, maar ook andere samenwerkingen, bijvoorbeeld met Mores, betekenen commitment en houden het museum alert. Zo wordt het museum ook geadviseerd door de *Coalitie voor Inclusie*, het Gelders netwerk- en expertisecentrum voor kunst, cultuur & samenleving.

Common Grounds

Het museum werkt veel samen met zelfstandigen, verenigingen, stichtingen en organisaties. Zij vormen een belangrijke bron van kennis en vergroten het draagvlak. Voorbeelden zijn: Stichting Ketikoti Arnhem, Stichting Kalebas, Kunstwerkplaats Magenta, Suriname Museum, NiNsee en Stichting Stil Verleden.

Om de banden met de gemeenschappen en de samenwerkingspartners te borgen, is in 2022 gestart met een onderzoek. Dit onderzoek heeft in 2023 geresulteerd in een nieuwe visie op gemeenschappen, het programma *Common Grounds*. Doel is om het brede netwerk van het museum in kaart te brengen en ervoor te zorgen dat de contacten voldoende betrokken blijven, ook na afloop van een project.

KIEN

Het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland is er voor alle mensen die in het Koninkrijk der Nederlanden wonen en immaterieel erfgoed beoefenen. Iedereen kan erfgoed aanmelden omdat het Kenniscentrum bottom-up werkt, erfgoedgemeenschappen melden zelf hun erfgoed en borgen het. Gemeenschappen kunnen dan ook als partners gezien worden.

Samenwerking Suriname

In het kader van de tentoonstelling over Anton de Kom wordt momenteel een samenwerking met Suriname onderzocht. Door te kiezen voor internationale samenwerking kunnen nieuwe inzichten worden gegenereerd. Het Nederlands-Surinaamse verleden is complex en door hiervan meer te leren, geven we context aan onze huidige Nederlandse maatschappij.

Fair Practice Code

Het Nederlands Openluchtmuseum onderschrijft de *Fair Practice Code* en vindt goed opdrachtgeverschap en werkgeverschap van groot belang. Het museum wil een betrouwbare, veilige en prettige werkgever zijn, en streeft een werkomgeving na waarin leren en ontwikkelen voor medewerkers en vrijwilligers centraal staan. Het museum betaalt medewerkers, betaald en vrijwillig, structureel en eerlijk. De arbeidsvoorwaarden zijn gedefinieerd in de CAO. Alle functies binnen het museum zijn beschreven en vastgelegd in het functiehuis, gewogen en ingedeeld in functieschalen. Het functiehuis is in 2022 geactualiseerd. Er is transparantie over functies en bijbehorende salarisschalen en de methodiek die hoort bij periodieke verhogingen.

De vrijwilligers van het Nederlands Openluchtmuseum maken een substantieel deel uit van het totale medewerkersbestand. Zij voeren niet alleen vrijwilligerstaken uit, maar brengen ook kennis en ervaring in. Vanzelfsprekend is het vrijwilligersbeleid goed geregeld. Vrijwilligers hebben een functie die anders is dan de functie van medewerkers: vrijwilligers hebben eigen voorwaarden, vastgelegd in het vrijwilligershandboek, en ontvangen een passende vergoeding. De belangen van de vrijwilligers worden vertegenwoordigd door het vrijwilligersplatform. Zij overleggen viermaal per jaar en stellen een jaarverslag op, dat met de directie wordt besproken.

Het museum biedt een veilige en gezonde werkomgeving. De uitvoering van het plan van aanpak op de RI&E's loopt naar tevredenheid en er zijn geen grote issues rond arbeidsomstandigheden. De afdeling HR heeft oog voor verzuimpreventie en stuurt actief op verzuimbegeleiding. Het ziekteverzuim over 2023 was 5,0%. Dit is het laagste verzuimcijfer in vijf jaar tijd.

Voor opleiding en ontwikkeling was 2% van de loonsom beschikbaar. Een groot deel daarvan is besteed aan de trajecten *coachend leidinggeven*, *afdelingsontwikkeling*, *persoonlijke coaching* en de eerste trainingen *In je kracht staan – eigen regie en samenwerken*. Aan alle wettelijk verplichte opleidingen (zoals BHV, EHBO, VCA en HACCP) is voldaan.

Door de identiteitswerkgroep zijn diverse activiteiten met medewerkers (ook vrijwilligers) georganiseerd om de onderlinge verbinding en begrip voor elkaars werk te versterken. Zo was er *NOM Doet!*, een dag waarop oudere buurtbewoners onder begeleiding van medewerkers een fijne dag in het museum beleefden. Ook waren er medewerkersbijeenkomsten en een medewerkersfeest. Steeds werd de aansluiting gemaakt met de kernwaarden.

De overlegvergaderingen met de ondernemingsraad zijn open en constructief, en er is een sfeer van wederzijds vertrouwen.

Governance Code Cultuur

In deze paragraaf licht het Nederlands Openluchtmuseum toe op welke manier het de principes van de *Governance Code Cultuur 2019* (verder: de Code) toepast. Voor de aanbevelingen geldt dat het museum eraan voldoet, tenzij wordt toegelicht waarom dit niet het geval is.

1. De organisatie realiseert haar maatschappelijke doelstelling door culturele waarde te creëren, over te dragen en/of te bewaren.

- ☐ Het Nederlands Openluchtmuseum geeft materieel en immaterieel erfgoed door aan toekomstige generaties.
- ☐ Het museum bewaart en verzamelt verhalen, tradities, gebouwen en objecten over het dagelijks leven. Met levendige presentaties maakt het museum geschiedenis relevant voor nu en morgen. Zo draagt het museum bij aan verbinding in de samenleving.
- ☐ Het Nederlands Openluchtmuseum toont de geschiedenis van het dagelijks leven aan de hand van authentieke gebouwen, voorwerpen, gewoonten, vaardigheden en ware verhalen. In het museum ervaren bezoekers het verleden met al hun zintuigen: het prikkelen van hoofd, hart en handen zit in het DNA. De levendige en interactieve manier van presenteren maakt geschiedenis toegankelijk voor een groot en breed publiek. Dat maakt het museum een aantrekkelijke bestemming voor een leuk dagje uit. Het stimuleren van de dialoog tussen bezoekers en het delen van ervaringen onderscheidt het Nederlands Openluchtmuseum van veel andere musea.
- ☐ Het Nederlands Openluchtmuseum presenteert sinds 2017 de interactieve Canonpresentatie en beheert de educatieve website www.canonvannederland.nl. De Canon toont vijftig vensters met belangrijke gebeurtenissen, personen en voorwerpen die Nederland hebben gemaakt tot wat het nu is.
- ☐ Het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland maakt deel uit van het museum en ondersteunt erfgoedgemeenschappen in het Koninkrijk der Nederlanden in de borging van hun immaterieel erfgoed. Erfgoedgemeenschappen vinden in het Nederlands Openluchtmuseum een plek en podium voor onderzoek en experiment.
- ☐ Het Nederlands Openluchtmuseum is een netwerkorganisatie. Het museum vormt het hart van het groeiende landelijke *Canonnetwerk*. Daarnaast organiseert het jaarlijks de *Maand van de Geschiedenis*. Het Nederlands Openluchtmuseum is tevens actief in vele (inter)nationale netwerken van musea, erfgoedgemeenschappen en -instanties. Dat zorgt voor een groot bereik, veel uitwisseling en samenwerking. In de regio bekleedt het Nederlands Openluchtmuseum een maatschappelijk relevante positie, onder andere door samenwerkingen aan te gaan met lokale en regionale partners.
- ☐ Op grond van het *Visitatiekader Rijksmusea* heeft een visitatiecommissie in 2023 het Nederlands Openluchtmuseum. Met deze commissie zijn gesprekken gevoerd over onder meer onze maatschappelijke doelen, en de wijze waarop we hieraan invulling hebben gegeven.

2. De organisatie past de principes van de Code toe en licht toe hoe zij dat heeft gedaan (pas toe én leg uit). De organisatie volgt de aanbevelingen op en wijkt daar alleen gemotiveerd vanaf (pas toe óf leg uit).

- ☐ Het Nederlands Openluchtmuseum past de principes van de Code toe en licht in dit overzicht toe hoe hieraan invulling wordt gegeven. De aanbevelingen worden toegepast, tenzij in dit overzicht anders wordt gemeld.

3. Bestuurders en toezichthouders zijn onafhankelijk en handelen integer. Zij zijn alert op belangenverstrengeling, vermijden ongewenste belangenverstrengeling en gaan op een transparante en zorgvuldige wijze om met tegenstrijdige belangen.

- ☐ Dit principe en de aanbevelingen zijn vastgelegd in de Statuten en Reglementen. (Neven)functies worden bij het aangaan besproken in de vergaderingen van de Raad van Toezicht en de directie. Eenmaal per jaar wordt het overzicht van (neven)functies besproken door de Raad van Toezicht en de directie. Wanneer zich een mogelijk ongewenste belangenverstrengeling voordoet, wordt dit besproken en wordt er melding van gemaakt in het Bericht van de Raad van Toezicht, dat onderdeel is van het jaarverslag.
- ☐ In het verslagjaar zijn er geen meldingen geweest van (mogelijke) belangenverstrengeling of (potentieel) tegenstrijdig belang.

4. Bestuurders en toezichthouders zijn zich bewust van hun eigen rol en de onderlinge verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden, en handelen daarnaar.

- ☐ De governancestructuur wordt periodiek besproken om vast te stellen of deze nog passend is. De rollen van leden van de Raad van Toezicht en de directie komen daarbij ook aan de orde, evenals de onderlinge verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden, en de vraag of deze in de praktijk worden nagevolgd.
- ☐ Het principe is een onderdeel van de jaarlijkse zelfevaluatie van de Raad van Toezicht.
- ☐ De rollen, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de Raad van Toezicht en de directie zijn in de Statuten en Reglementen vastgelegd.

5. Het bestuur is verantwoordelijk voor de algemene en dagelijkse leiding, het functioneren en de resultaten van de organisatie.

- ☐ De directie is belast met de algemene en dagelijkse leiding van de organisatie van het Nederlands Openluchtmuseum. Ze is verantwoordelijk voor het functioneren en de resultaten van de organisatie en legt daarover verantwoording af aan de Raad van Toezicht. De aanbevelingen van dit principe zijn vastgelegd in de Statuten, de Reglementen en overige beleidsrichtlijnen.
- ☐ De directie is aangesloten bij diverse netwerken om bij te blijven op het gebied van professionele governance-ontwikkeling. Daar waar wenselijk wordt aanvullende kennis vergaard.

6. Het bestuur gaat zorgvuldig en verantwoord om met de mensen en de middelen van de organisatie.

- ☐ Het Nederlands Openluchtmuseum wil een goed werkgever zijn en voert een sociaal personeelsbeleid. Het Nederlands Openluchtmuseum heeft de uitwerking van dit principe vastgelegd in een aantal documenten (P&O: arbobeleid, preventiemedewerker, regeling ongewenste omgangsvormen, vertrouwenspersoon, vrijwilligersbeleid etc.).
- ☐ De *code diversiteit en inclusie* en de *fair practice code* zijn geïmplementeerd. Voor nadere toelichting verwijzen we naar de toelichting op de implementatie van beide codes.
- ☐ Een zorgvuldige omgang met de middelen is uitgangspunt. Het Nederlands Openluchtmuseum heeft regels voor inkoop en aanbesteding en legt verantwoording af aan de verschaffers van de middelen: het ministerie van OCW (via de jaarlijkse Verantwoording), het publiek (via het Jaarverslag dat op de website wordt gepubliceerd), en externe financiers, zoals sponsors, fondsen en schenkers (op diverse manieren, afhankelijk van de afspraken met de financiers).

- ☐ Het Nederlands Openluchtmuseum heeft de relevante risico's in kaart gebracht en het beleid hierop afgestemd. De risico-analyse is in de jaarlijks beheercyclus opgenomen.

7. De Raad van Toezicht voert zijn toezichthoudende, adviserende en werkgeversrol op een professionele en onafhankelijke wijze uit.

- ☐ De leden van de Raad van Toezicht voldoen aan de eisen zoals die in de profielschets voor de Raad van Toezicht worden omschreven.
- ☐ In de Statuten is expliciet vastgelegd dat de Raad van Toezicht bij het vervullen van zijn functie rekening dient te houden met de bijzondere maatschappelijke verantwoordelijkheid van het Nederlands Openluchtmuseum.
- ☐ De Raad van Toezicht heeft een *Financiële Commissie* ingesteld. Haar taak is om de bespreking van financiële onderwerpen in de vergaderingen met de directie voor de Raad van Toezicht voor te bereiden. De Raad van Toezicht als geheel blijft verantwoordelijk voor besluiten over financiële aangelegenheden. Daarnaast heeft de Raad van Toezicht een *Commissie Benoeming, Beoordeling en Beloning*, die voor de Raad van Toezicht een voorbereidende en adviserende taak heeft rond het te voeren bezoldigingsbeleid voor de directeur-bestuurder. Dit beleid wordt ter vaststelling aan de Raad van Toezicht als geheel voorgelegd.
- ☐ De aanbevelingen van dit principe worden toegepast en zijn vastgelegd in Statuten en Reglementen.

8. De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor zijn samenstelling en waarborgt daarbij deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid.

- ☐ De Raad van Toezicht heeft een profielschets opgesteld waarin wordt aangegeven aan welke eisen leden van de Raad moeten voldoen en welke kennis, deskundigheid en ervaring in de Raad vertegenwoordigd moeten zijn. In zijn samenstelling waarborgt de Raad diversiteit, met aandacht voor leeftijd, culturele afkomst en geslacht. Bij de samenstelling wordt rekening gehouden met een zo groot mogelijke spreiding, zowel geografisch en maatschappelijk als wat deskundigheden betreft. Minimaal één lid van de Raad heeft een binding met Gelderland/Oost-Nederland.
- ☐ De aanbevelingen van dit principe zijn in de Statuten en Reglementen vastgelegd.

Rechtsvorm organisatie en directie

Het Nederlands Openluchtmuseum is een stichting met als basis het Raad-van-Toezichtmodel. De directeur is de bestuurder van de stichting. De organisatie kent een tweehoofdige directie: de directeur-bestuurder en de directeur bedrijfsvoering. De Raad van Toezicht heeft in 2023 het besluit genomen om het statutaire éénhoofdige directeur-/bestuurschap te handhaven. Voor de nevenfuncties van de directeur-bestuurder wordt verwezen naar de paragraaf Nevenfuncties.

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht geeft in het Bericht van de Raad van Toezicht inzicht in de wijze waarop in 2023 uitvoering is gegeven aan de taken. Voor de samenstelling van de Raad van Toezicht wordt verwezen naar de paragraaf Samenstelling van de Raad van Toezicht. In deze paragraaf staan ook de (neven)functies van de leden en het rooster van aftreden. Tevens staat de profielschets van de leden van de Raad van Toezicht in deze paragraaf.

Beloningsbeleid

Het Nederlands Openluchtmuseum valt onder de Wet normering topinkomens (WNT). In de jaarrekening zijn de gegevens vermeld die op grond van de WNT moeten worden gerapporteerd. De leden van de Raad van Toezicht ontvangen geen bezoldiging voor het lidmaatschap. Kosten die voor het uitoefenen van de functie zijn gemaakt, kunnen op declaratiebasis worden vergoed.

Bijlage 2 KIEN**Winst en Verlies per 31 december 2023 KIEN**

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Baten:			
Eigen inkomsten			
Publieksinkomsten binnenland:	-	-	-
<i>Kaartverkoop</i>	-	-	-
<i>Overige publieksinkomsten</i>	-	-	-
Publieksinkomsten buitenland	-	-	-
Totaal Publieksinkomsten	-	-	-
Sponsorinkomsten	-	-	-
Overige directe inkomsten	7.751	-	-
Totaal overige directe inkomsten	7.751	-	-
Totaal Directe inkomsten	7.751	-	-
Indirecte inkomsten	-	-	-
Private middelen - particulieren incl. vriendenverenigingen	2.000	-	-
Private middelen - bedrijven	-	-	-
Private middelen - private fondsen	-	-	-
Private middelen - goede doelen loterijen	-	-	-
Totaal bijdragen uit private middelen	2.000	-	-
Totaal eigen inkomsten	9.751	-	-
Subsidies			
Totaal structureel OCW	1.001.551	988.000	940.133
<i>OCW: Publieksactiviteiten</i>	<i>1.001.551</i>	<i>988.000</i>	<i>940.133</i>
<i>OCW: Huisvesting</i>	-	-	-
<i>OCW: Collectiebeheer</i>	-	-	-
Totaal structureel Provincie	-	-	-
Totaal structureel Gemeente	-	-	-
Totaal structureel publieke subsidie overig	-	-	-
Totale structurele subsidies	1.001.551	988.000	940.133
Incidentele publieke subsidies	24.263	75.000	145.050
Totaal subsidies	1.025.814	1.063.000	1.085.183
TOTALE BATEN	1.035.565	1.063.000	1.085.183

KIEN vervolg

Lasten:	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Personeelslasten	882.341	890.380	743.152
Huisvestingslasten	25.000	25.000	25.000
Afschrijvingen	-	8.000	-
Aankopen	-	-	-
Overige lasten	120.048	276.330	241.430
TOTALE LASTEN	1.027.389	1.199.710	1.009.582
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	8.176	-136.710	75.601
Saldo rentebaten/-lasten	-	-	-
Bijzondere baten/ - lasten	-	-	-
Mutaties Aankoopfonds	-	-	-
EXPLOITATIERESULTAAT	8.176	-136.710	75.601

Bijlage 3 CBF

	2023		Begroting 2023		2022	
	EUR	%	EUR	%	EUR	%
Baten:						
- Baten van particulieren	198.207	1%	90.000	0%	163.386	1%
- Baten van bedrijven	119.582	0%	135.000	0%	82.619	0%
- Baten van loterijorganisaties	912.764	3%	710.000	3%	1.034.075	4%
- Baten van subsidies van overheden	14.198.101	50%	14.534.545	52%	15.104.547	54%
- Baten van verbonden organisaties	-	0%	-	0%	-	0%
- Baten van andere organisaties zonder winststreven	593.327	2%	233.152	1%	421.825	2%
<i>Som der geworven baten</i>	<i>16.021.981</i>		<i>15.702.697</i>		<i>16.806.452</i>	
Baten als tegenprestatie voor de levering van						
- Producten en/of diensten	12.178.827		12.429.000		10.930.649	
- Overige baten	-		-		-	
<i>Som overige baten</i>	<i>12.178.827</i>	<i>43%</i>	<i>12.429.000</i>	<i>44%</i>	<i>10.930.649</i>	<i>39%</i>
Som der baten	28.200.808		28.131.697		27.737.101	
Vervolg exploitatierekening 2023						
	2023		Begroting 2023		2022	
	EUR	%	EUR	%	EUR	%
Lasten:						
<i>Besteed aan doelstellingen:</i>						
- Publieksfunctie	17.159.215	59%	10.608.801	37%	15.936.668	59%
- Collectiefunctie	6.372.211	22%	5.239.762	18%	5.990.609	22%
- Wetenschappelijke functie	-	0%	-	0%	-	0%
Kosten eigen fondsenwerving	116.613	0%	133.209	0%	77.422	0%
Kosten beheer en administratie	5.385.801	19%	12.974.757	45%	5.138.428	19%
Som der lasten	29.033.840		28.956.529		27.143.127	
Saldo voor financiële baten en lasten						
Saldo financiële baten en lasten	631.586		20.000-		16.141-	
Saldo van baten en lasten	201.446-		844.832-		577.833	
Bestemming saldo van baten en lasten:						
Toevoeging/onttrekking aan:						
- Overige reserve	216.242		708.122		435.615-	
- Bestemmingsreserve	14.796-		136.710		142.218-	
- Bestemmingsfonds	-		-		-	
	<u>-</u>		<u>-</u>		<u>-</u>	

CBF vervolg

Toelichting Lastenverdeling

	Functie		Werving baten		Beheer administratie	Totaal 2023	Begroting 2023	Totaal 2022
	Publieke functie	Collectie functie	Wetenschap-pelijke functie	Eigen fondsenwerving				
Personeelskosten	9.587.233	3.339.528	-	116.613	2.261.286	15.304.660	14.711.760	13.829.916
Afschrijvingen	911.290	-	-	-	96.742	1.008.032	1.035.500	1.096.465
Huisvestingslasten	1.274.165	2.693.986	-	-	1.173.555	5.141.706	6.162.110	4.469.994
Aankopen	-	30.528	-	-	-	30.528	30.300	33.383
Overige lasten	5.386.527	308.169	-	-	1.854.218	7.548.914	7.016.859	7.713.369
Totaal	17.159.215	6.372.211	-	116.613	5.385.801	29.033.840	28.956.529	27.143.127

Reflectie op het integriteitsbeleid

Het museum beschikt over het keurmerk voor goede doelen dat door het CBF wordt uitgegeven en voldoet aan de kwaliteitseisen volgens de normen van de opgestelde erkenningsregeling. Het Nederlands Openluchtmuseum heeft een integriteitsbeleid en stelt zich ten doel hier helder over te communiceren. Hierin onderscheidt het museum drie aandachtsgebieden:

- **Interpersoonlijk** (discriminatie, intimidatie, vernedering, geweld, pesten, ongewenste intimiteit, seksuele intimidatie en seksueel geweld)
- **Machtsmisbruik** (corruptie, belangenverstrengeling, lekken van vertrouwelijke informatie en verwijtbare nalatigheid)
- **Financieel** (fraude, diefstal, misbruik van ter beschikking gestelde goederen of diensten, verwijtbare verspilling).
-

De verantwoordelijkheid voor het integriteitsbeleid inclusief de implementatie ligt bij de directeur- bestuurder. Er zijn al diverse stappen ondernomen om het integriteitssysteem verder op te bouwen. Zo heeft het museum een Klachtenregeling, een Gedragscode (on)gewenste omgangsvormen en een Klokkenluidersregeling.

Gedragscode (on)gewenste omgangsvormen

De Gedragscode omvat een expliciete beschrijving van de normen en waarden van het Nederlands Openluchtmuseum en gaat ook in op grensoverschrijdend gedrag. De code geeft inzicht in de wijze waarop het museum integer bedrag bevordert bij medewerkers en andere betrokkenen.

Klokkenluidersregeling

De Klokkenluidersregeling is in 2022 herzien en in lijn gebracht met de Europese Richtlijn.

Melden van schendingen (intern)

Het Nederlands Openluchtmuseum zet zich in voor een open en veilige organisatiecultuur, waarbij medewerkers zich vrij voelen om het te melden als zij signaleren dat iets niet in de orde is. Medewerkers en vrijwilligers kunnen met issues terecht bij twee interne vertrouwenspersonen. Het Nederlands Openluchtmuseum stimuleert dat er eerst intern melding wordt gemaakt van een (vermoeden van een) misstand. Echter onder omstandigheden is een directe melding bij een daartoe bevoegde autoriteit mogelijk.

Melden van schendingen (openbaar)

Iedereen die dat wenst kan via een openbaar meldpunt veilig en vertrouwelijk op laagdrempelige wijze melden. Indien gewenst kan daarbij de identiteit van de melder worden beschermd.

Onderzoek en maatregelen

Het museum stelt per melding een onderzoekscommissie aan van drie personen met geschikte expertises. Meldingen worden door de commissie onderzocht; adequate maatregelen worden genomen, waarbij ook aandacht wordt geschonken aan het bieden van passende ondersteuning aan slachtoffers.

Meldingen 2023

Het Nederlands Openluchtmuseum heeft in 2023 geen integriteitsmeldingen ontvangen.

De interne vertrouwenspersonen hebben gesprekken gevoerd met medewerkers over issues die spelen binnen de organisatie. Dit heeft niet tot meldingen geleid. Het toont wel aan dat medewerkers de weg weten te vinden. De vertrouwenspersonen hebben hun jaarverslag aangeboden aan en besproken met de directie en de ondernemingsraad.

Bijlage 4 Maand van de Geschiedenis**Winst en Verlies per 31 december 2023 Maand van de Geschiedenis**

	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Baten:			
Eigen inkomsten			
Publieksinkomsten binnenland:	197	-	-
<i>Kaartverkoop</i>	-	-	-
<i>Overige publieksinkomsten</i>	197	-	-
Publieksinkomsten buitenland	-	-	-
Totaal Publieksinkomsten	197	-	-
Sponsorinkomsten	-	40.000	-
Overige directe inkomsten	-	3.000	-
Totaal overige directe inkomsten	-	43.000	-
Totaal Directe inkomsten	197	43.000	-
Indirecte inkomsten	-	-	-
Private middelen - particulieren incl. vriendenverenigingen	-	-	-
Private middelen - bedrijven	-	-	-
Private middelen - private fondsen	5.000	5.000	20.000
Private middelen - goede doelen loterijen	-	-	-
Totaal bijdragen uit private middelen	5.000	5.000	20.000
Totaal eigen inkomsten	5.197	48.000	20.000
Subsidies			
Totaal structureel OCW	-	-	-
<i>OCW: Publieksactiviteiten</i>	-	-	-
<i>OCW: Huisvesting</i>	-	-	-
<i>OCW: Collectiebeheer</i>	-	-	-
Totaal structureel Provincie	-	-	-
Totaal structureel Gemeente	-	-	-
Totaal structureel publieke subsidie	-	-	-
Totale structurele subsidies	-	-	-
Structurele publieke subsidies: Meerjarige subsidie FCP	96.161	85.000	91.800
Totaal subsidies	96.161	85.000	91.800
TOTALE BATEN	101.358	133.000	111.800

Maand van de Geschiedenis vervolg

Lasten:	2023 EUR	Begroting EUR	2022 EUR
Personeelslasten	119.035	126.160	108.534
Huisvestingslasten	-	-	-
Afschrijvingen	-	-	-
Aankopen	-	-	-
Overige lasten	101.188	132.000	105.175
TOTALE LASTEN	220.223	258.160	213.709
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	-118.865	-125.160	-101.909
Saldo rentebaten/-lasten	-	-	-
Bijzondere baten/ - lasten	-	-	-
Mutaties Aankoopfonds	-	-	-
EXPLOITATIERESULTAAT	-118.865	-125.160	-101.909

Toelichting

De bijdrage van het Fonds voor Cultuurparticipatie van 96.161 euro (inclusief loon- en prijsbijstelling van 11.161 euro) in 2023 is verantwoord onder de subsidies, structurele publieke subsidies: Meerjarige subsidie FCP.

De eigen bijdrage van het museum van 118.865 euro wordt betaald uit de publieksinkomsten binnenland en niet uit de ontvangen subsidies op grond van de Erfgoedwet.

Bijlage 5 Partners

Financiële partners Nederlands Openluchtmuseum

Hoofdparters

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

VriendenLoterij

DHL eCommerce

Stichting Goede Doelen Nh1816

Partners

Arcus IT

De Kempenaer Advocaten

Freia Holding

NAM

Fondsen

Mondriaan Fonds

Vfonds

VSBfonds

Cultuurfonds

Fonds voor Cultuurparticipatie

Fonds Sluyterman van Loo

Dutch Culture

Gulle gevers

Familie Heersink

Familie Ebus Mulders

En onze anonieme schenkers

Particulieren

De 12 Provinciën

Donateurs

Vrienden van het Nederlands Openluchtmuseum

Samenwerkingspartners Nederlands Openluchtmuseum

AEOM (Association of European Open Air Museums)

Het Nederlands Openluchtmuseum is lid van AEOM, de vereniging van openluchtmusea in Europa. De leden wisselen wetenschappelijke, technische, praktische en organisatorische ervaringen met elkaar uit.

Arcus IT

Arcus IT is als adoptiepartner aan het museum verbonden.

ACP55+

Het Nederlands Openluchtmuseum neemt, samen met andere culturele partners en zorgpartners uit de gemeente Arnhem, zitting in de werkgroep en stuurgroep ACP55+ (Arnhem Cultuurparticipatie 55+).

Alzheimer Nederland

Alzheimer Nederland is kennis- en netwerkpartner voor het herinneringsproject *Huis van Herinnering* en de publiekspresentatie *Leven met Dementie*.

ArtEZ University of the Arts

ArtEZ en het museum werken meerjarig samen in verschillende projecten, waaronder *C-Dutch: Circular design using the cultural heritage*, *Bamboo Europe* en *The Linen Project*.

AZC Arnhem en Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF

Het Nederlands Openluchtmuseum onderhoudt contacten met AZC Arnhem en met de Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF. Het doel is om met deze partners een duurzame samenwerking op het gebied van werkervaringsplekken voor aankomende statushouders te realiseren.

Bartiméus

Mensen met een visuele beperking kunnen bij Bartiméus terecht voor dagelijkse ondersteuning of behandeling. Maar ook voor diagnostiek en onderwijs. Bartiméus zet zich in om kennis en ervaring te delen met andere organisaties en heeft het Nederlands Openluchtmuseum geadviseerd over het aanleggen van een speciale route voor blinden en slechtzienden.

Bokrijk

Er is regelmatig contact en uitwisseling met het openluchtmuseum Bokrijk in België. Er wordt kennis uitgewisseld op het gebied van ambachten, bezoekersbeleving, conceptontwikkeling en de uitvoering van programma's. De beide musea ondersteunen elkaar.

Breda University of Applied Sciences (BUas)

In samenwerking met BUas vindt een meerjarig belevings- en impactonderzoek plaats. Beleving en impact wordt zowel kwalitatief als kwantitatief gemeten om zo relaties te leggen tussen de beoordeling van de dienstverlening, beleving, impact, tevredenheid en de NPS-score.

Bureau Ruimtekoers

Het Arnhemse Bureau Ruimtekoers heeft in het kader van *Zorg voor Elkaar* een participatietraject op het entreeplein gerealiseerd. Hier stonden de verhalen van mantelzorgers centraal en konden bezoekers een bijdrage leveren.

Burgers' Zoo

Met de directe buur Burgers' Zoo wordt op tal van terreinen samengewerkt. Als goede burens overleggen we gezamenlijk en treden we waar nodig en mogelijk ook gezamenlijk op, bijvoorbeeld bij ontwikkelingen in het gebied rond de beide parken. Aan meerdaagse recreanten wordt een combinatieticket aangeboden. De Meldkamer van het Openluchtmuseum houdt 's nachts toezicht op het kunstwerk dat de ingang van Burgers' Zoo siert.

Club van Elf

Het Nederlands Openluchtmuseum is lid van de *Club van Elf*, de vereniging van toonaangevende Nederlandse dagattracties. Met de andere leden van de *Club van Elf* is regelmatig contact en kennisuitwisseling.

CollectieCentrum Nederland (CC NL)

Het Nederlands Openluchtmuseum beheert samen met Rijksmuseum Amsterdam, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en Paleis Het Loo een gemeenschappelijk duurzaam depot: CollectieCentrum Nederland (CC NL).

Crafts Council Nederland

Het museum werkt duurzaam samen met *Crafts Council Nederland*. Centraal in de samenwerking staat: hoe kunnen ambachtelijke kennis en vaardigheden ingezet worden voor innovatie en nieuwe betekenisgeving én hoe worden het publiek en nieuwe doelgroepen bereikt?

Culturele Instellingen Arnhem

Acht Arnhemse culturele instellingen (Museum Arnhem, Erfgoedcentrum in Rozet, Phion, Introdans, Musis & Stadstheater (Theater Terra), Kröller Müller Museum, Focus Filmtheater en Nederlands Openluchtmuseum) werken samen aan het educatieve traject *PR8 Cultuur Programma*. De gemeente ziet de kracht van deze samenwerking en faciliteert scholen met mensen en middelen om de musea te bezoeken.

Cultuureducatie Arnhem

Het Nederlands Openluchtmuseum neemt, samen met andere culturele instellingen, scholen en de gemeente Arnhem, deel aan de stuurgroep *Cultuureducatie Arnhem*. In 2023 hebben alle partners en de gemeente Arnhem een nieuw, achtjarig convenant ondertekend.

Cultuurfonds

Het Cultuurfonds is als meerjarige partner betrokken bij de *Maand van de Geschiedenis*. Het fonds draagt tevens bij aan de museale inrichting van het *Huis van Herinnering*.

Cultuur Netwerk Arnhem

Cultuur Netwerk Arnhem (CNA) is een belangrijk netwerk voor culturele instellingen in Arnhem. Dit netwerk richt zich als vereniging op gezamenlijke belangenbehartiging, kennisdeling en voorlichting over kunst en cultuur in Arnhem. Daarnaast is CNA een platform voor ontmoeting, samenwerking en afstemming tussen organisaties.

Cultuur Oost

Cultuur Oost is de Gelderse adviesorganisatie die makers en beslissers met kunst en cultuur helpt bij het bedenken van oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. *Cultuur Oost* ondersteunt het Nederlands Openluchtmuseum bij de ontwikkeling van meer diversiteit en inclusie.

De Bibliotheek Hengelo

Een presentatie uit *Hoe vrij ben jij?* is overgenomen door De Bibliotheek Hengelo en op de hoofdlocatie van deze bibliotheek tentoongesteld. Het betreft de vlaggenparade: een bonte stoet van allerlei vlaggen uit de LHBTIQ+-gemeenschap en bijbehorende persoonlijke verhalen van mensen die zich met deze vlaggen verbonden voelen.

De Kempenaer Advocaten

De Kempenaer Advocaten is adoptiepartner van het museum.

Dementienetwerk Arnhem en omstreken

Dementienetwerk Arnhem en omstreken biedt praktische ondersteuning en zorg aan mensen met dementie en hun naasten. Het is een samenwerkingsverband van zorg- en welzijnsorganisaties en gemeenten. *Dementienetwerk Arnhem en omstreken* denkt met ons mee in het reminiscentieproject *Huis van Herinnering*.

Den Gamle By

Den Gamle By in Aarhus (Denemarken) heeft veel ervaring met het aanbieden van reminiscentieprogramma's voor ouderen met dementie binnen de context van een openluchtmuseum. Den Gamle By adviseert het Nederlands Openluchtmuseum in de ontwikkeling van het reminiscentieproject *Huis van Herinnering*.

DHL Parcel

DHL Parcel is hoofdpartner van het museum en ondersteunt de presentatie in de Van Gend & Loos loods.

Digitale scheurkalender

In samenwerking met culturele partners maakt het Nederlands Openluchtmuseum over verschillende thema's digitale scheurkalenders voor in de klas.

Dutch Culture

Dutch Culture ondersteunt het museum bij internationale samenwerkingsprojecten. In 2023 met een bijdrage aan het vooronderzoek in Suriname rond de tentoonstelling over Anton de Kom.

Erfgoed Gelderland

Het Nederlands Openluchtmuseum levert data aan voor de portal *Collectie Gelderland*. Vanuit deze portal kan data veilig geoogst worden.

Familie Heersink Fonds

De familie Heersink heeft de presentatie *Wij gaan naar Canada* in Midlum mede mogelijk gemaakt en ondersteunt het project *Immaterieel Erfgoed Spotten* van Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland.

Fonds voor Cultuurparticipatie

Het Fonds voor Cultuurparticipatie is een meerjarige partner van de *Maand van de Geschiedenis*. Het Fonds draagt tevens bij aan de ontwikkeling en exploitatie van het herinneringsproject *Huis van Herinnering*.

Fonds Sluyterman van Loo en Stichting Pape-Fonds

Fonds Sluyterman van Loo en Stichting Pape-Fonds dragen bij aan de ontwikkeling en exploitatie van het herinneringsproject *Huis van Herinnering*.

Freia Holding

Freia Holding is als adoptiepartner aan het museum verbonden en draagt bij aan stoomzuivelfabriek Freia in het museum.

Gemeenschap van Nederlanders met een (Nederlands-)Indische en Molukse achtergrond

Sinds 2004 vertellen we op het *Indisch Achtererf* in het museum het verhaal van de (Nederlands-)Indische gemeenschap. Dit doen we in samenwerking met Stichting Indische Cultuur en andere verenigingen en stichtingen. Vrijwilligers worden uit de Indische gemeenschap geworven.

Rein Sohilait is verbonden aan het museum als ambassadeur voor de Moluks-Indische gemeenschap. Hij heeft een breed netwerk en zet dit actief in voor het museum.

Gemeenschap van Nederlanders met een Afro-Caribische affiniteit of achtergrond

In de Anansiboom worden sinds 2014 Anansiverhalen verteld. Hiermee draagt het museum bij aan de bewustwording rondom deze gemeenschappelijke geschiedenis en deelt ervaringen daarover.

Hogeschool Arnhem Nijmegen

Het Nederlands Openluchtmuseum biedt in samenwerking met de Hogeschool Arnhem Nijmegen leerlingen stageplekken aan.

Klankbordgroepen onderwijs

Bij de ontwikkeling van educatieve programma's voor scholen wordt samengewerkt met docenten uit het basis-, voortgezet en speciaal onderwijs.

Kröller-Müller Museum

Kröller-Müller Museum, Paleis Het Loo en het Nederlands Openluchtmuseum hebben een gezamenlijke inkoopovereenkomst voor energie.

Kunstwerkplaats Magenta

De weefpresentatiegroep in het Nederlands Openluchtmuseum is onderdeel van de *Magenta kunstwerkplaats* en van zorgorganisatie Lievegoed. Magenta is een kunstwerkplaats voor volwassenen met een verstandelijke beperking en mensen die anderszins speciale zorg nodig hebben.

LLOAM

Het Nederlands Openluchtmuseum maakt deel uit van het netwerk *Life Long Learning in Open Air Museums*. Elke twee jaar wordt er een congres georganiseerd waarbij de Europese openluchtmusea elkaar ontmoeten en ervaringen uitwisselen.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is hoofdpartner van het museum.

Mondriaan Fonds

Het Mondriaan Fonds heeft bijgedragen aan de inrichting en presentatie van *Vakantiehuis Warnsveld* en de museale inrichting van het herinneringsproject *Huis van Herinnering*.

Museum Academie Junior

De *Museum Academie Junior* is een samenwerking tussen Nederlands Watermuseum, Airborne Museum Hartenstein en Nederlands Openluchtmuseum, met in 2023 vier colleges voor kinderen.

Musea Bekennen Kleur

Het Nederlands Openluchtmuseum maakt deel uit van het platform *Musea Bekennen Kleur*. Op dit platform gaan musea diepgaand met elkaar in gesprek over de vraag hoe we gezamenlijk diversiteit en inclusie gaan realiseren. Het doel is om musea duurzaam te verenigen in hun streven om diversiteit en inclusie daadwerkelijk te verankeren in het DNA van de organisaties.

Museumvereniging

De Museumvereniging is de brancheorganisatie van musea. Het Nederlands Openluchtmuseum heeft regelmatig contact met de Museumvereniging over onder andere de lobby vanuit de museale wereld richting de politiek, de museum-cao, inhoudelijke scholing en het afstemmen van coronaprotocolen en coronamaatregelen in het museum.

NAKS Suriname

Van een kleine vereniging is NAKS uitgegroeid tot hét Afro-Surinaamse cultureel centrum van Suriname voor kunst, cultuur, wetenschap en gemeenschapswelzijn. Het is de grootste organisatie voor vormgeving en ontwikkeling van het immaterieel erfgoed van een belangrijk deel van de Surinaamse cultuur en staat nationaal en internationaal bekend om haar prestaties en activiteiten. NAKS was betrokken bij de totstandkoming van de tentoonstelling over Anton de Kom.

NAM

De NAM is adoptiepartner van het museum en is betrokken bij de *Jaknikker* in het museum.

Netwerk 025

Het Nederlands Openluchtmuseum is aangesloten bij *Netwerk 025*, een samenwerkingsverband op initiatief van het Cultureel Netwerk Arnhem (CNA), Cultureel Netwerk Nijmegen (CNN), de steden Arnhem en Nijmegen, en de Provincie Gelderland. Het doel is het stimuleren van zowel uitwisseling als samenwerking tussen culturele instellingen, kunstenaars, makers, de creatieve sector en maatschappelijke organisaties.

NiNsee

Het *Nationaal instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis* (NiNsee) is een kenniscentrum dat kennis verzamelt, beheert en ontwikkelt over de geschiedenis van het trans-Atlantische slavernijverleden en het koloniale verleden. Ook organiseert NiNsee de jaarlijkse landelijke herdenkingsactiviteiten. NiNsee is partner in het Canonnetwerk. Het museum heeft ook samengewerkt met NiNsee rondom de tentoonstelling over Anton de Kom. En het Nederlands Openluchtmuseum is een van de vijf partnermusea waarmee NiNsee hun docentendagen organiseert.

Ondernemers Kontakt Arnhem

Het Nederlands Openluchtmuseum is als lid aangesloten bij *Ondernemers Kontakt Arnhem*.

Onderwijsspecialisten

Samen met *Onderwijsspecialisten* (locatie Lichtenbeek) worden educatieve producten voor het speciaal (basis)onderwijs ontwikkeld en getest.

Paleis Het Loo

Het Kröller-Müller Museum, Paleis Het Loo en het Nederlands Openluchtmuseum hebben een gezamenlijke inkoopovereenkomst voor energie. Ook is Paleis Het Loo een van de vier partners in het gezamenlijke depot, Collectie Centrum Nederland (CC NL).

Partners van de scheepswerf

Het Nederlands Openluchtmuseum is actief in het netwerk van de traditionele scheepsbouw in Nederland en werkt daarbij onder meer samen met het Zuiderzeemuseum, de scheepstimmerwerf Nieuwboer in Spakenburg en diverse opleidingen in binnen- en buitenland. Ook neemt het museum, samen met deze partners, deel aan historische scheepsbouwevenementen, waaronder *Escale à Sete* in Frankrijk.

Partners van het educatieve programma Feest! Weet wat je viert.

Het Nederlands Openluchtmuseum is partner van het educatieve project *Feest! Weet wat je viert*, een initiatief van Museum Catharijneconvent. Het project bevat interessante lesprogramma's. Kinderen ontdekken in diverse culturele instellingen in het land de achtergrond en tradities van feesten aan de hand van echte kunstwerken, spelletjes en opdrachten. De partners vormen ook een kennisnetwerk dat redelijk intensief samenwerkt.

Presikhaaf University

Presikhaaf University is een maatschappelijke organisatie die zich inzet voor de jongeren die opgroeien in Presikhaaf. Het Nederlands Openluchtmuseum wil een thuis zijn voor jongeren. Als een vervolg op het succesvolle samenwerkingsproject *#THISisPriko* heeft het museum daarom zes jongeren binnen de leeftijdscategorie 16-25 jaar van Presikhaaf University aangenomen. Samen gaan zij een duurzaam plan maken om meer jongeren bij het museum te betrekken.

Rijksmuseum Amsterdam

Het Rijksmuseum is hoofdpartner van de *Maand van de Geschiedenis*, organisator van de *Nacht van de Geschiedenis*, een van de vier partners in het gezamenlijke depot, Collectie Centrum Nederland (CC NL) en partner in het *Canonnetwerk*. Bij de realisering van de fysieke canonpresentatie in het Nederlands Openluchtmuseum biedt het Rijksmuseum actief een inhoudelijke inbreng. Ook stelt het Rijksmuseum genereus objecten ter beschikking.

Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE)

RCE is een van de vier partners in het gezamenlijke depot, Collectie Centrum Nederland (CC NL).

Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat is projectpartner van het museum en heeft bijgedragen aan de vernieuwde presentatie van de *Watersnoodwoning*.

ROC A12

Met het ROC wordt samengewerkt bij het aanbieden van stageplekken in het museum en in de horeca.

SiZa

Het Nederlands Openluchtmuseum werkt samen met SiZa en biedt werkgelegenheidsplekken voor mensen met een beperking en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Voor de tentoonstelling *(On)beperkt leven met een handicap* werkt het museum ook samen met SiZa op het gebied van kennisdeling en programma rondom de tentoonstelling.

Stichting Ana Upu

Sinds de komst in 2003 van de Molukse Barak in het Nederlands Openluchtmuseum geeft het museum een beeld van 420 jaar gedeelde Moluks-Nederlandse geschiedenis. Het Nederlands Openluchtmuseum en de Stichting Ana Upu (SAU) te Lunteren hebben een meerjarige samenwerking om in co-creatie de opleiding van de presentatoren in de Molukse Barak en de actuele programmering hieromheen vorm te geven. De Molukse Barak als *pleisterplaats* verbindt de Nederlandse bezoekers en de Molukse gemeenschap.

Stichting Goede Doelen Nh1816

Stichting Goede Doelen Nh1816 is als projectpartner verbonden aan het museum.

Stichting Kalebas (de Anansiboom)

De *Anansiboom* is de plek voor de vertelcultuur van de Afro-Caraïbische Nederlanders in het museum. Een groep verhalenvertellers vertelt sinds 2016 op deze locatie Anansiverhalen.

Stichting Ketj Koti Arnhem

Het Nederlands Openluchtmuseum werkt samen met regionale partners bij de werving en training van Anansi-verhalenvertellers. Het museum ondersteunt ook de viering van Ketj Koti in Arnhem.

Stichting Leergeld Arnhem Renkum Rheden

Opbrengsten uit de kauwgomballenautomaten in het postkantoor tijdens het jaarthema *Hoe vrij ben jij?* zijn aan deze stichting gedoneerd.

Stichting Museum Plus Bus

Stichting Museum Plus Bus, een samenwerkingsverband van verschillende Nederlandse musea, richt zich op groepen senioren die door hun lichamelijke conditie, geïsoleerde leefomgeving of financiële situatie niet zelfstandig op pad kunnen. Dankzij de steun van de VriendenLoterij en haar deelnemers is het mogelijk om ouderen een geheel verzorgd arrangement in ons museum aan te bieden. De samenwerking met *Museum Plus Bus* is verlengd tot en met 31 december 2024.

Stichting Rijnstad

Rijnstad zet zich met kennis en passie in om inwoners - jong en oud - op weg te helpen om deel te nemen aan onze samenleving.

Stichting Stil Verleden

Stichting Stil Verleden informeert jong en oud over het Nederlandse aandeel in de slavernij wereldwijd. De betekenis daarvan in onze huidige samenleving wordt inzichtelijk gemaakt met educatieve projecten, presentaties, lezingen en erfgoedwandelingen. Het stimuleert om kritisch te blijven kijken naar de Nederlandse geschiedenis en de huidige samenleving. Stichting Stil Verleden heeft een educatief programma ontwikkeld bij de tentoonstelling over Anton de Kom.

Stichting Thuisgekookt

Samen met Stichting Thuisgekookt is in het kader van het jaarthema *Zorg voor elkaar* een gezamenlijke campagne en een dagevenement georganiseerd. Door het werk van Thuisgekookt, waarbij mensen op regelmatige basis koken voor buurtbewoners die dat goed kunnen gebruiken, onder de aandacht te brengen, wilden we onze bezoekers en volgers inspireren om op laagdrempelige wijze iets voor een ander te betekenen.

Stichting Vrienden van Loesje

In 2023 bestond de Arnhemse *Loesje*, die met positief-kritische teksten de wereld een beetje mooier wil maken, precies 40 jaar. Om haar in het zonnetje te zetten, hebben we Loesje uitgenodigd om een workshop te geven aan NOM-collega's en hebben we haar teksten die passen in het thema *Zorg voor elkaar* een plaats gegeven in het park.

Suriname Museum

Het Suriname Museum in Amsterdam neemt een aantal elementen van de tentoonstelling Anton de Kom over, waaronder de levensgrote installatie Papa de Kom van Surinaamse kunstenaar Ken Doorson.

TU Eindhoven – Expertisecentrum Dementie en Technologie

TU Eindhoven (expertisecentrum dementie) is kennis- en netwerkpartner voor het herinneringsproject *Huis van Herinnering* en de publiekspresentatie *Leven met Dementie*.

Vereniging Behoud Woonwagencultuur

Met Vereniging Behoud Woonwagencultuur is samengewerkt in het jaarthema Zorg voor Elkaar. In nauwe samenwerking hebben museum en vereniging invulling gegeven aan een tijdelijke presentatie van intergenerationele zorg binnen de woonwagengemeenschap. Twee woonwagens vonden zo hun weg naar het museum. Daarin werd met videobeelden het onderwerp toegelicht. Daarnaast werd de Woonwagen Cultuurdag in de zomer van 2023 in het museum gevierd.

Vereniging De Hollandsche Molen

Het Nederlands Openluchtmuseum ondersteunt het voortbestaan van molens in situ en het ambacht van molenaar. Dit doet het museum onder andere door contacten te onderhouden met molenaars in het hele land en samen te werken met diverse gildes en verenigingen, waaronder de Vereniging De Hollandsche Molen. Deze vereniging zet zich sinds 1923 in voor het voortbestaan, malend en draaiend houden van de wind- en watermolens van Nederland. Om deze doelen te bereiken, is De Hollandsche Molen actief voor iedereen die in molens is geïnteresseerd, voor moleneigenaren en andere molenprofessionals.

Vfonds

Het Vfonds heeft een bijdrage toegekend voor de inrichting en presentatie van *Vakantiehuis Warnsveld*.

Vitesse Betrokken

Met maatschappelijke samenwerkingspartner *Vitesse Betrokken* pakt het Nederlands Openluchtmuseum diverse regionale projecten op.

Volkshuisvesting Arnhem

Met de woningcorporatie Volkshuisvesting Arnhem is samengewerkt bij het realiseren van *museumwoningen*. Het museum heeft kennis ingebracht over de geschiedenis en een verantwoorde datering van een aantal woningen.

VriendenLoterij

De VriendenLoterij is als hoofdpartner verbonden aan het Nederlands Openluchtmuseum en maakt de verlevendiging in het museum mede mogelijk. Daarnaast ondersteunt de loterij verscheidene projecten, waaronder de totstandkoming van de Ambachtenwerkplaats en de bouw van de doorzonwoningen.

Vrijwilligerscentrale Arnhem

Vrijwilligerscentrale Arnhem bevordert en ontwikkelt maatschappelijke participatie door vrijwilligerswerk. Het Nederlands Openluchtmuseum werkt nauw samen met de vrijwilligerscentrale.

VSBFonds

VSBFonds draagt bij aan de museale inrichting van het *Huis van Herinnering*.

Ziekenhuis Rijnstate

Als goede burens wordt met het Ziekenhuis Rijnstate overlegd en waar mogelijk gezamenlijk opgetreden bij ontwikkelingen in het gebied rond beide instellingen. Medewerkers van Rijnstate maken gebruik van de parkeervoorzieningen van het museum.

Zorgorganisaties uit de regio

Pleyade, Attent Zorg en Behandeling, DrieGasthuizenGroep en Stichting Welzijn Ouderen Arnhem zijn als samenwerkingspartners betrokken bij de ontwikkeling van het *Huis van Herinnering* en de publiekspresentatie *Leven met Dementie*.

Partners van de Maand van de Geschiedenis

Het Nederlands Openluchtmuseum is initiatiefnemer van de *Maand van de Geschiedenis*, het grootste geschiedenisevenement van Nederland. Het museum werkt daarbij samen met een groot aantal partners.

Fonds voor Cultuurparticipatie
Cultuurfonds
Uitgeverij Prometheus
Radboud Universiteit
Rijksmuseum Amsterdam
VPRO
OVT
Andere Tijden
Libris
NPO Kennis
Weekend van de Wetenschap
Geheugen van Nederland
Historisch Nieuwsblad
Wikimedia Nederland
Boekenkrant
De Schrijverscentrale
Bibliotheekservice Passend Lezen
Vlaams-Nederlands Cultuurhuis deBuren
TOEN. Nijmeegs Geschiedenis Festival
DAG van de Arnhemse Geschiedenis
Week van de Koloniale Geschiedenis
Bredase Maand van de Geschiedenis
Nacht van de Utrechtse Geschiedenis
Dag van de Dordtse Geschiedenis
Maand van de Geschiedenis Schiedam
Festival van de Drentse Geschiedenis
Tafel van Vijf, muziektheater

Partners van het Canonnetwerk

Het Nederlands Openluchtmuseum is initiatiefnemer en hoofdorganisator van het *Canonnetwerk*, een netwerk van samenwerkende musea en andere erfgoedinstellingen, die met sleutelstukken vensters uit de Canon van Nederland vertegenwoordigen en zichtbaar maken.

Airborne Museum
 Allard Pierson Museum
 Amsterdam Museum
 Museum Archeon
 Atria, instituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis
 Beeld en Geluid
 Belasting en Douane Museum
 Bibliotheek Rotterdam
 De Museumfabriek
 Dordrechts Museum/Hof van Nederland
 Drents Museum
 Fries Museum
 Gouvernement aan de Maas
 Haags Gemeentearchief
 Haags Historisch Museum
 Herinneringscentrum Kamp Westerbork
 Het Scheepvaartmuseum
 Hotel New York/Het ss Rotterdam
 Huis van het boek
 Hunebedcentrum
 Joods Cultureel Kwartier
 Ketj Koti/NiNsee
 Koloniën van Weldadigheid
 Koninklijk Eise Eisinga Planetarium
 Koninklijk Paleis Amsterdam
 Kröller-Müller Museum
 Limburgs Museum
 Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum
 Maritiem Museum Rotterdam
 Maritiem Muzeeum Zeeland
 Museum Boijmans van Beuningen
 Museum Catharijneconvent
 Museum Rembrandthuis
 Museum Het Spinozahuis
 Museum Huis Doorn
 Museum Kaap Skil
 Museum Ons' Lieve Heer op Solder
 Museum Prinsenhof Delft
 Nationaal Archief

Nationaal Militair Museum
Nationaal Monument Kamp Vught
Nationaal Monument Oranjestad/Waalsdorpervlakte
Vestingmuseum
Pyramide van Austerlitz
Rijksmuseum
Rijksmuseum Boerhaave
Rijksmuseum van Oudheden
Slot Loevestein
Spoorwegmuseum
Stadsarchief Amsterdam
Stedelijk Museum Kampen
Stichting Goudse Sint-Jan
Teylers Museum
Universiteitsmuseum Groningen
Valkhof Museum
Van Gogh Museum
Vredespaleis
VVV Beemster
Waterloopbos/Vereniging Natuurmonumenten
Watersnoodmuseum
Wereldmuseum Amsterdam

Partners van het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland

Erfgoedgemeenschappen aangesloten bij Netwerk en Inventaris

Boekmanstichting
Fonds Familie Heersink
Fonds voor Cultuurparticipatie
ICH-NGO Forum
Intergouvernementeel Comité van het 2003 UNESCO Verdrag
Koninklijke Nederlandse Munt
Kunsten '92
Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie Amateurkunst
Meertens Instituut
Meesterschapsteam Cultuureducatie
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Directie Erfgoed & Kunsten)
Mondriaan Fonds
Museumpeil
Nederland Monumentenland
Nederlandse UNESCO Commissie
Netwerk Digitaal Erfgoed
Platform Vrijwillige Inzet
Presikhaaf University
Projectbureau Cultural Motion
Raster Film- en Videoproducties
Reinwardt Academie
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Stichting Ambacht in Beeld
UNESCO Living Heritage Entity
Universiteit Utrecht (Erfgoed & Publieksgeschiedenis Lab)
V-Fonds
Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Vlaamse Overheid
Werkplaats immaterieel erfgoed (België)
Wikimedia

Caribische regio

Dutch Caribbean ICH Committee
FuHiKuBo (Bonaire)
Museum Terramar (Bonaire)
NAAM (Curaçao)
Rijksdienst Caribisch Nederland
Werkgroep Vierlandenoverleg

Provinciaal niveau

Erfgoedparticipatiecoaches
Leden Erfgoedplatform Overijssel (EPO)

Leden van OPEN
Provincie Overijssel

Kennisagenda

Centre for Sustainable Animal Stewardship (Universiteit Utrecht & Wageningen University & Research)
Centrum Agrarische Geschiedenis Leuven
DutchCulture
Erasmus Universiteit
Erfgoed Academie
Finnish Heritage Agency
Imagine IC
Leibniz Centre of Excellence for Museum Education & LEIZA
Nationale Bijenstrategie
Natuurhistorisch Museum Rotterdam
Nederland Wordt Beter
Netherlands Institute in Turkey
Plein C
Radboud Universiteit
Rijksuniversiteit Groningen
Rijksuniversiteit Groningen/Campus Fryslân
SIEFF (werkgroep Feminist Approaches to Folklore and Ethnology)
TRC Promotion
UNESCO Leerstoel Vrije Universiteit Brussel
Universiteit Leiden
Universiteit van Amsterdam
Vrije Universiteit
Wageningen University & Research
Water Cycle Stories

AmbachtenLab/Ambachtenwerkplaats/Sectoroverleg Ambachten

ArteZ
Cibap
Leden Expertise- en klankbordgroep Sectoroverleg Ambachten
Leden Sectorcomité Sectoroverleg Ambachten
Museum Princessehof
RijnIJssel
Tapijtmuseum Genemuiden

Projectpartners: Internationale Erfgoedsamenwerking

DutchCulture
NAKS Suriname
Nationaal Archief
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Internationale voordracht van de Graslandbevloeiing

Centrum Agrarische Geschiedenis

Luxemburg, Ministère de la Culture/Chargé d'études dirigeant, patrimoine culturel immatériel

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Natuurmonumenten, Beheereenheid Kempen en Midden-Limburg

Stichting waterpark & veldwerkcentrum Het Lankheet

UNESCO Commissie Duitsland

UNESCO Commissie Oostenrijk

Zwitserland, Office fédéral de la culture/coordonateur scientifique du patrimoine culturel immatériel/UNESCO

